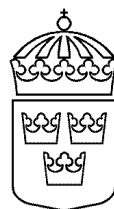

Riksdagens protokoll

2000/01:119

Fredagen den 1 juni

Kl. 09.00 – 15.50

Protokoll
2000/01:119

1 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2000/01:148 Rådsbeslut om associering av utomeuropeiska länder och territorier (ULT) till Europeiska gemenskapen *KOM (2000) 732* och *KOM (2001) 92* till utrikesutskottet

2000/01:149 Initiativ till rambeslut om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av tillgångar eller bevismaterial COPEN 1 (5126/01) COPEN 81 ADD 1 (13986/00) till justitieutskottet

2 § En begränsad översyn av socialförsäkringsregisterlagen

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU14

En begränsad översyn av socialförsäkringsregisterlagen (prop. 2000/01:69).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 8 §.)

3 § Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU15

Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension (prop. 2000/01:96).

Anf. 1 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! I dag behandlas regeringens förslag om sjuk- och aktivitetsersättning, som ska ersätta de tidigare reglerna om förtidspension och sjukbidrag.

*Sjukersättning och
aktivitetsersättning i
stället för förtids-
pension*

Det är ett stort framsteg att människor som drabbas av långvarig sjukdom och av så svåra funktionshinder att de med nuvarande medicinsk teknik inte kan vinna full hälsa erhåller sin grund- och inkomstrygghet från sjukförsäkringssystemet. Den som är långvarigt sjuk kan med de snabba medicinska framsteg som sker i dag, och som kommer att ske ännu mer i morgon, få tillbaka sin hälsa delvis eller helt. Vi får i alla fall hoppas det. Att som vi gjort förtidspensionera unga människor med svåra funktionshinder i 16-årsåldern är olyckligt. Propositionen visar på en ny väg: vårdbidrag till 19 år och sedan aktivitetsersättning, vilket kan betyda både studier och andra aktiviteter som skapar större möjligheter att utvecklas och nå livstillfredsställelse i stället för passivitet.

Sjukersättningen utgår antingen som en inkomstrelaterad ersättning för dem som haft inkomster eller som ett grundskydd i form av garantiersättning.

Sjuk- och aktivitetsersättningen är åldersrelaterad på garantinivån fram till 30-årsåldern. Den utgår med 2,10 prisbasbelopp för personer som inte fyllt 21 år. Garantiersättningen ökar sedan med 0,05 prisbasbelopp för varje tvåårsintervall upp till 30-årsåldern. I åldrarna 30–64 år ska garantiersättningen vara 2,40 basbelopp. Att sjuk- och aktivitetsersättningen ger en inkomstutveckling skapar naturliga förhållanden även för dem som har haft otur och blivit svårt handikappade och som får sin inkomst från aktivitetsersättningen.

Moderata samlingspartiet har tyckt att förslaget i stort sett är bra. Men någonting som är bra kan alltid göras bättre. Vi har vissa förslag till förbättringar i våra motioner. Ett av dessa förslag är tillgodosett av utskottet. Det är bra. Vi har sagt att de olika aktiviteterna inte ska trappas av för abrupt när en person närmar sig 30-årsåldern. Att ha en uppgift är viktigt. Det är bra att vi är eniga på denna punkt.

När det gäller aktivitetsersättningen anser vi moderater vidare att den enskildes inflytande över val av aktiviteter bör vidgas. Det är viktigt med individuella lösningar. Längst på den vägen når man naturligtvis om man låter den enskilde själv få förfoga över de särskilda medel som erfordras för att kunna delta i de verksamheter han eller hon önskar. Vi vill således ge även funktionshindrade och svårt sjuka större valfrihet i enlighet med reservation 9.

I reservation 1, till vilken jag yrkar bifall, påpekar vi att unga människor som varit funktionshindrade mycket tidigt måste få sina ekonomiska behov bedömda i ett sammanhang. De ska alltid ha tillräckliga medel för ett tillfredsställande liv. De ska aldrig behöva söka socialbidrag. Här kunde man tillämpa någon modell som liknar den vi har för pensionärer, SBTP-modellen. Jag tycker att det sättet att se på svårt funktionshindrades ekonomi borde kunna tillämpas även här. Jag beklagar att vi inte nått full enighet i denna fråga. Det gör vi säkert i framtiden.

I reservation 14 är vi moderater och utskottet inte eniga om motiveringen gällande förmånstaket i sjukförsäkringen. Den frågan kommer vi säkerligen tillbaka till många gånger. Vi moderater har dock redan nu klart och tydligt velat ange hur vi ser på förmånstaket och indexeringsmodeller och även på de frågor om indexering som i framtiden måste lösas vad gäller den här propositionen. Här har man ju skjutit upp det problemet på framtiden. Vi har bara velat uttala vad vi tycker i denna sak.

Herr talman! Det nu aktuella betänkandet har flera positiva delar. Kristdemokraterna noterar med tillfredsställelse att de nya begrepp som lanseras också ska innefatta konkreta förbättringar för människor som drabbas av långvarig sjukdom. Inte minst tycker vi att det är viktigt för de som är yngre än 30 år att de får aktivitetsersättning, vilket innebär större trygghet för dem som önskar fortsätta sina studier på grundskole- och gymnasienivå samt att systemet blir pensionsgrundande.

Beräkningen av antagandepoäng blir framöver grundad på de tre bästa årens bruttoinkomst som tjänats in under en given ramtid på fem till åtta år. Det är bra, och det är även ett sunt försäkringstänkande. Det bör vara till fördel för samtliga parter.

Vad som däremot inte är bra med den inkomstrelaterade sjukersättningen är att regeringen och utskottsmajoriteten envist fortsätter med att sjukersättning ska betalas ut till 75 %, 50 % och 25 %, i stället för fria procentsatser över 25-procentsnivån.

Kristdemokraterna har i reservation 6 lyft fram denna punkt. Vi gör det efter att folk från såväl norr som söder i vårt land hört av sig med önskemål om att själva tillsammans med läkare och försäkringskassa få bestämma vilken nivå man ska kunna vara sjukskriven på. Vi har mötts av familjer där förslag på sjukskrivning skulle kunna anpassas till 60 %, motsvarande ungefär tre arbetsdagar. Det skulle vara praktiskt med tanke på resor till och från arbetet. Men efter flera försök är försäkringskassan fast bestämd att inte acceptera någon annan nivå än föreslagna 50 % eller 75 %. Detta blir inte fulla dagar. Jag undrar därför vad det är som hindrar att man tillåter den sjukskrivne att erhålla ersättning på andra procentsatser än de fasta kvartsnivåerna.

Utskottets motivering att det skulle åsamka försäkringskassan ett merarbete har jag ytterst svårt att förstå. Vari ligger skillnaden mellan att mata in 60 % i stället för 50 % i datasystemet? Det borde inte vålla några problem när vi nu långt om länge får ny datorutrustning till försäkringskassorna.

Är det inte viktigare att vi ställer upp för individen? Har inte den enskilde tillräckligt att bry sig om vid sjukskrivning och sjukdom, utan att vi även ska lägga på denna börda att tvingas till arbetsresor och inte få fullfölja fulla arbetsdagar? Vari ligger känslan för den enskilde personen i utskottets ställningstagande?

För tids vinnande, herr talman, yrkar jag bifall endast till reservation 6 under punkt 3 men står självklart bakom samtliga kristdemokratiska reservationer i detta betänkande.

Utskottet skriver under punkt 6 Aktiviteter att för att aktiviteter ska ge goda resultat måste den enskilde vara motiverad att genomföra dessa. Det är enligt min mening en märklig formulering. Självklart ska man vara motiverad för att lyckas med det man företar sig, men finns det något bättre sätt att motivera människor än att låta medbestämmandet råda? Det förvånar mig att utskottet inte kan ge sitt erkännande av vad som anförs i reservationerna 9 och 10, där det med all önskvärd tydlighet framgår att individen ska vara med i beslutet.

Jag tvekar inte om att lyfta fram värdet av och förtroendet till att den enskilde personen blir motiverad genom ett aktivt deltagande i beslutet och därmed når fram till bästa resultat. Jag skulle vilja fråga Göte Wahl-

ström: Var är förtroendet för individen? Varför kan man inte tillåta ett personligt engagemang i stället för att lista upp en massa uppgifter?

Jag slutar här med tanke på tidsaspekten.

Anf. 3 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet delar i stort förslagen i regeringens proposition *Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension*. Vi välkomnar särskilt förslaget att ingen person under 30 års ålder ska förtidspensioneras.

Det är viktigt att vi inte låser in personer i socialförsäkringssystem utan tar till vara de resurser som varje person har. Ett hållbart samhälle bygger på enskilda människors ansvarstagande och inneboende kraft.

Välfärdssystemen i Sverige är väl utbyggda, men ändå finns det orättvisor i fördelningen av välfärden. Trygghetssystemens utformning bygger på att man har kvalificerat sig in i systemet.

Principen om grundtrygghet bör gälla genomgående i trygghetssystemen. Det bör lika för alla människor finnas en garanterad lägsta ersättningsnivå. Utöver denna bör det finnas en inkomstrelaterad del, vars storlek är baserad på vars och ens inkomst. System som utgår från den enskildes anställningsförhållande leder till att grupper som inte lyckats ta sig in på arbetsmarknaden hamnar utanför den generella tryggheten. Ingen ska behöva kvalificera sig in i ett system med grundtrygghet.

Centerpartiet anser att regeringens förslag har en för låg garantinivå. Vi anser att ersättningen ska ligga på en nivå som ger förutsättningar för den försäkrade att klara sig utan ytterligare försörjningsstöd.

Herr talman! Centerpartiet har tidigare motionerat om att vi inte ska förtidspensionera någon under 30 års ålder och ser därför med stor tillfredsställelse att regeringen nu kommer med förslag om att ingen ska pensioneras före 30. Det är bra att det i stället för passivt utbetalande av pension nu i stället kommer ett system med sjukersättning och aktivitetsersättning. Här vill vi poängtera att det är viktigt att den enskilde vid omprövning av aktivitetsersättning får ett värdigt bemötande och känner sig delaktig i processen.

Försäkringskassans beslut om aktivitetsersättning måste fattas i nära samarbete med den enskilde, detta för att den enskilda människan ska ha möjlighet att ha makten över sitt eget liv och över de aktiviteter, den rehabilitering, hon ska delta i. Det är viktigt att det utarbetas individuella planer och att den enskilde har stor delaktighet vid upprättandet av dessa.

Centerpartiet vill, som jag tidigare nämnt, att välfärden ska omfatta alla samhällsmedborgare och garantera grundläggande ekonomisk trygghet för alla. Regeringens förslag att en person ska vara försäkrad vid den tidpunkt då försäkringsfallet inträffar och senare för att ha rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning är inte tillräckligt, då det utesluter grupper som kommer till Sverige med en nedsatt arbetsförmåga. Exempel på sådana grupper kan vara flyktingar från krigsdrabbade områden eller invandrade svenska medborgare.

Vi vill att konsekvenserna av regeringens förslag för dessa grupper ska utredas ytterligare och att regeringen ska komma med förslag som inkluderar även dem i ersättningen.

Herr talman! För att inte förlänga debatten i kammaren denna vackra dag hänvisar jag i övrigt till vår motion och mina reservationer i detta betänkande men yrkar bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 4 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag är förstås glad över yrkandet om bifall till vår reservation nr 3, men jag är inte riktigt säker på att det var så som Birgitta avsåg. Det får vi väl återkomma till.

Vi diskuterar nu en stor och väsentlig del av våra socialförsäkringar, nämligen hur vi ska hantera ersättningen för människor som under längre perioder av medicinska skäl inte kan yrkesarbeta. Det förslag som vi i dag har att ta ställning till kan sägas vara ett utflöde av den stora ålderspensionsreformen, där ett av de tunga inslagen var att skilja ut ålderspensioneringen från det som vi brukar kalla förtidspensionering eller sjukpensionering.

Man kan tänka sig två alternativ för att göra detta, antingen att införa en mera självständig ersättning för den gamla förtidspensioneringen eller att lägga samman den med sjukförsäkringen. Vi har för vår del under de år som har gått under samtalen om ålderspensionsreformen tyckt att väldigt mycket talar för att lägga ihop de korta och de långa sjukfallen med det som tidigare kallades förtidspensionering. Det förslag som nu föreligger innehåller en tung och väsentlig del som innebär att vi i vårt land inte längre ska förtidspensionera 16-åringar. Man ska inte behöva starta vuxenlivet med en förtidspension eller sjukpension. I stället får vi nu en aktivitetsersättning upp till 30-årsåldern.

Vi tycker från Folkpartiets sida att det är bra att man fullföljer uppdelningen av ålderspensionssystemet i det som tidigare kallades förtidspension. Vi tycker att det är synd att man inte gått hela vägen och mera lagt samman den med sjukförsäkringen. Vi tycker att det är utmärkt att man får en aktivitetsersättning i stället för den förtidspensionering som funnits mellan 16 och 30.

Vi har i olika sammanhang föreslagit en större hantering av de svenska socialförsäkringarna. Vi har förespråkat att man borde se till att ha tre tydliga socialförsäkringar: för det första en pensionsförsäkring i form av det nya pensionssystemet, för det andra en sjukersättning både för korta och för långa sjukfall, som i värsta fall är en pensionering fram till ålderspensionen, och för det tredje en arbetslöshetsförsäkring som blir en allmän socialförsäkring som gäller alla i vårt land.

Vi har tyckt att dessa socialförsäkringar i huvudsak borde finansieras med egenavgifter. Undantag härifrån skulle vara fördelningspolitiska inslag som ska betalas med allmänna skattemedel. Vi håller naturligtvis fast vid den träffade uppgörelsen om pensionsreformen med uppdelning i hälften egenavgift och hälften arbetsgivaravgift, men vi skulle gärna se en tydligare egenavgiftsmarkering än den som för närvarande finns.

Vi har strukit under behovet av raka rör. Vi har noterat att de olika försäkringarna skulle behöva fonder och att med bortseende från pensionssystemet, som behöver stora fonder under lång tid, skulle man för de andra försäkringarna ha fonder som pendlar omkring ett slags nollresultat över tiden. Alla skulle inspekteras av Finansinspektionen för betonande av självständigheten från statsbudgeten och socialförsäkringarna. Vi är för vår del övertygade om att tilltron till de svenska socialförsäkringarna

Prot. 2000/01:119

1 juni

*Sjukersättning och
aktivitetsersättning i
stället för förtids-
pension*

skulle öka med en reform som ger försäkringar som det finns tydliga avgifter till och som har tydliga förmåner med ett klart samband.

Herr talman! Vi har utvecklat en del av dessa tankar i reservation nr 3, som jag härmed yrkar bifall till. Jag stöder förstås båda de reservationer som vi har avgivit men nöjer mig för tids vinnande med bifall till denna reservation.

Frågan hur taken i de olika försäkringarna ska se ut är mycket viktig och dessutom just nu rätt mycket debatterad. I en moderat reservation nämns tanken att man ska ha löneindexerade i stället för prisindexerade tak, dvs. samma konstruktion som finns i det nya pensionssystemet, som innebär att vi efter 40 år av prisindexering övergått till en löneindexering. Det är också Folkpartiets uppfattning, men eftersom de som står bakom reservationen väl inte – åtminstone än så länge – har samma uppfattning som vi om behovet av att höja taken över huvud taget, stöder vi förstås inte det förslaget.

I samband med att vi presenterade några av de idéerna sommaren 1997, idéer som självklart kan vidareutvecklas och förbättras, inviterade vi övriga partier att delta i en bred diskussion och i bästa fall en bred uppgörelse om formerna för de framtida socialförsäkringarna. Vår partiledare Lars Leijonborg skrev brev till sina sex kolleger. Det fanns väl ett visst intresse här och var och en del vänliga kommentarer om tankegångarna. Men ändå har det som bekant inte blivit någonting av det ännu.

Vi tror således att det vore bra med en bred uppgörelse. Vi tycker att man precis som i samband med reformeringen av ålderspensionssystemet skulle invitera alla partier i riksdagen att delta, så får man under resans gång se om alla kan bli överens eller om några kan bli det, och att man i botten skulle lägga principerna från den stora ålderspensionsreformen.

Vi har som sagt inte fått några positiva besked om detta ännu. Därför passar jag på, herr talman, att ställa frågan till socialdemokraternas företrädare i den här debatten om man från socialdemokratiskt håll nu när vi nästan är klara med den stora ålderspensionsreformen är beredd att göra ett liknande försök med de övriga socialförsäkringarna.

Anf. 5 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Delar av det som finns i reservation 3 kanske jag kan ställa mig bakom. Men jag beklagar, jag hade skrivit fel nummer i mitt anförande. Det ska vara nr 2. Jag yrkar alltså i stället bifall till reservation nr 2.

Anf. 6 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag ser fram emot fortsatta diskussioner i framtiden.

Anf. 7 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman, kammarkamrater och åhörare! Jag har tagit mig friheten att anmäla mig för tio minuter på talarlistan eftersom jag tycker att det är ett viktigt ämne. Jag tänker börja med en inledning som kanske låter lite tråkig. Det är en sammanfattning, och jag vill ha det i protokollet så att det sedan ska vara lätt att läsa vad det handlar om.

Förslagen i propositionen, som avses träda i kraft den 1 januari 2003, är till stor del en konsekvens av ett nytt ålderspensionssystem. Den som i dag har förtidspension och sjukbidrag ska inte längre vara en del av det

allmänna pensionssystemet utan kommer i stället att tillhöra sjukförsäkringssystemet.

Av det följer att begreppet förtidspension tas bort och ersättning vid långvarig eller varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga benämns sjukersättning. Ersättningen till den vars arbetsförmåga är nedsatt minst ett år, men inte varaktigt, benämns tidsbegränsad sjukersättning.

Beroende på arbetsoförmågans nedsättning lämnas hel, tre fjärdedels, halv eller fjärdedels sjukersättning. Försäkrade som är yngre än 30 år föreslås få aktivitetsersättning som ska kunna utges tidigast från den 1 juli det år den försäkrade fyller 19 år och kunna beviljas för längst tre år i taget. Hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels aktivitetsersättning lämnas beroende på arbetsförmågans nedsättning.

Just aktivitetsdelen hälsas med stor glädje av många handikapporganisationer. Första gången jag såg något skrivet om detta från regeringen reagerade jag rätt häftigt. Jag tyckte att det var ytterligare ett utslag av att det var fullt att uppbära förmåner och att det enda som var värt något var att komma ut i arbete, även det har varit svårt och det har varit arbeten som ofta inte funnits.

Jag har förstått att många är glada över propositionen. Det har som många sagt här i salen varit ett stort missnöje över att många unga människor slentrianmässigt har kunnat bli förtidspensionerade. Handikapporganisationer har länge tryckt på för att få en ändring och är glada över det nu. Mycket återstår att förbättra, men ändå är det bäst att förslagen i betänkandet går igenom.

Personer med funktionshinder har ofta problem när de ska etablera sig på arbetsmarknaden. Den öppna arbetslösheten är inte det stora problemet utan snarare den höga andel som förtidspensionerats och den låga sysselsättningsgraden. Många personer med funktionshinder kommer aldrig in på arbetsmarknaden vilket i sin tur får konsekvenser av många slag.

Alla har rätt till ett arbete. Det är en mänsklig rättighet. Funktionshindret är ytterst sällan något problem i sig, utan problemet ligger ofta i omgivningens ovilja och i negativa attityder. Med stimulans på olika sätt kan funktionshindrade människor i många fall hitta vägar in i arbetslivet eller till nya intresseområden och en ökad livskvalitet.

Därför menar Miljöpartiet att det inte är arbetslinjen i sig som är det viktigaste, utan det är rätten till ett arbete som passar varje persons möjligheter och förmågor som är det primära. Det kan också finnas personer som lider så pass av att pressas till ett förvärvsarbete att ersättning utan aktivitet kan vara fullt berättigat.

I propositionsförslaget framgår att planer för den enskilde ska utformas tillsammans med försäkringskassan, och det är försäkringskassan som beslutar vilken aktivitet det blir. Om en person inte vill delta i det som försäkringskassan tycker är lämpligt avstängs hon eller han från ersättning.

Med kunniga handläggare som har gott om tid behöver inte den regeln vara så farlig. Men tyvärr ser inte verkligheten riktigt ut så. För att Miljöpartiet ska kunna acceptera aktivitetsgarantin helt ut behöver den likt LSS, lagen om särskilt stöd, utformas som en rättighet till hjälp från försäkringskassan till aktivitet utifrån egna behov, kunskaper och intresse.

Prot. 2000/01:119

1 juni

*Sjukersättning och
aktivitetsersättning i
stället för förtids-
pension*

Rätt att erbjudas praktikplats är en viktig del i det. Om en arbetsgivarare lärt känna en person under praktik har den lättare att kunna erbjuda möjlig plats senare, inse vilka hjälpmedel som behövs och som går att få tillgång till, osv.

Vi vill alltså vända på perspektivet. Försäkringskassan ska vara skyldig att hjälpa den enskilde när den enskilde vill det. Skyldigheten ska ligga hos försäkringskassan och inte hos den enskilda personen. Tilläggas bör att försäkringskassan måste få resurser och utbildning för det.

För den som aldrig arbetat finns ett grundskydd i form av garantiersättning både för dem som får sjukersättning och för dem som får aktivitetsersättning. I övrigt finns en inkomstrelaterad sjukersättning eller aktivitetsersättning för personer under 30 år. Liksom flera andra har sagt här anser vi att nivån på ersättningen är för låg. Jag har skrivit ett särskilt yttrande om det, eftersom det har budgetpåverkan, och jag avser att återkomma i eventuella förhandlingar framöver om de nivåerna.

Det finns regler för aktivitetsersättningen som gör det krångligt och kränkande för den funktionshindrade medborgaren. Det är att aktivitetsersättning ska kunna lämnas ut under längst tre år i taget för dem som är upp till 30 år, att garantiersättning inte ger pensionsrätt och att studieavbrott endast godkänns om avbrottet går att direkt härleda till själva funktionshindret. Sociala eller psykologiska pålagringar räknas alltså inte, och aktivitetsersättning gäller inte för högskolestudier.

När det gäller högskolestudier har det i olika sammanhang konstaterats att ungdomar med funktionshinder är mindre benägna att gå vidare till högskolestudier. Att det är så kan ha flera orsaker. En förklaring kan vara att de tvekar eftersom de är osäkra på om de kan klara att genomföra en flerårig högskoleutbildning. En annan orsak kan vara oro över att de inte klarar normal studietakt och att de av det skälet får högre studielån.

De kan också känna sig osäkra på om de verkligen får ett arbete efter avslutade studier. Arbetslösheten bland ungdomar med funktionshinder är avsevärt högre än för dem som lever utan funktionshinder. Det gör sammantaget att det finns goda skäl att de ska kunna ha aktivitetsersättning medan de studerar på högskolan.

Vad gäller sjukersättning i stället för förtidspension finns även här snäva regler som Miljöpartiet kritiserar. Det gäller bl.a. den låga nivån och att garantiersättningen är alltför beroende av försäkringstid. För att garantiersättning ska kunna betalas ut krävs sammanlagt minst tre års försäkringstid, och för rätt till oavkortad garantiersättning krävs att försäkringstiden uppgår till minst 40 år. Det tycker vi är för långt.

På det stora hela saknas i propositionen resonemang om helhetssynen, funktionsnedsättningens art, hjälpmedel som behövs, svårigheter i och med handikappet, andra försörjningsmöjligheter, osv. Hela problematiken är mycket medicinskt centrerad, eller snarare totalt medicinskt centrerad.

Det finns många funktionsnedsättningar som inte är medicinska. De kan vara psykologiska eller sociala.

Slutligen anser vi att varje omprövning i stället för kontroll borde vara en utvärdering av såväl försäkringstagande som myndighet. Detta är någonting som många handikapporganisationer har påpekat.

Vi måste nu tillsammans fortsätta att följa upp de här frågorna. Vi politiker måste tillsammans med berörda arbeta vidare på förbättringar. Men det är bra att det över huvud taget kommer till stånd en förändring.

Vi i Miljöpartiet yrkar bifall till reservation 4, men ställer oss bakom alla våra reservationer.

Anf. 8 GÖTE WAHLSTRÖM (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu ska behandla, SfU15, behandlas sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension, jämte motioner som väckts med anledning av propositionen samt några motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Jag vill inleda med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Propositionen kan ses som en del i reformeringen av ålderspensions-systemet och en del i processen för att ge ökade förutsättningar för stora grupper att känna större närhet till hela samhällslivet. I stället för att enbart utbetala ekonomiskt stöd till den enskilde individen ska landets försäkringskassor aktivt stödja och skapa förutsättningar för att ge hjälp till aktiviteter som stärker den enskilde. Begreppen förtidspension och sjukbidrag utmönstras, och ersättningen vid långvarig och varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga benämns sjukersättning respektive tidsbegränsad sjukersättning.

För personer mellan 19 och 29 år föreslås att ersättningen benämns aktivitetsersättning. För den gruppen ska försäkringskassorna vara skyldiga att erbjuda den som beviljas aktivitetsersättning möjlighet att delta i aktiviteter. Dessa aktiviteter kan utgöras av utbildningsinslag för att ge dem som önskar möjlighet att slutföra grund- och gymnasieutbildning.

För att skapa en helhet i systemet föreslås justeringar vad gäller vissa åldersgränser inom ramen för ersättningssystemet. Sjukersättningssystemet omfattar både en inkomstrelaterad sjukersättning eller aktivitetsersättning och ett grundskydd i form av garantiersättning. Garantiersättningen föreslås vara åldersrelaterad för personer mellan 19 och 30 år. Därefter ska garantinivån utgöras av 2,40 prisbasbelopp.

Reformen ska träda i kraft den 1 januari år 2003.

Övergången mellan systemen ska för den som i dag uppbär förtidspension ske genom en engångsinsats. För att skapa helhet i systemet förväntas regeringen att återkomma med förslag vad gäller såväl det samlade bostadsstödet som försörjningsstödet till grupper som på grund av kort försäkringstid i Sverige får låg garantiersättning. Det gäller också studiefrågor kopplade till rehabiliteringsåtgärder samt samordning av skatte- och avgiftssystem.

Övergången från nuvarande förtidspension till sjuk- och aktivitetsersättning beräknas för den enskilde inte medföra några ekonomiskt drastiska förändringar. Mindre höjning respektive sänkning av ersättningsnivåerna kan dock förekomma. Avgörande för ersättningen kan vara kommunalskatt och civilstånd och förhållandet att man efter fastställt ersättningsbelopp förändrar sin situation och boendeort.

Den tekniska framräkningen av ersättningen ska göras på ett sådant sätt att det mest förmånliga förhållandet ska gälla för den enskilde.

I utskottets behandling kan konstateras att betänkandet har en bred förankring. Betänkandet har, som jag tidigare har nämnt, till en del sin

grund i det reformerade pensionssystemet som i sig självt har en stark uppslutning bakom sig.

Synen på att ge den långtidssjukskrivna en möjlighet till ett aktivare liv genom stöd från försäkringskassan är också central för hela utskottet.

Med anledning av betänkandet har dock ett antal reservationer och särskilda yttranden avlämnats. Jag ska i korthet försöka belysa utskottsmajoritetens syn på några av reservationerna.

Moderata samlingspartiet påtalar i en reservation att det kan finnas brister i den sammanlänkning av ersättningar från de olika system som finns, och att enskilda härigenom kan komma i kläm. Utskottsmajoriteten ser detta förhållande, men konstaterar att det skyddsnät som byggts upp väl täcker in problematiken. De yttersta skyddsnäten ska endast i undantagsfall behöva nyttjas. I 2000/01:SfU1 belyste utskottsmajoriteten situationen, och konstaterade då att samhällsutvecklingen ställer krav på en kontinuerlig utveckling och förnyelseprocess vad gäller trygghetssystemen.

Jag konstaterar med glädje Moderaternas under senare år väckta intresse för välfärdssamhället och trygghetssystemen. Tyvärr tvingas jag dock konstatera att det i störst utsträckning är de på socialförsäkringsområdet aktiva moderaterna som intagit denna ställning. Den tanke om systemskifte av nyliberal karaktär som finns hos stora delar av moderatpolitikerna i landet i övrigt ger uttryck för en annan syn på välfärdssamhället.

Centerpartiet skriver i en reservation om principen för grundtrygghet. Utskottet har tidigare behandlat denna fråga, och med stor majoritet avvisat förslag om grundtrygghet enligt Centerns modell.

Folkpartiet skriver i sin reservation nr 3 om behovet av en bred uppgörelse mellan partierna om en socialförsäkringsreform. Förslaget bygger på en tanke om tre "riktiga" försäkringar: sjuk-, pensions- och arbetslöshetsförsäkring. Dessa ska vara obligatoriska men fristående från statens budget. I reservationen utvecklas förslaget ytterligare. I betänkandet klargör utskottsmajoriteten för samspelet mellan olika delar av trygghetssystemet. Utskottsmajoriteten ser i dag inte förutsättningar för den socialförsäkringsreform som Folkpartiet föreslår.

Miljöpartiet vill i sin reservation utveckla grunderna för nedsättningen av arbetsförmågan. Utskottsmajoriteten konstaterar att problematiseringen och synen på grunderna för nedsättning av arbetsförmågan samt reservationens övriga delar ej behandlats i propositionen.

Kristdemokraterna vill genom sin reservation införa ett system med flytande procentsats mellan 25 och 100 % vad gäller ersättning från systemet i stället för dagens hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels sjukpenning. Utskottet konstaterar i betänkandet att en sådan ordning skulle innebära svårigheter vid själva bedömningen av graden av nedsättning i arbetsförmågan och dessutom medföra stort merarbete för försäkringskassorna.

Miljöpartiet påtalar i sin reservation sin syn på den nyprövning som ska ske vart tredje år vad gäller aktivitetsersättning. Utskottet ser den uppföljning och nyprövning som ska ske vart tredje år som en för den enskilde positiv och offensiv handling. I betänkandet framgår vidare att den nyprövning som ska ske görs på ett sätt som inte skapar onödig oro för den enskilde.

I två reservationer belyses frågan om innehållet och formerna för aktiviteter inom ramen för aktivitetsstödet. Utskottet konstaterar att formerna för aktiviteterna ska utformas i mycket nära anslutning till den enskilde och så att den enskilde kan få stöd i sina ställningstaganden. Förslagen i propositionen anser utskottsmajoriteten väl tillgodose de yrkanden som framförs i motioner och i reservationerna.

Slutligen skriver Kristdemokraterna i en reservation att försäkringskassorna genom förändringen kommer att ha behov av såväl resurser som kompetensutveckling vad gäller personalen. Den arbetsbelastning och det behov av kompetensutveckling som i dag gäller på landets försäkringskassor har på olika sätt påtalats för utskottet. Det är för utskottet känt att eftersläpningen av den teknikutveckling som planerats för kassorna medfört problem. Det fortfarande ökande ohälsotal medför en mycket hård arbetsbelastning på kassorna – en belastning som innebär att även kassorna får förhöjda ohälsotal. Förhållandet inger naturligtvis viss oro. Utskottet utgår dock ifrån att regeringen, som anges i propositionen, återkommer i frågan så snart som möjligt.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 9 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Göte Wahlström tog upp och resonerade lite grann om vår reservation nr 3 som är en principiell reservation där vi utvecklar hur ett framtida socialförsäkringssystem skulle kunna se ut. Där nämner vi också att vi tycker att det vore bra med en bred uppgörelse om detta. Jag nämnde också i mitt anförande att regeringen skulle kunna bjuda in de övriga partierna till överläggningar för att se om vi skulle kunna få till stånd några sådana.

Jag har lite svårt att förstå skälen till att det här avvisas från socialdemokratiskt håll såväl i utskottstexten som nu i Göte Wahlströms svar. Jag har många gånger undrat varför man har varit så skeptiska mot detta. Samtidigt har vi sett att det som gjordes på ålderspensionssidan gav ett resultat som såväl Socialdemokraterna som vi i Folkpartiet och de tre andra partierna som står bakom detta känner sig rätt nöjda med. Metoden att resonera om det gemensamt för att se om man kan komma fram till något skulle ju kunna vara någonting.

Herr talman! Ibland har jag trott att det har att göra med att Socialdemokraterna inte vill resonera om arbetslöshetsförsäkringen som en socialförsäkring där alla ska vara med. Och ibland har jag trott att det har att göra med att man inte kan tänka sig att den skulle vara självständig från statsbudgeten och att det är Finansdepartementets direktiv som gäller på den här punkten.

Det skäl som anförs i utskottsbetänkandet är, såvitt jag förstår, framför allt samspelet mellan försäkringarna, dvs. tanken att det kan vara så att om arbetslösheten stiger snabbt, som i början av 90-talet, kanske sjukförsäkringskostnaderna minskar. Jag har lite svårt att förstå det resonemanget. Det vore intressant att höra Göte Wahlström utveckla varför det skulle tala emot att ha tre självständiga försäkringar.

Anf. 10 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! I utskottsbetänkandet har vi försökt att visa på den situation som i dag råder och de konsekvenser som en förändring skulle innebära. Folkpartiets förslag är på inget sätt nytt. Vi behandlade frågan i samband med SfU1 för inte alltför länge sedan. I den diskussionen påtalade Bo Könberg själv den vana som han och Folkpartiet har av ganska långa handläggningstider och beredningar av en hel del ärenden.

Frågan är som sagt var inte ny. Vi känner den. Den finns naturligtvis med i en process. Men vi är kanske vana vid långa handläggningstider och långa beredningstider. Folkpartiet kanske kan leva efter principen att spottar man tillräckligt länge på stenen så blir den till slut blöt. Vi får väl se om resultatet någon gång blir att vi möts i utskottet och för diskussionen.

Anf. 11 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag trodde ju inte att jag skulle bli genomskådad så snabbt. Det handlar förstås om att jag spottar på stenen i förhoppningen att den till slut ska bli blöt. Det brukar ju ta lite tid när man har att göra med socialdemokrater, men jag har inte gett upp hoppet.

Anf. 12 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vår erfarenhet av Folkpartiet i såväl oppositions- som majoritetsställning är ju inte den, att det är de hastiga beslutens parti vi diskuterar med.

Anf. 13 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Göte Wahlström talar om att försäkringskassan ska stärka den enskilde och se till den individ som har drabbats av sjukdom. Jag tolkar det så att försäkringskassan ska ge stöd och hjälp i den aktuella situationen. Jag vill därför fråga Göte Wahlström, som företräder utskottsmajoriteten, vilka problem han ser med att en försäkringskassatjänsteman arbetar efter fria procentsatser när det gäller sjukskrivning i stället för kvarter av den aktuella sjukskrivningen. Jag tycker att detta är lite patetiskt när vi nu har gått in i en datorvärld. Man borde i stället kunna ta hela arbetsdagar. Då handlar det plötsligt om femtedelar av en normal arbetsvecka, dvs. 20, 40, 60 och 80 %. Det borde vara betydligt enklare för en sjukdomsdrabbad person att få stöd från försäkringskassan.

Jag har flera exempel på personer som har fått den här rekommendationen från såväl läkare som försäkringskassa. De skulle gärna se att man fick arbeta tre dagar, men systemet omöjliggör detta. Min fråga är: Glömmer utskottsmajoriteten bort individen? Ser man inte alls att det finns en människa bakom personnumret?

Anf. 14 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vi har försökt att belysa detta i betänkandet. Det är möjligt att det är kortfattat, men vi har ändå belyst problemet. Det handlar inte bara om kassapersonalens handläggning, utan det handlar också om att läkarnas bedömning av nedsättningen av arbetsförmågan måste vara med i den bedömningen. Som vi ser det i dagsläget uppstår det då pro-

blem med att hantera en flytande skala. Det kanske är så att vi vid något tillfälle i framtiden får göra en annorlunda bedömning, men utskottsmajoriteten ser i dag inte några förutsättningar för att göra den bedömning som Kristdemokraterna framför i reservationen.

Anf. 15 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Det ligger nästan ett löjets skimmer över det här svaret. Nu har vi möjlighet att göra den här förändringen. Vi har frågan uppe till debatt och behandling. Då ger man bara svaret att detta tänker man göra i framtiden. Det kommer att vila en skam över oss som fattar beslut om detta.

Jag vill återigen lyfta fram frågan. Ska vi inte se till individen? Ska vi inte se till människan som finns bakom personnumret?

Jag frågade också Göte Wahlström om förtroendet för individen, och då tänker jag på de här olika aktiviteterna. Det vore bra att också få en kommentar till om vi ska se med förtröstan på individens möjlighet att själv få vara med och påverka vilka insatser som ska ske.

Göte Wahlström tar upp detta med försäkringskassornas tuffa situation. Men man borde ändå lyfta fram möjligheten att titta på individens situation och se till personens egna behov och önskemål, såväl i bedömningen av aktiviteter som när det gäller procentsatserna.

Anf. 16 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att Kenneth Lantz inte var med vid beredningen och behandlingen av ärendet i utskottet. I betänkandet framgår det ganska klart att kassorna ska sätta personen och individen i centrum. Man ska i nära samarbete med individen hitta de lösningar som är bäst.

Jag sade också i mitt anförande att det ska ske en offensiv och väldigt positiv behandling av individen. Därigenom upplever jag att vi på ett fullgott sätt tillmötesgår de synpunkter som Kristdemokraterna framför i sin reservation och sitt resonemang.

Kenneth Lantz sade att det vilar ett löjets skimmer över diskussionen om att något ska beslutas i framtiden. Jag sade inte att det ska beslutas i framtiden. Jag sade att vi kan titta på hur detta kan bedömas i ett framtida ställningstagande. Men just nu ser vi problemen för såväl kassorna som de handläggande läkarna, när det gäller att göra de bedömningar som Kristdemokraterna framför i sin reservation, som så stora att vi inte ser några möjligheter att tillmötesgå den reservation och det synsätt som Kristdemokraterna framför.

Anf. 17 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag var med vid behandlingen av ärendet i utskottet, men har vissa farhågor i alla fall. Det står nu t.ex. att man inte ska behöva känna oro. Dialogen mellan försäkringstagare och försäkringskassa ska ske i mycket nära samarbete osv. De här farhågorna är ingenting som jag har hittat på, utan jag har fått höra detta från funktionshindrade människor som jag har träffat och från handikapporganisationer. Därför känns det mycket nödvändigt att de sätts på pränt. Detta är någonting som man måste jobba vidare med.

Prot. 2000/01:119

1 juni

*Sjukersättning och
aktivitetsersättning i
stället för förtids-
pension*

De som jag pratade med sade också att de var väldigt glada över att det här förslaget kom. De ville för allt i världen att man skulle stödja det, men det finns mycket övrigt att önska.

Många människor i den här situationen har erfarenheter av omprövningar och kontroller. Man skulle vara mycket mer nöjd om hela kontrollsystemet blev något slags uppföljning hos alla parter i stället. Det skulle helt sonika vara en uppföljning av hur det har gått, vad har inte gått bra och hur kan vi göra i stället.

Anf. 18 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Denna vecka har vi haft en lång diskussion i olika forum om att läsa material på olika sätt. Man kan naturligtvis läsa betänkandet på ett positivt sätt och på ett negativt sätt. Mitt och majoritetens sätt att läsa det är, som framgått av debatten, positivt. Vi ser detta som ett offensivt och bra framsteg när det gäller att möta denna grupp av människor.

Utskottsmajoriteten och Miljöpartiet har tydligen olika syn på professionalismen hos kassornas handläggare. Jag tror att vi genom utbildningsinsatser och genom den kompetens som redan i dag finns hos kassornas handläggare kan möta detta och se det som just det positiva inslaget för att hjälpa människor att möta samhället på ett betydligt bättre sätt än man kanske tidigare har haft möjlighet till.

Anf. 19 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill på intet sätt göra ned försäkringskassans personal. Det var inte alls meningen. Vad jag menar är att man behöver mer resurser på försäkringskassorna för att hinna med detta och föra denna dialog på ett väldigt bra sätt.

Sedan kan man läsa betänkanden på ett positivt eller på ett negativt sätt. Och detta ser väldigt positivt ut när man läser det. Men det finns ju också erfarenheter av att det ibland är väldigt stor skillnad mellan hur bra det står att det är och hur det blir i verkligheten. Och jag känner mig faktiskt skyldig att påpeka dessa saker så att vi tillsammans sedan kan hjälpas åt att se till att det verkligen blir så bra som det står att det ska bli.

Anf. 20 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vi har tagit emot dessa synpunkter och signaler från Miljöpartiet. De är naturligtvis med vid bedömningen när det gäller att ge signaler såväl ut till kassorna som till de berörda individerna, de personer som ska komma i åtnjutande av den möjlighet som betänkandet ger.

Efter att vi har fattat beslut om detta ärende i dag får vi se till att vi tillsammans för ut detta budskap på ett positivt sätt och möter dessa människors oro på det sätt som Kerstin-Maria Stalin framför. Och det tror jag att vi tillsammans kan göra och just visa på den offensiva handling som vi ser att betänkandet och propositionen utgör.

Anf. 21 CLAES STOCKHAUS (v):

Herr talman! Detta betänkande behandlar regeringens proposition *Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension*. Det handlar om nya regler för beräkning av ersättning till personer som drabbas av långvarig eller varaktig medicinskt grundad nedsättning av sin

arbetsförmåga. Precis som har sagts här tidigare så föreslås det för dem som är yngre än 30 år en aktivitetsersättning. Det är tänkt att dessa ersättningar framgent ska tillhöra sjukförsäkringssystemet.

Först ska jag säga att vi i Vänsterpartiet står bakom detta betänkande. Men fullt ut nöjda är vi inte. Därför har vi ett särskilt yttrande i betänkandet. I detta särskilda yttrande lyfter vi fram principen att en allmän försäkring ska omfatta hela befolkningen. Jag återkommer till detta lite senare.

Jag tänker nu gå in på ett avsnitt i betänkandet som heter "Tidsbegränsad aktivitetsersättning och aktiviteter". Det är viktigt att försäkringen vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga verkar för att aktivitet och inte passivitet lyfts fram. Detta främjas genom förslaget om aktivitetsersättning för personer upp till 30 år, likaså genom förslaget om att unga personer som behöver förlängd skolgång på grund av ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder ska kunna få hel ersättning t.o.m. gymnasienivå utan att arbetsförmågan provas.

Vi kommer då till frågan: Vad händer efter gymnasiet? Hur många som är i den här situationen vågar gå vidare med eftergymnasiala studier? För oss i Vänsterpartiet är det en viktig fråga som måste redas ut. Vi nöjer oss dock i dag med att vi i utskottsmajoriteten tydligt uttalar att utskottet förutsätter att regeringen kommer att bereda denna fråga vidare och återkomma med förslag.

Jag ska då gå över till att tala om det särskilda yttrandet. Vi tar där upp frågan om kravet på aktuell försäkring vid försäkringsfallet samt försäkringstid i Sverige. Det leder till att personer med utländsk härkomst som inte uppfyller dessa krav inte kommer att få någon eller endast en mycket låg garantiersättning. Denna garantiersättning är alltså annars grundskyddet i det föreslagna sjukersättningssystemet för dem som inte har haft några förvärvsinkomster eller som har haft låga sådana innan arbetsförmågan blir nedsatt.

I sammanhanget är det intressant att titta på en del remissinstansers svar under just detta avsnitt. Det är inte vilka som helst som har svarat. Det är ganska tunga remissinstanser.

Jag ska börja med Integrationsverket som anser att det är märkligt att EU-medborgare som är bosatta i Sverige ska ha större rätt till ersättning än invandrade svenska medborgare.

Socialstyrelsen anser att principen om en allmän försäkring som omfattar hela befolkningen även ska gälla ersättning till dem som har långvarig eller varaktig nedsättning av arbetsförmågan.

Handikappombudsmannen för fram att det är principiellt fel att de som får en nedsättning av arbetsförmågan före ankomsten till Sverige inte har rätt till den garanterade nivån.

Handikappförbundens samarbetsorgan och flera andra handikapporganisationer är också kritiska.

Integrationsverket, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, HSO m.fl. är alltså kritiska i detta fall. Detta måste vi ta fasta på ordentligt.

Men avser regeringen att återkomma med förslag till lösning i denna del? Vi från Vänsterpartiet vill ändå här varna för att det kan bli en utveckling där särskilda behovsprövade system skapas för invandrade personer och då med låga ersättningsnivåer. De lär ju knappast bli högre.

Vänsterpartiet anser återigen att principen om en allmän försäkring ska omfatta hela befolkningen. Jag ska kortfattat komma in på att det i och för sig inte bara är den här ersättningen som i slutändan är avgörande för individen utan alla regelsystem som kan komma i fråga och hur de samverkar.

De reformerade reglerna för bostadstillägg för pensionärer kommer att påverka resultatet för dem som omfattas av sjukersättning och aktivitetsersättning. Dessa regler har regeringen tagit fram inom Genomförandegruppen, vilket innebär att innehållet har varit okänt för oss i Vänsterpartiet när vi har förhandlat om frågan om sjukersättning och aktivitetsersättning. Det är en problematik som vi har tagit upp i andra sammanhang också, att vi är med och svarar för helheten men inte kan påverka delar i denna.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet väntar med intresse på förslag från regeringens sida om hur man ska lösa frågan för invandrade personer som inte blir kvalificerade.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

4 § Omskärkelse av pojkar

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU17
Omskärkelse av pojkar (prop. 2000/01:81).

Anf. 22 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Regeringens förslag som behandlas i detta betänkande handlar om en reglering av hur omskärkelse av pojkar ska utföras. Men huvudfrågan borde egentligen vara om omskärkelse av pojkar över huvud taget ska förekomma. Men regeringen tar inte ställning till detta.

Viktiga frågeställningar som jag nu här vill tala om är: Ska vi ha en total anpassning efter religioner och sedvänjor, eller ska vi se till barnens bästa och barnkonventionen? Jag tycker att dessa frågeställningar borde ha tagits upp i inledningen till betänkandet.

Jag anser att barn har samma rätt som vuxna till egen religionsfrihet och kroppslig integritet. Det är en egen individ. Det är alltså inte barnen som man har tagit hänsyn till i första hand utan de vuxnas religionsfrihet och sedvänjor. Jag anser att vi ska se till barnens bästa och barnkonventionen som säger att barn ska skyddas mot våld och övergrepp och att alla stater avskaffa traditionella sedvänjor som kan skada barn.

Herr talman! Omskärkelse är ett smärtsamt ingrepp. Det gör ont såväl under ingreppet som under läkningsprocessen. Dessutom är ingreppet irreparabelt.

I regeringens och utskottets förslag tas ställning för religion och sedvänja, men man vill inte att smärtan ska vara så stor och föreslår därför smärtlindring.

Tanken över huvud taget att religion ska räcka för att riksdagen ska godkänna ett kirurgiskt ingrepp på försvarslösa är egentligen både prin-

cipiellt och sakligt upprörande. Barnen kan inte välja. De kan välja religion som ungdomar och vuxna, de kan ta sig in i och ut ur kulturella mönster, de kan ta konsekvenserna av sin tro och de kulturella mönster de ställer sig bakom. Det kan inte barn.

Jag tycker att det borde vara självklart att vänta med ingreppet till barnet blir vuxet och självt kan bestämma. Det är svårt att försvara ett smärtsamt kirurgiskt ingrepp som sker på en viss människa utan dennes samtycke.

Det smärtsamma ska som sagt nu åtgärdas så att pojkar ska omfattas av smärtlindring. Pojkar på två månader ska dessutom få en legitimerad läkare som utför ingreppet, men det ska räcka med en kontroll av lekmännen som utför ingreppet före två månader. Det anses tillräckligt. Men att gossebarn under två månader ska undantas är Miljöpartiet helt emot. Just på så små barn är det tvärtom oerhört viktigt att en legitimerad läkare utför både rätt bedövning och själva ingreppet. Komplikationer vid smärthanteringen är inte ovanliga på små barn. Lagförslaget i denna del är en total eftergift åt religiösa krav.

Jag inser, herr talman, att det i dagsläget är svårt att införa ett förbud, eftersom handlingen är oerhört symboliskt laddad, men min önskan är att omskärelse på sikt kommer att försvinna genom diskussion och genom att ytterligare steg tas för att minska fenomenet. Attitydförändringar kan ske genom att man visar på problem och nytta. Att ta bort en bit hud som i naturens skapelse är mycket ändamålsenlig och skyddar en mycket ömtålig del av kroppen för att markera grupptillhörighet på barn måste ifrågasättas.

Återkommande diskussioner kan ge anledning till ett nytt lagförslag, hoppas jag, när utvärderingen och regeringens redovisning kommer att behandlas. Det är först om fyra år, men det kanske tar så lång tid för att kunna diskutera just attitydförändringar. Nästa steg i ett lagförslag blir förhoppningsvis en åldersgräns för omskärelse, där barnets inställning är avgörande och efter det att adekvat information om bieffekter klargörs. Hur påverkas t.ex. sexualiteten? Det räcker alltså inte med information enbart om själva ingreppet, utan det måste ges också om de framtida konsekvenserna för den enskilde.

Herr talman! Inte ens baskravet för verksamheten att ingreppet sker under betryggande och kontrollerade former av legitimerade läkare uppfylls i detta förslag. Att utelämna de allra minsta barnen till lekmän och inte garantera den bästa möjliga medicinska behandling kan Miljöpartiet inte godta.

Jag yrkar bifall till reservationen, som innebär avslag på propositionen under punkt 1.

Anf. 23 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Herr talman! ”Det är beklagligt att vissa föräldrar låter omskära sina pojkar. Men det är bättre att pojkar omskärs i sterila miljöer av erfarna fackmän och med bedövning, än att ingreppet sker i ett badrum och utförs av någon svartjobbade kvacksalvare med orena instrument.”

Orden är inte mina. Det var Thomas Gür som uttryckte sin syn på detta ämne i går i Finanstidningen. Hans ord kan sägas symbolisera de känslor och funderingar som många uttryckt under de senaste dagarnas diskussion kring omskärelse av pojkar. Thomas Gür har inte varit ensam

om att tycka till. Åsikter har framförts i alla medier, men det har hela tiden stått klart att det vi kallar sakkunskapen inte är enig i denna fråga. Närmast har detta kunnat avläsas i Läkartidningen, där debatten har pågått under ett decennium.

Om man bortser från de starka känslor för eller emot som framförs i ett antal av artiklarna i Läkartidningen har det också funnits ett resonerande kring vilka insatser som skulle krävas – för barnets, pojkens, skull. Det har handlat om att undvika att omskärrelsen utförs av någon utan kompetens, om behovet av hygieniska ingrepp och smärtlindring men också om att lyssna till barnets åsikt eller problemet när föräldrarna inte är överens om att ingreppet ska ske.

Sverige har ingen lagstiftning kring omskärrelse av pojkar, men efter en mycket omdiskuterad dom i september 1997 väcktes kraven på att något borde göras. Det var Högsta domstolen som ogillade ett åtal för misshandel mot en annan man som omskurit sex pojkar.

I samband med den allmänna motionstiden samma år väcktes flera motioner i ämnet. Görel Thurdin motionerade om tillsättandet av en arbetsgrupp, Barbro Westerholm om smärtlindring och Yvonne Ruwaida om rätt till manlig omskärrelse inom hälso- och sjukvården. Med hänvisning till pågående arbete inom Socialstyrelsen och Statens medicinska rådet avslöt riksdagen samtliga motioner.

Rädda Barnen tillskrev justitieministern och föreslog en översyn av lagstiftningen. I november 1998 beslutade regeringen så att tillsätta en arbetsgrupp för att se över hur omskärrelse av pojkar bör regleras. I regeringens beslut sägs att det saknas anledning att förbjuda omskärrelse av pojkar men att det bör kunna krävas att ingreppet sker under betryggande former när det gäller såväl hygien som bedövning och i enlighet med vad som kan anses vara barnets bästa.

Den interdepartementala arbetsgruppen lade fram sin promemoria i januari förra året och föreslog en ny lag om omskärrelse av pojkar ”i syfte att skapa garantier för att omskärrelsen äger rum på ett betryggande sätt i enlighet med vad respekten för barnets bästa kräver. Vi vill betona att vi inte ser någon motsättning mellan de religiöst och kulturellt betingade aspekterna och respekten för barnets bästa.”

Jag vill gärna stanna upp där en stund och titta närmare på aspekten ”barnets bästa”. Barnkonventionen har en oerhört stark ställning i vårt land. Då menar jag inte bara i lagstiftningen och den offentliga verksamheten utan hos var och en av oss. I denna kammare har vi inte heller tvekat att ta strid för barnets rätt när så varit påkallat. Därför anser jag det viktigt att slå fast några punkter.

1. Manlig omskärrelse var inte föremål för diskussion i samband med framtagandet av barnkonventionen.
2. Barnkommittén i Genève har aldrig tagit upp frågan. Den har till uppgift att granska efterlevnaden i de stater som har ratificerat konventionen.
3. Den svenska barnkommittén, som tillsattes via krav här i riksdagen, har inte heller gjort några överväganden på området. Den redogör för den dåvarande situationen men ställer inga krav.

4. Inga krav på förbud har väckts i motion eller fråga här i riksdagen – inte heller i samband med denna proposition.

Prot. 2000/01:119
1 juni

Omskärkelse av pojkar

Det är denna samsyn som legat till grund för arbetet med den här frågan. Jag vill därför passa på och tacka mina kolleger i övriga partier i utskottet för ett konstruktivt samarbete. Med barnets bästa för ögonen har vi granskat propositionen och motioner och gjort de förbättringar som vi ansett nödvändiga.

Det handlar om att smärtlindring alltid måste ges. Detta ska ombesörjas av legitimerad läkare eller sjuksköterska. Här fanns en oklarhet i propositionen som vi nu tagit bort.

Vi anser inte att det ska lagregleras om särskild kompetens för läkare för att få utföra omskärnelsen. Samma kompetens måste krävas som för ingrepp som sker av medicinska skäl, men att det inte ska regleras i lag utan skötas inom hälso- och sjukvården.

Vi föreslår också att regeringen ska ges i uppdrag att efter fyra år återkomma till riksdagen med en bred redovisning av erfarenheterna av lagregleringen. Här har ju, bl.a. i en motion och av professor Yngve Hofvander, framförts synpunkter om en tillfällig lagstiftning.

Jag anser att det är ett viktigt steg vi tagit när nu riksdagens partier enats om att begära denna redovisning och på så vis möjliggöra en utvärdering av lagstiftningen. Vi ska stifta lagar som står i samklang med rättsuppfattningen i det omgivande samhället.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen. Samtidigt kan jag konstatera att under de sex minuter som jag har talat har det omskurits ungefär 140 pojkar runtom på vår jord.

Anf. 24 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Som det har sagts föreslår regeringen i den föreliggande propositionen en reglering av sådana omskärrelser av pojkar som inte är medicinskt betingade. I botten finns naturligtvis diskussionen om omskärkelse som företeelse.

Det här är ett område där principer och värderingar ställs mot varandra. Känslor väcks, och det är lätt att ta till överord och fälla onyanserade påståenden. Jag omfattar den medicinska etiken men också religionsfriheten och respekten för andra människors tro, även om jag inte riktigt förstår den.

Jag tycker att det är rätt och riktigt att ta religiöst och etiskt betingade hänsyn, likaväl som det är viktigt att ta hänsyn till den enskilda individen som riskerar att utsättas för smärta och komplikationer på grund av ett ingrepp som inte är betingat av medicinska skäl utan sker på frisk vävnad. Det är en grannliga uppgift att finna en acceptabel balans i vårt förhållningssätt.

Omskärkelse av pojkar är något som har förekommit i olika kulturer i flera tusen år av olika skäl såväl religiösa som kulturella. I Sverige har det aldrig varit en del av vare sig kultur eller religion, men visst har man känt till företeelsen, om inte annat så från Bibeln. Omfattningen har varit liten och så att säga exklusiv, vilket har medfört att det inte har funnits något starkare allmänt engagemang i frågan.

Fram till helt nyligen har det ansetts självklart att föräldrarna har haft en total beslutsrätt över barnen, och deras beslut har inte kunnat ifrågasättas.

Någon reglering av verksamhet som pågått så länge i världen och som har berört oss så lite har inte ansetts nödvändig. Till detta kommer att man har haft mycket oklara uppfattningar om barns förmåga att känna smärta. Inte förrän under de senaste åren har forskningen kunnat påvisa att även mycket små barn förvisso kan känna smärta och att smärtan sätter outplånliga spår.

Samtidigt har de senaste årens befolkningsförändringar medfört att ingreppet har blivit mycket vanligare, och man har kunnat konstatera att det är långt ifrån komplikationsfritt. Barnets rättigheter har uppmärksamats alltmer och den spänning som finns mellan dessa aspekter och rätten till sin religion och rätten att få växa upp i sin kulturkrets har gjort att frågan om omskärelse har lyfts fram i ljuset. Det har blivit uppenbart att någon form av reglering av verksamheten måste ske för att tillvarata barnets rätt att slippa onödigt smärta och tvingas på ett ingrepp som inte kan göras ogjort, samtidigt som rätten till religionsfrihet inte träds för när. Det är, som jag tidigare sade, en mycket vanskelig uppgift.

Det är medicinskt grundläggande att opåkallade ingrepp i frisk vävnad som inte medför någon hälsovinst för personen inte ska göras. Man tillfogar då smärta utan anledning. Risk för komplikationer finns alltid, även med dödlig utgång. Möjligheten att senare i livet ångra sig finns inte. Jag har själv av de skälen haft mycket stora problem med att acceptera omskärelse av pojkar som inte är stora nog att välja själva.

Men mot det står att det finns uppgifter om hälsovinster, även om de i dag starkt ifrågasätts. Risken för s.k. köksbordskirurgi utan minsta garantier för kvalitet och smärtlindring är uppenbar. Vikten av religiös och kulturell identitet kan inte nog uppskattas liksom nödvändigheten av att respektera andras åsikter, även om jag inte delar dem.

Samtidigt måste man fråga sig: Är det föräldrarnas rätt till religionsfrihet som nu värnas i stället för barnets rätt?

Det finns alltså skäl att välkomna en reglering samtidigt som vi måste inse att vi i dag inte kan säga om den ens med riksdagens kompletteringar och skärpningar fått en lämplig utformning. Tillvaratar den verkligen barnens intressen? Vad mer finns att vänta i diskussionen om eventuella hälsovinster? Säkras smärtlindring och upplevs respekten för religiösa och kulturella traditioner som acceptabel?

Med tanke på svårigheterna att konstruera en bra reglering inom ett område där så mycket spänningar finns ville vi moderater att lagen skulle tidsbegränsas. Då skulle en omfattande diskussion som underlag för ett nytt ställningstagande bli nödvändig. Nu blev resultatet av utskottets arbete att riksdagen föreslår ge regeringen till känna att en omfattande utvärdering ska ske inom fyra år för att utröna om förändringar i regleringen måste göras, och det kan jag acceptera.

Under denna tid förutsätter jag att en betydligt livligare debatt kommer att föras ute i samhället där frågan om hur barnkonventionens krav att alla lagstiftningsåtgärder ska vidtas för att skydda barn mot alla former av psykiskt eller fysiskt våld, skada eller övergrepp ska vägas mot samma konventions inledning där det framhålls att vederbörlig hänsyn ska tas till vikten av varje folks traditioner och kulturella värden. Sanno-

likt sker också rätt stora och snabba åsiktsförändringar som berör synen på barn och synen på vad som är verkligt viktigt ur religiös och kulturell synpunkt inom de berörda grupperna. Uppföljningen av riksdagens beslut är alltså mycket viktig.

Med tanke på att riksdagen också har fattat beslut om prioriteringsriktlinjer i vården är det också viktigt att man här följer upp även hur dessa efterlevs. Det är ju inte fråga om ett ingrepp som kan hänföras till hälso- och sjukvård, utan det är i högsta grad en angelägenhet utanför det som andra skattebetalare kan finna det rimligt att finansiera. Utan tvivel medför också det ökade antalet samt att kraven på att smärtlindring skärps, vilket jag återkommer till, att resursåtgången blir rätt stor. Det finns alltså många skäl till att noga följa utvecklingen under de närmaste åren.

Herr talman! Även om regeringens förslag att rättsligt reglera sådan omskärelse som det nu är fråga om var välkommet har utskottet ansett det vara nödvändigt att skärpa förslaget på ett par områden. Vi menar att det finns några punkter där precisering och en mer skärpt lagstiftning behövs.

Det gäller till att börja med informationen som måste vara mycket tydlig till båda parter så att man verkligen har informerat om beslutet. Det gäller även det som händer i framtiden, vilket ska ingå i den information som ska ges. Det är också väldigt viktigt att göra klart att så fort ett barns vilja på något sätt kan anas måste denna respekteras.

Det gäller också, och inte minst, att smärtlindring ska ske. Här lämnas inte någon mån för att glida på detta och acceptera otillräcklig sådan med motivering att barnen nog inte känner så mycket, att det går så fort osv. Ingreppet är smärtsamt. Smärtlindring ska ske för alla barn, och den ska, för att bl.a. minska risken för komplikationer och för att den ska under tillsyn, ske av hälso- och sjukvårdspersonal med kompetens för detta, och det gäller även för de minsta barnen.

Under sådana förhållanden har vi funnit det försvarligt att en särskild omskärare med speciell och dokumenterbar kunskap kan utföra själva ingreppet på de mycket små barnen då ingreppet är minst, då läkningen är bäst och då risken för komplikationer är minst. För de allra minsta barnen är risken minst, och därför är detta ett i dag försvarligt ställningstagande.

Herr talman! Jag tror att vi har lyckats skapa en så pass väl avvägd reglering inom ett mycket känsligt område som det i dag är möjligt att åstadkomma. Mycket väsentliga principer står här delvis mot varandra, och ingen är självklart rätt, ingen lösning är den odisputabelt korrekta. Här krävs att vi erkänner att det finns inte bara rätt och fel, utan ibland är inget alldeles rätt eller helt fel.

Jag hoppas på en djupgående debatt i samhället präglad av tolerans, lyhördhet och respekt för problemen framöver och att många deltar i den debatten, så att vi om fyra år har ett underlag för ett ännu bättre beslut.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 25 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Det finns i dag, som framhållits, ingen särskild rättslig reglering av omskärrelser av pojkar, dvs. sådana omskärrelser som inte är medicinskt betingade. Det är en klart otillfredsställande situation, inte

minst mot bakgrund av att dessa ingrepp ökat i vårt land under senare år. Socialstyrelsen uppskattar att uppemot 3 000 pojkar omskäres varje år i Sverige.

Det nu föreliggande förslaget anger bl.a. under vilka förutsättningar en omskärelse får utföras, vem som får utföra ingreppet och straffbestämmelser för den som utför ingreppet utan att vara behörig. Det är väsentliga markeringar.

Socialutskottet har i ett brett arbete över partigränserna ytterligare preciserat lagförslaget på viktiga punkter. I förslaget finns nu inskrivet att den obligatoriska smärtlindringen ska ombesörjas av legitimerad läkare eller legitimerad sjuksköterska. Vidare finns ett tillkännagivande om att regeringen ska följa lagens tillämpning under fyra år och snarast därefter återkomma till riksdagen med en bred redovisning av erfarenheterna av lagregleringen. En internationell jämförelse bör också följa med denna redovisning, enligt tillkännagivandet.

Lagförslaget utgör en avvägning mellan viktiga grundläggande principer och rättigheter som inte låter sig förenas på ett enkelt sätt i detta fall. Det berör religionsfriheten, det berör FN:s barnkonvention och det berör också viktiga medicinsk-etiska spörsmål. Det är Vänsterpartiets uppfattning att det nu föreliggande förslaget går att förena med dessa viktiga principer.

Men för Vänsterpartiets del är det viktigt att fastslå att detta lagförslag ska ses som början på en process som kan vända utvecklingen. Traditioner och sedvänjor kan förändras, former och utövande kan modifieras av en aktiv och öppen samhällsdebatt med sakliga argument, och en sådan debatt har nu börjas föras på allvar. Det är en debatt som vi i Vänsterpartiet välkomnar. Det är därvid oerhört viktigt att sträva efter att alla får komma till tals och att tid ges så att processen får verka. Vi ska också ha i minnet att denna debatt och kritiska granskning av omskärrelser pågår i många länder runt vår jord. Tillkännagivandet i betänkandet om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en bred rapport efter fyra år borgar för att frågan kommer att fortsätta att diskuteras och vara föremål för nya överväganden. Det är mycket viktigt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 26 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! När jag tog del av regeringens förslag, när propositionen kom i slutet på mars, tror jag att det var, kände jag en stor vända. Jag kände ånyo att det finns vissa frågor som vi beslutar om här i riksdagen som är svårare än andra. Jag kände att jag närmade mig den här mycket, mycket svåra frågan med stor ödmjukhet.

Precis som Leif Carlson så riktigt sade, är det så svårt när man ska väga två saker emot varandra. Nu är det förvisso så att socialutskottets verksamhetsområde inte omfattar religionsfriheten, som är en grundlag, utan det är en fråga för konstitutionsutskottet. Därför, herr talman, är anledningen till att den här frågan hamnade hos oss i socialutskottet att den just rör ett ingrepp.

Vi har fått en hel del brev och telefonsamtal om den här frågan, och jag har stor respekt för var och en av åsikterna, oavsett vilka man har.

Men när motionstiden pågick kunde man bara konstatera att det inte fanns någon motion som ville förbjuda omskärelse i Sverige.

I den kristdemokratiska motionen var vi noga med att ta upp smärtlindringen. Vi krävde att man skulle försäkra sig om adekvat smärtlindring. Vi tycker att det är precis lika viktigt oavsett hur gammal en pojke är. Och jag är glad, herr talman, att vi i utskottet har fått fram ett betänkande som garanterar detta.

Jag vill också gärna säga att jag tycker att det är oerhört bra att efter fyra år få en bred utvärdering av förslaget. Jag tror att vi behöver det. Jag tror också att svenska folket behöver lite tid för att samtala i sådana här frågor och försöka förstå. Vi ska med all respekt försöka se till att vi kommer så rätt som det över huvud taget är möjligt.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i socialutskottets betänkande.

Jag kan känna en viss glädje över att man nu har fört frågan för de här barnen framåt, dvs. att man nu garanterar smärtlindring, att ingreppet sker på ett riktigt sätt i sterila miljöer och att det bara är legitimerade läkare plus de som har fått Socialstyrelsens godkännande som får utföra ingreppet.

Jag vill också uttrycka en viss besvikelse över Miljöpartiet, vilket som enda reservant faktiskt avstyrker propositionen. Det tycker jag är synd. Det betyder att omskärelse skulle kunna ske på 2 000–3 000 pojkar i det här landet helt utan lagreglering.

Men jag är glad att det finns en bred majoritet för betänkandet.

Anf. 27 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Anledningen till att vi avstyrker propositionen är att vi vill att regeringen ska återkomma med ett förslag som ger just de minsta barnen ett skydd. Som jag sade kan vi inte ställa upp på att omskärelse av pojkar som är under två månader kan utföras även i en icke steril miljö, för det behöver ju inte ske på sjukhus. Många läkare säger att just smärtlindringen är det moment som är kritiskt när det gäller så små barn. Därför kan vi inte ställa oss bakom förslaget. Men vi vill att det ska vara en reglering och att man ska återkomma med ett förslag som ger ett skydd för just de minsta barnen.

Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Konsekvensen när man avstyrker propositionen blir trots allt att omskärelser sker utan lagreglering, och i den reservation som finns avstyrks likväl hela propositionen.

Anf. 29 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Som jag sade vill vi ha en reglering, men vi vill att man ska återkomma därför att regleringen inte är fullständig när dessa små barn utelämnas. Jag tycker att Chatrine Pålsson kan ta till sig att vi inte vill utelämna dessa små barn på det vis som man har gjort i betänkandet och i propositionen.

Anf. 30 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Reservationstexten handlar faktiskt om att propositionen avstyrks, Kia Andreasson. Annars skulle man enbart utifrån den här synpunkten velat att regeringen återkommer, men nu avstyrker man propositionen på alla punkter, vilket betyder ingen reglering.

Anf. 31 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Frågan om omskärelse av pojkar har debatterats flitigt under senare tid. Det är en fråga som är svår, komplex och som väcker känslor. Jag tror att många upplever någon form av konflikt mellan barns hälsa och välbefinnande kontra kulturella och religiösa värden, så även jag.

I Sverige omskärs ca 3 000 pojkar per år. Det finns sannolikt ett mörkertal när det gäller ingrepp som sker utan myndigheternas eller sjukvårdens kännedom.

Centerpartiet ställer sig bakom utskottsmajoritetens förslag i dess helhet. Vi anser att det är riktigt med en lag och reglering av omskärelse av pojkar som inte är medicinskt betingad. Smärtlindring blir obligatorisk och ingreppet får utföras endast av legitimerad läkare eller, i vissa fall, av personer med särskilt tillstånd av Socialstyrelsen. Trots de tveksamheter som kan anföras anser Centerpartiet vid en samlad bedömning att förslaget motiveras av att den medicinska säkerheten ökar och av att smärtlindring säkras.

Socialutskottets majoritet, som jag och Centerpartiet tillhör i denna fråga, har gjort viktiga skärpningar och förbättringar av regeringens förslag. Från Centerpartiet motionerade vi t.ex. om att alla pojkar oavsett ålder ska ges samma rätt till ett tryggt, smärtfritt kirurgiskt ingrepp. Utskottets skärpning, innebärande att omskärelse inte ska få utföras utan smärtlindring samt att smärtlindringen ska ombesörjas av legitimerad läkare eller legitimerad sjuksköterska, är bra. Tillsammans med resten av innehållet i utskottstexten betyder det att Centerpartiets motionskrav har tillgodosetts. Även övriga förslag och skrivningar i utskottsbetänkandet känns så långt jag kan bedöma genomarbetade. Det är bra att vi har uppnått en enighet, i varje fall i det närmaste, mellan partierna.

Det är viktigt att noga följa effekterna av den föreslagna lagstiftningen. Därför är det som utskottet säger om att regeringen efter fyra år ska återkomma till riksdagen med en bred redovisning av erfarenheterna av lagregleringen ett bra förslag.

Statens medicinsk-etiska råd är en av flera instanser som i sina remissvar framfört värdefulla synpunkter på detta ärende. Bl.a. har de diskuterat att det behövs fortsatt samhällsdialog om möjligheterna till förändringar av formerna för omskärelse, åtminstone på längre sikt. Med full respekt för kulturella och religiösa värden och intressen kan det inte vara fel att stimulera dialog – och dialog betyder självfallet att alla berörda ska delta.

Till sist, herr talman, vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande i dess helhet.

Anf. 32 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Propositionen om omskärelse av pojkar har enligt min mening fått en mycket noggrann behandling i socialutskottet. Strävan har

också varit att vi skulle bli så eniga som möjligt. Det här är ett svårt område att fatta politiska beslut omkring. Samtliga partier utom Miljöpartiet står ju också bakom betänkandet.

Det var många olika aspekter som behövde vägas in i den här frågan. Propositionen handlar i viss mån, men inte direkt, om religionsfrihet. I första hand handlar det om att skydda de små pojkarna, alltså de som är under två månader. Det är det som det handlar om i huvudsak. Det är enligt Folkpartiets uppfattning bra att omskärelse av pojkar nu blir lagreglerad. Socialutskottet har också gjort ett antal förändringar i förhållande till propositionen som ytterligare förstärker säkerheten när det gäller omskärelse.

I propositionen fanns endast något vagt inskrivet om smärtlindring. Det nu föreliggande betänkandet tillförsäkrar även de små pojkarna, under två månader, en adekvat bedövning som ska utföras av legitimerad personal, läkare eller sjuksköterska. Bedövningen, som består av en spruta med lokalbedövningsmedel, är inte helt enkel att lägga. Därför är det viktigt att legitimerad sjuksköterska eller läkare ger injektionen. Jag utgår från att man t.ex. inom den judiska församlingen kommer att anlita en van person för det här.

Även när det gäller de personer som utan att vara läkare ska få utföra omskärelse på de små pojkarna har utskottet skärpt förslaget så att den person som ska ha en speciell kompetens och noggrant ha lärt sig att utföra omskärelsen också ska kunna dokumentera sina kunskaper. Vi vet att de som gör det i dag har en utbildning, men det är viktigt att man också kan dokumentera denna. Det föreslås en särskild bestämmelse i lagen enligt vilken regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de här personernas kompetens.

Herr talman! Dessutom innehåller den föreslagna lagen regler om information, samtycke, tillsyn och straffansvar för den som utför omskärelse utan att vara behörig. Det är bra.

Den senaste tiden har vi ju, som flera har talat om, fått en diskussion omkring omskärelse, om den ska förbjudas eller inte. Det är inte frågan om förbud eller inte som är uppe i dag, men det här är en diskussion som jag utgår från kommer att fortsätta. Jag tycker att det är viktigt att diskussionen också förs bland de grupper i vårt samhälle där omskärelse är en del av religionen eller kulturen.

Vi anser inte att det i dag finns anledning att förbjuda omskärelse. Med hänsyn till de förslag som nu föreligger anser vi också att omskärelse, genom lagregleringen och de speciella regler som ska gälla, kommer att kunna ske på ett mer betryggande sätt än tidigare. Vi har också förslaget om en utvärdering efter fyra år, som naturligtvis kommer att ligga till grund för ett eventuellt framtida ställningstagande. Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 33 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill tydliggöra varför Miljöpartiet, som Kerstin Heinemann sade, inte står bakom betänkandet. Det är på grund av det som jag har sagt tidigare, att de små barnen inte omfattas. Det var en diskussion om detta i utskottet. Vårt förslag handlar om denna del. Vi är för en reglering. Utskottet ansåg dock att man inte kunde göra en sådan reservation. Då måste man avslå hela betänkandet. Det ville inte vi, men i

denna tvist fann utskottet att vi i stället skulle avslå hela betänkandet. Det står också i betänkandet på s. 7 att det är i den delen som Miljöpartiet är emot, alltså just att de minsta barnen inte omfattas av att legitimerade läkare ska utföra det här.

Anf. 34 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Jag antar att Kia Andreassons replik mer var en replik på Chatrine Pålsson än på mig eftersom jag bara sade att ni inte var med i det enhälliga betänkandet. Men då kan jag passa på att säga att jag tycker att Kia Andreasson kanske har läst betänkandet lite dåligt när hon framför det här att bedövningen inte sker under bra former. Jag är övertygad om att både legitimerade läkare och legitimerade sjuksköterskor, med den legitimation och den vana som de har, när de utför den här lokalbedövningen kommer att se till att det sker under sterila och betryggande former.

Anf. 35 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Jag vill börja med att referera till vad en omskuren och kränkt man anförde på TV i morse. Han känner sig kränkt, kränkt av sina föräldrar och kränkt av samhället som inte skyddat hans mänskliga rättigheter som barn. Han beskriver det lagförslag som vi debatterar i dag som överilat, dåligt underbyggt och dåligt utrett. Lagförslaget har i praktiken givit vika för religiösa och puritanska traditioner. Han hävdar att begreppet religionsfrihet tydligt och kanske avsiktligt misstolkats eller vantolkats. Han säger: Smärtan är inte huvudsaken. Utseendet är inte huvudsaken. Det är rätten att själv få välja som är huvudsaken. Barnet har inte den fria viljan. Ingreppet kan aldrig göras o gjort. Att få sin förhud avskuren bär man med sig hela livet som en märkning, en ofrivillig märkning.

Herr talman! I praktiken överlåter socialutskottet ansvaret för detta ingrepp på den enskilde pojken om han nu inte skulle vilja utsätta sig för en omskärelse där förhuden skärs bort från pojkens penis. Om pojken inte protesterar, sätter sig emot eller på något annat synligt och tydligt sätt visar att han inte vill få förhuden bortskuren genomförs ingreppet eller omskärelsen efter föräldrarnas och traditionernas önskemål. Det försvarslösa skrikande barnet, ett barn som inte har bett om att bli stympat, får sin förhud på penis avskuren.

Men, herr talman, vad händer om pojken inte vill men ändå inte vågar säga ifrån? Och för all del påpekar både regeringen och socialutskottet mycket riktigt att mycket små barn av naturliga skäl inte kan ge uttryck för en egen vilja.

Detta förefaller mig vara ett stort avsteg från den praxis som annars tillämpas utifrån principen om barnets bästa, grundat bl.a. på FN:s konvention om barnets rättigheter.

Jag trodde att vi i denna kammare och lagstiftningen främst ska skydda barn från just sådana situationer som en omskärelse i praktiken innebär, alltså att enligt barnkonventionens artikel 24 vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa, eller som i artikel 19, där det står att vi via lagstiftningen ska skydda barn mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp.

Herr talman! Vems ärenden går socialutskottet och regeringen i detta förslag? Ja, inte är det barnens! Och jag frågar mig varför. Kanske har utskottet ett bättre svar och ett uns till motivering för sitt avslag på motion So44, skriven av mig själv med flera, där vi begär att en åldersgräns på 18 år införs då den unge mannen själv får bestämma över ett kirurgiskt ingrepp av detta slag på sin egen kropp. Vi har även lyft upp en gräns vid 16 års ålder då en pojke får anses ha nått en sådan mognad att han är kapabel att inse innebörden i ingreppet och själv kunna medverka till ett beslut. Detta måste sjukvården försäkra sig om vid enskilt samtal med den berörde pojken, då det därefter även krävs tillstånd från vårdnadshavare.

I praktiken finns det, herr talman, i motsats till det Chatrine Pålsson sade, ett förslag i detta betänkande på förbud mot omskärelse på pojkar. Min uppfattning är att vi genom att inte totalförbjuda omskärelse av pojkar bryter mot bl.a. barnkonventionen. Förvisso är utskottets förslag bättre än regeringens proposition, men jag förstår inte varför det ska krävas fyra år innan en utvärdering ska genomföras.

Min största farhåga, eller det jag reagerat starkast över – ja, herr talman, det jag så att säga saknar mest av allt – är vart förhuden har tagit vägen. Ingenstans har jag kunnat utläsa någon målinriktning att man på sikt ska försöka få bort omskärelse av pojkar under 18 år. Varför? Kan någon vänlig ledamot i socialutskottet förklara detta för mig? Ska det för all framtid vara så att vissa barn, små pojkar, automatiskt föds till att utsättas för en omskärelse där pojkaras förhud skärs bort?

Vem tar ansvar för detta ingrepp när pojkarna blivit unga män och känner djup ånger och förtvivlan över hur de har behandlats och vad de har utsatts för utan att själva ha förmått stå emot? Jag förstår att detta lagförslag innebär att lagstiftaren tvär sina händer, men det är socialutskottet, ja, vi ledamöter av Sveriges riksdag, som i slutändan bär ansvaret men som på grund av omständigheter som jag inte förstår överlåter ansvaret och skulden på den pojke som redan utsatts för något han inte kunnat påverka.

Herr talman! Jag har i viss mån, på kort sikt, förståelse för lagförslaget med tanke på just barnen, nämligen att på ett relativt sätt skydda barnen från den smärta de utsatts för vid en omskärelse genom smärtlindring och att ingreppet enbart får genomföras av läkare, såvida barnet inte är under två månader gammalt, då även andra, av Socialstyrelsen godkända, tyvärr tydligen får genomföra detta kirurgiska ingrepp. Syftet är dock att även här skydda barnen genom att ingreppet ska ske så säkert som möjligt. Men ingenstans står det något om att detta är en temporär lösning, en akut åtgärd, i väntan på en attitydförändring till omskärelse.

Herr talman! Jag ser det här förslaget som en akut åtgärd, och flera av ledamöterna i socialutskottet har just påpekat detta i sina anföranden. Men det står ingenting om det här i betänkandet. Varför? Ingenstans efterlyser socialutskottet en attitydförändring. Ingenstans föreslår socialutskottet en informationskampanj mot att barn utsätts för könsstympande ingrepp – ingenstans. Varför, herr talman? Ska vi se detta förslag som pojkars rättighet att få förhuden avskuren? Jag vill fråga er ledamöter i socialutskottet om det är på detta vis som ni har gjort era bedömningar och avväganden.

Eftersom utskottet inte heller har valt att motivera sitt avslag på motion So44, som alltså är den enda motion där det krävs ett förbud mot omskärelse såvida man inte har fyllt 16 eller 18 år, skulle jag kunna se det som att utskottet egentligen instämmer i kravet på åldersgräns men kanske inte vågar eller förmår argumentera emot. Det har jag också uppfattat i flera inlägg från talarstolen i dag. Och eftersom ingen här i kammaren än så länge har begärt replik kan jag inte heller annat än tolka det så att ledamöterna här i kammaren håller med mig men av olika anledningar inte förmår argumentera emot. Är det så, ledamöter i socialutskottet? Vart tog principen om barnets bästa vägen?

Herr talman! Jag har absolut ingenting emot omskurna män eller att män omskar sig. Jag är den förste att förespråka mäns rätt att själva avgöra om de vill ha kvar sin förhud eller ej av diverse olika anledningar och skäl. Men jag är emot att barn utsätts för ingrepp där de själva inte kan fatta beslut. Det är inget annat än övergrepp, övergrepp på barn.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motion So44 med kravet på åldersgräns för omskärelse av pojkar som inte är medicinskt motiverad och i praktiken ett förbud mot omskärelse av pojkar.

Herr talman! Smärtan är inte huvudsaken. Utseendet är inte huvudsaken. Inte ens den sterila och säkra miljön vid omskärelse är huvudsaken. Det är barnets rätt som är huvudsaken, barnets rätt att själv få välja. Det är huvudsaken.

Anf. 36 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Omskärelse väcker starka reaktioner, vilket visas av att den debatt som har förts har varit mycket upprörd. En del debattörer hävdar att barnet måste få välja själv och att omskärelse är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Låt mig redan nu säga att jag delar den uppfattningen. Religiösa samfund å andra sidan hävdar sin rätt att omskära små pojkar, eftersom de då ingår i ett förbund med Gud eller Profeten. Under religionsfrihetens täckmantel kräver de att få fortsätta dessa övergrepp på nyfödda eller små pojkar – som om att skära bort en del, en viktig del, av ett barns penis skulle vara att jämställa med nattvarden, som överrabbin emeritus i judiska församlingen hävdar.

Det är också intressant att notera hur många debattörer har uttryckt sig. Man talar om barnens rätt till förbund med Gud eller Profeten. Man säger att man har ett behov av att känna igen en jude eller en muslim. Men detta är tydligen ett behov som endast finns på den manliga sidan. Jag må vara okunnig på detta område, men jag har svårt att föreställa mig att det första två män gör för att känna igen varandra är att dra ned byxorna. Och om det skulle vara så två män bekantar sig med varandra, hur ska man då veta om det är en jude, en kristen eller en muslim, eftersom omskärelsen görs på samma sätt?

Det har hävdats av en professor i barnmedicin att den medicinska aspekten inte är viktigast, utan att barn har rätt till en kulturell identitet. Jag tar inte ställning till om den kulturella identiteten är väl så viktig som den medicinska, men jag förstår inte resonemanget. Om den kulturella identiteten innebär ett övergrepp på ett barn, är vi då beredda att acceptera det? Alldeles klart och tydligt är det för vissa läkare helt okej att utföra traumatiska kirurgiska ingrepp på helt friska barn, och läkaretiken tycks som bortblåst.

Dessutom påstår en professor att smärtan endast varar i 30 sekunder. Men om smärtan varar i ett par veckor på en vuxen, varför skulle den då bara vara i 30 sekunder på ett barn? Självklart är detta nonsens. Det är lika mycket nonsens som att hävda att barnet inte skulle komma ihåg övergreppet. Tillräckligt många vuxna män har vittnat om hur de upplevt omskärelsen som ett övergrepp och vilka spår den har satt i dem för resten av livet för att omskärelse ska totalförbjudas.

En judisk man uttrycker det så här: Jag känner verkligen att de har tagit något ifrån mig. Vad han uttryckte var inte bara att man hade skurit bort en del av honom utan att man hade gjort det på en så känslig del av kroppen utan någon medicinsk orsak. Man hade framför allt skurit bort en del av hans könsorgan utan att fråga honom.

I artikel 24 i barnkonventionen står att konventionsstaterna ska vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. I artikel 19 står att vi lagstiftningsvägen ska skydda barn mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, skada eller övergrepp. Min uppfattning är att vi genom att inte totalförbjuda omskärelse av pojkar bryter mot barnkonventionen.

Religionsfriheten är viktig, och den ska försvaras. Var och en av oss ska ha rätt att tillhöra ett religiöst samfund och praktisera vår tro. Men omskärelse av pojkar handlar inte om religion, lika lite som bortgiftande av 12-åriga flickor gör det. Jag har all respekt för vad som står i Bibeln – det står inte något om omskärelse i Koranen – men vi ska inte glömma att Bibeln skrevs under en helt annan verklighet än den vi lever i i dag. Att efterlevnaden av Bibeln kan förändras vet vi. Vi lever i dag inte efter alla de påbud som står där, eftersom vi vet bättre genom forskning och t.ex. genom att den kvinnosyn som avspeglas i Bibeln och Koranen har förändrats under årens lopp.

Självklart går traditionella sedvänjor eller religiösa riter att förändra. Det handlar endast om medvetandegrad när det gäller vad de kan innebära. Överrabbinen emeritus säger i en debattartikel att han, om han bara får bevisat för sig att omskärelse är stympning, kommer att ställa upp och försöka motverka en tretusenårig historia. Det tycker jag låter positivt, eftersom det kan innebära att förbundet med Gud kan ta sig andra uttryck än att skära bort en del av en pojkes penis.

Inledningsvis berättade jag att jag anser att omskärelse av pojkar ska totalförbjudas eftersom det enligt min mening är ett brott mot barnkonventionen och eftersom vi sätter barnkonventionen framför denna traditionella sedvänja. Jag yrkar därför bifall till motion So44 av Tasso Stafiliadis. I motionen säger vi att det ska finnas en åldersgräns på 18 år vid manlig omskärelse som inte är medicinskt motiverad.

Man skulle kunna ställa sig frågan varför jag då inte yrkar bifall till Miljöpartiets avslagsyrkande. Låt mig säga att socialutskottets betänkande är bättre eftersom Miljöpartiets avslagsyrkande innebär att omskärelsen kan fortsätta på samma sätt som i dag, dvs. utan krav på smärtlindring eller hygieniska förhållanden och utan några krav på den som utför ingreppet. Kia Andreasson säger visserligen att utskottet sagt att Miljöpartiet måste avslå förslaget för att kunna lägga fram sin reservation, men alternativet hade varit att Miljöpartiet hade skrivit ett eget lagförslag i en reservation.

Herr talman! Jag vill också slutligen framföra att jag tycker att utskottet har gjort ett mycket seriöst arbete, även om jag anser att man kunde ha gått längre. Vi har kommit så pass långt i Sverige att vi inte borde acceptera att övergrepp på småpojkar genomförs under religionsfrihetens täckmantel.

Anf. 37 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Mycket av det Ulla Hoffmann och även tidigare talare sagt kan jag i sak hålla med om och ha förståelse för. Det sker utifrån vår kultursyn, vår rationella syn och den västerländska uppfattningen om hur man tar ställning. Men jag kan inte hålla med när det gäller det nedlåtande sätt som man ändå har mot människor som har en annan tro. Tidsaspekten är avgörande för hur deras religiösa upplevelse och deras religiösa förbund med sin gud ska ingås.

Jag förstår inte deras syn, men jag respekterar den ändå därför att jag tycker att det är en del av vår västerländska idéfilosofi och vår tradition att respektera andra åsikter och så långt som möjligt ta hänsyn till dem. Vi ska övertyga dem i öppen debatt om att det kan lösas på annat sätt och att det inte är ett rimligt förhållningssätt.

Därför är de fyra åren viktiga. Vi ska föra den debatten, så att förändringsförslagen kan komma från de religiösa och kulturella grupperna själva när de har insett att vi i sak har en riktig argumentering. Men jag är inte villig att ägna mig åt någon form av kulturimperialism där jag talar om att vi alltid har rätt, att vi i alla sammanhang vet vad som är bäst och att vi förmår väga hur barn upplever det mot hur familjen upplever det. Vi anser i vår individuella fixering att man alltid ska få avgöra själv, men andra tycker kanske i stället att samhörigheten i gruppen och familjen väger över. De enskilda tycker kanske faktiskt det.

Vi ska övertyga dem i diskussion under dessa år, men vi ska inte med lagstiftning tvinga fram någonting och sätta oss på andra människors värderingar och trosuppfattningar förrän de själva har funnit att det kanske är bra att ändra sig. Jag vill ha större respekt för andra människor. Jag delar i sak uppfattningen att vi ska komma till en annan lösning, men det får ta den tid det tar.

Anf. 38 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Herr talman! Jag hoppades att det hade framgått ganska klart av mitt inlägg att jag inte anser att detta handlar om religion. Jag anser att man tar religionen som en täckmantel för att kunna göra vissa saker. Vi har samma fenomen vad gäller t.ex. könsstypningen. Den betraktades under en viss period som en religiös företeelse. Längre fram har vi sagt att det handlar om kultur och traditionella sedvänjor. Vi har för ett litet slag sedan tagit bort den dubbla straffbarheten därför att vi har ansett att detta övergrepp inte ska få begås.

Jag kan inte se varför man inte skulle kunna ge samma skydd här. Nu vill jag inte jämföra könsstypning med omskärelse av pojkar, eftersom det inte är samma typ av ingrepp och inte heller har samma bakgrund. Men jag kan inte se varför vi inte ska sätta barnkonventionen framför detta att man i religionsfrihetens namn försöker göra sådana saker.

Det är rätt intressant. Leif Carlson talar om gruppen och familjen. Så har det också varit. Man pratar om familjens rätt. Man pratar om omskä-

relse som ett förbund med Gud. Men i en familj finns det ofta flickor. När jag har frågat hur flickorna ska kunna ingå detta förbund med Gud och hur de ska kunna visa sin kulturella identitet har svaret ibland blivit att de har slöjor. Då skulle man kunna säga att det hade varit enklare att använda detta yttre attribut än att omskära pojkar, dvs. göra detta ingrepp i pojkarnas penis.

Prot. 2000/01:119

1 juni

Omskärelse av pojkar

Anf. 39 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Det är just detta vi kan acceptera – det rationella. Man gör en annan symbolhandling. Jag tycker att vi sätter oss på ärligt religiösa människor för vilka detta är viktigt när vi säger att de gör detta som en täckmantel. Jag tror inte att de gör det för att de vill skada barnen eller av någon annan anledning. Jag tror att de gör det av en djup religiös övertygelse som jag visserligen inte delar men som jag har respekt för. Att då säga att man har religionsfriheten som täckmantel tycker jag faktiskt är rätt oförskämt mot djupt religiösa människor.

Jag tycker alltså att vi ska övertyga i diskussion. Vi ska inte utgå från inställningen att detta är någonting som vi kan sätta oss över därför att det inte har någon djup innebörd utan är hyckleri. Det är inte värdigt.

Jag menar att vi ska övertyga i diskussion under åren och få grupperna att själva inse att det går att göra med symboliska handlingar och på ett annat sätt än vad man gör i dag. Då har vi vunnit slaget. Men vi vinner inte någon framgång med att helt enkelt chikanera djupt kända värderingar och djupt kända religiösa övertygelser.

Anf. 40 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Låt oss konstatera att jag inte har sagt någonting om att det inte är viktigt att vi ska försöka att i argumentation övertyga människor om att man inte ska omskära barn, om att man inte ska skära bort delar av ett barns könsorgan. Det gäller oavsett om det är en kvinna eller en man. Lämna könsorganen i fred! Det är det som måste vara budskapet till vilken människa det än är.

Tasso Stafilidis har också tagit upp att diskussionen om hur den här informationskampanjen ska gå till saknas i betänkandet. Hur ska vi fortsätta att arbeta? Det är bara att hoppas på att vi i dag t.ex. har lyckats provocera på ett sådant sätt att den här diskussionen kommer att fortsätta.

Sedan måste jag erkänna att jag blir lite brydd när Leif Carlson säger att jag är oförskäm mot troende människor. Jag tycker inte att det har framgått av det som jag har sagt att jag försöker vara oförskäm mot någon, allrahelst inte i denna kammare. Men jag skulle vilja vända på det och säga att det lagförslag som nu läggs fram, som inte innebär ett totalförbud, är oförskämt mot de män som klart har gett uttryck för att de känner att man har tagit något ifrån dem när man har skurit bort en del av deras penis. Det handlar kanske inte, precis som Tasso Stafilidis sade, om ingreppet i sak utan om det faktum att man skär bort en del av en människas könsorgan utan att fråga personen i fråga.

Anf. 41 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag kommer att ta upp en helt annan aspekt på den här frågan. Jag tycker inte att man ska ha speciallagar av den här typen. Vi har en generell lagstiftning som beivrar felaktiga ingrepp av det här sla-

get. Det räcker. Vill man påverka religion osv. ska det ske genom samtal; det ska ske underifrån.

Jag borde ha skrivit en motion om att vi inte ska ha den här typen av lagstiftning. Och jag borde ha sagt likadant i många andra ärenden. Det är klåfingrighet.

Nu står jag inför ett dilemma. Hur ska jag rösta? Röstar jag med utskottet säger jag ja till lagstiftning, men jag tycker att det är en fel attityd till lagstiftning. Att rösta för reservationen är fullkomligt uteslutet. Man har visat på en väldigt stor intolerans, även om man har förklätt det med andra ord. Vad jag får göra i och med min röstförklaring är att avstå, och jag avstår för att man använder lagstiftningen på ett sätt som inte är förknippat med den ursprungliga västerländska synen på *the rule of law*.

Anf. 42 PÄR-AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Det moderna västerländska samhället bygger på många viktiga principer. Individens rätt att fatta sina egna beslut är en sådan viktig princip, och jag delar denna grundsyn, men det är självfallet en villfarelse att denna individens rätt uppstår i ett värderingsneutralt rum. Familjen och övriga vuxenvärlden är ju sådana kollektiva rum där de här värderingarna tar form, och mot bakgrund av de här värderingarna tar sedan den unge spjörn ibland, och oftast, för att tradera och bära dem vidare, ibland för att ta avstånd från dem.

Jag tycker att socialutskottet i det här ärendet har balanserat den nu aktuella frågan, som gäller det medicinska ingreppet, såväl som de värderingar som rör religionsfrihet och respekt för människor. Man har gjort ett mycket bra ställningstagande. Jag stöder det till alla delar.

Men det som motiverade mig att ta till orda i den här debatten är inte betänkandet i sig utan debatten här i den här kammaren i dag och det som vi har hört utanför den här kammaren under den här processen och även tidigare. Det handlar om respekten för människor. Jag saknar den här grundläggande respekten. Det innebär inte att man inte i olika frågor kan diskutera de olika uttryck för kulturella och religiösa traditioner som finns, men den grundläggande respekten måste finnas där.

Ulla Hoffmann och andra har talat i termer av att den här traditionen sker under religionsfrihetens täckmantel och påstår att det här inte handlar om religion. Då har ju hon och andra brutit mot den grundläggande princip som säger att vi ska ha respekt för hur människors värderingar har växt fram. Det innebär inte att vi bara ska ta alltför god fisk och säga att så här är det, och så här ska det få vara. Debatten kan få förekomma, men den måste grundläggas i respekt. Man måste kanske ändå påminna om att vi står här i Sveriges riksdag år 2001 och diskuterar en tradition som är åtminstone 4 000 år gammal, sannolikt ännu äldre. Den hänger i huvudsak samman med två världsvida religioner och har dessutom kulturell spridning i Afrika och andra delar av världen och har haft det under lång tid. Skulle vi nu plötsligt år 2001 vara så upplysta att vi kan basunera ut rätt bak i historien att man har haft fel? Det är ju inte respektfullt mot människors sätt att bära och behandla sin tradition.

Jag tycker att saken kan diskuteras. Jag tycker att socialutskottet och regeringen i huvudsak har lagt fram ett förslag som skapar en bra reda i den här frågan, men respekten för det som hos människor är grundläggande sedan generationer måste vi ta som utgångspunkt för ett sådant här

Anf. 43 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det var många ord som Pär-Axel Sahlberg kunde ta fram. Bl.a. pratade han om att jag inte skulle ha respekt. Vad jag förstår anser Pär-Axel Sahlberg inte att jag har respekt för de människor som utför detta och de föräldrar som anser att deras pojkar ska omskäras. Jag skulle vilja vända på det här lite grann och säga att jag försöker ge uttryck för respekt för det lilla barnet, respekt för pojkens rätt att själv få bestämma om sitt könsorgan.

Jag vill också påminna om att den här omskärelsen inte alltid bara har handlat om religion, utan det har också handlat om att man ska förhindra pojkar från att onanera. Omskärelsen har varit bra mot reumatism och mot många andra saker. Så jag menar att grunderna är helt olika.

Jag vill ha respekt för barnkonventionen och för de barn som inte har någon möjlighet att själva säga ifrån. På grund av ett kulturellt tryck tvingas de att ställas upp på någonting sådant här.

Jag vill också ta upp ett exempel som jag tog upp tidigare, nämligen könsstympning. Det har tidigare setts som en religiös företeelse. Sedan har det blivit en kulturell företeelse, en traditionell sedvänja osv. Där har faktiskt Sverige aktivt tagit ställning. Jag tycker att vi i Sverige kan stifta lagar som ska gälla här i Sverige. Vi har också rätt att framföra dem, men jag tycker inte om att bli pådyvlat att jag inte skulle ha respekt för människor.

Anf. 44 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Det är så med många gamla traditioner att man inte alltid riktigt kan veta varifrån de kommer, och när det gäller omskärelse har det funnits en debatt, inte minst när det gäller den judiska traditionen, om att ett hygieniskt perspektiv kanske snarare var motivet än det som sedan kom att bli den religiösa symbolen, men om det vet man väldigt lite, och det är inte det som frågan gäller.

När jag kritiserade bl.a. Ulla Hoffmann för bristande respekt gjorde jag det genom att anföra två uttalanden från Ulla Hoffmanns inlägg. Det ena var att omskärelse sker under religionsfrihetens täckmantel. Det var det ena uttalandet, som inte representerar respekt för en tradition som har funnits under en så lång tid. Det innebär inte att saken inte kan diskuteras.

Det andra var att Ulla Hoffmann i den här talarstolen tvärsäkert kunde stå och säga att detta inte handlar om religion. Precis det, Ulla Hoffmann, menar jag är ett uttryck för en bristande respekt för människors värderingar. Själva sakfrågan har Ulla Hoffmann och alla andra all rätt att diskutera, men då utifrån en respekt för att människor med historiska, kulturella eller religiösa skäl motiverar en sak som de tycker är viktig. Detta ska inte förstås, det vill jag gärna understryka, som att allting som kan hänvisas till någon religiös eller annan kulturell auktoritet ska accepteras i svensk lagstiftning. Men debatten måste föras utifrån respekten också för människors religiösa värderingar.

Omskärelse av pojkar

Anf. 45 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! I mitt anförande, Pär-Axel Sahlberg, sade jag:

”Religionsfriheten är viktig, och den ska försvaras. Var och en av oss ska ha rätt att tillhöra ett religiöst samfund och praktisera vår tro. Men omskärrelse av pojkar handlar inte om religion, lika lite som bortgiftande av 12-åriga flickor gör det.”

Detta är ett uttryck för vad jag anser. Jag anser inte att omskärrelse av pojkar eller könsstympning är en fråga om religion.

Återigen: Jag avvisar det som Pär-Axel Sahlberg anklagar mig för. Jag anser inte att omskärrelse av pojkar handlar om religion. Jag kan inte påstå det lika tvärsäkert som Pär-Axel Sahlberg kan säga att det *är* religion, för det är så jag uppfattar Pär-Axel Sahlbergs inlägg.

Jag vill bara citera Ulf Carlsson, överläkare från Kalmar. Han säger: Förbundet med Gud är andligt och sitter inte i förhuden. Religionsfrihet innebär ej heller rätt till övergrepp mot barn.

Anf. 46 PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Nu har Ulla Hoffmann också från sin plats sagt just detta: att hon från sin upplysta position år 2001 bestämmer att detta inte är religion. Jag är mycket imponerad av Ulla Hoffmanns teologiska kunskaper, när hon nu går in i en debatt som förts under kanske 4 000 år och avgör hur den ska hanteras.

Jag tycker att det finns anledning att ifrågasätta allt som människor gör, om det så är i religionens, i partiets eller i något annats namn. Men det grundläggande måste vara att man utgår från att respektera de värderingar och de skäl som människor anger som viktiga. Det är det som kvalificerar respekten. Då kan vi inte stå här i kammaren och säga: Detta är inte religion. Det är just i religiös miljö som detta har fortlevt under dessa tusentals år. Jag tycker att tusenåriga traditioner får ifrågasättas, men med respekt för det som är människors värderingar i sammanhanget.

Anf. 47 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag måste inleda med att förtydliga mitt yrkande så att det blir formellt riktigt. Det ska lyda så här: Med hänvisning till vad som anförts i motion So44 yrkar jag att riksdagen som sin mening ger regeringens till känna att det införs en ren 18-årsgräns för omskärrelse av pojkar samt en 16-årsgräns med den berörde pojken och föräldrarnas tillstånd.

Då var det formella avklarat.

Leif Carlson tog tidigare upp frågan om kulturimperialism, fru talman. Då kan jag inte låta bli att fundera på en annan diskussion som fördes i televisionen i morse. Det var integrationsminister Mona Sahlin och en ung kvinna som diskuterade barnäktenskap. Statsrådet Mona Sahlin hävdade att vår lagstiftning i dag är mesig och att vi som lagstiftare inte har vågat ta tillräckligt avstånd och visa tillräcklig tydlighet genom att ändra lagen och förhindra barnäktenskap för barn under 18 år. I dag tillåts barn som är 15 år om de har utländska rötter att ingå äktenskap, dvs. att deras äktenskap blir godkänt.

Varför är det okej, Leif Carlson? Är inte det kulturimperialism? Mona Sahlin sade att vi har misslyckats genom att inte försöka förändra de attityder som har funnits kring barnäktenskap. Det ska vi nu gå till

Anf. 48 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Mycket kort: Självklart har frågor olika tyngd. Vissa kulturella värderingar har betydelse men mindre betydelse än andra. Det som är religiöst betingat – vilket detta faktiskt är t.ex. för en stor del av dem som omfattar den mosaiska tron, där man verkligen upplever detta djupt – har en helt annan tyngd, en tyngd som har mångtusenåriga rötter och som vi måste respektera. Det är i diskussion vi måste försöka övertyga om detta.

Det är också riktigt att vi i första hand ska övertyga i diskussion t.ex. i frågan om barnäktenskap. Men det är en tradition som inte har den religiösa anknytningen och den tyngden. Det är så: Allting är inte lika tungt här i världen. Vissa saker är värda större hänsyn när man ska försöka ändra något; i andra kan man gå fram på ett annat sätt. Det är alltså en fråga om att visa omdöme i olika frågor – försöka lyssna sig till vad som är tungt och viktigt för en grupp och vad som kanske är lättare att diskutera igenom och komma med andra beslut om.

Anf. 49 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag har all respekt för det som Leif Carlson tar upp. Jag instämmer också i det Ulla Hoffmann sade tidigare om att socialutskottet trots allt har tagit den här frågan på största allvar. Men jag tycker ändå att man kunde tyda hans tidigare anförande som att frågan inte är så enkel som den föreföll bli när han tog replik på Ulla Hoffmann förut och anklagade oss för kulturimperialism.

Men jag kan ändå inte låta bli att återigen fråga mig: Varför finns det inget skrivet i betänkandet om att man i alla fall på sikt ska ta upp frågan om attitydförändringar? Med all respekt för dessa flertusenåriga traditioner måste vi väl ändå i den här talarstolen även ta ansvar för de barn som utsätts för detta mot sin vilja.

Anf. 50 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag tyckte nog att jag gjorde klart i mitt anförande att jag tyckte att detta var långt ifrån enkelt. Det är mycket problematiskt och berör mig själv mycket djupt, då det handlar om motstridiga principer av vilka jag faktiskt omfattar båda. Allt är inte enkelt rätt eller fel, utan man får ibland ägna sig åt mycket djup självprövning och djupa ställningstaganden för att hitta en framkomlig väg. Det tror jag att jag gjorde väldigt klart.

Sedan säger inte utskottet att vi ska gå ut och informera på ett visst sätt och göra vissa saker. Vi säger: Nu ska det lämnas tidsrum, för här finns det debattmöjligheter. Här kan de religiösa föreningarna själva gå in och föra debatt. Andra debattörer i samhället kan göra det. Det är inte vi som politiker som ska tala om hur debatten ska föras och hur informationen ska ges. Jag har tilltro till människors förmåga att själva ta tag i saker, att själva föra fram viktiga frågor och föra den här debatten så att vi om fyra år kan göra en utvärdering och då sannolikt finna en sådan attitydförändring i de grupper detta berör att de själva är villiga att lägga fram förslag till förändringar och medverka till sådana. Jag har respekt

Omskärelse av pojkar

för människors förmåga till det. Jag tror inte att vi politiker behöver gå ut och tala om: Nu ska det göras på det sättet, nu ska det debatteras si och nu ska det debatteras så!

Anf. 51 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag kan inget annat än instämma i allt det som Leif Carlson säger. Men varför står inte detta med i betänkandet – just det som Leif Carlson säger om den framtida debatten, de framtida eventuella attitydförändringarna osv.? Det är ett stort frågetecken för mig.

Det är också av just den anledningen vi har valt att yrka bifall till vår motion som kräver en åldersgräns.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

5 § Ny socialtjänstlag m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU18
Ny socialtjänstlag m.m. (prop. 2000/01:80).

Anf. 52 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Det känns nästan som om man har ett litet behov av att hämta andan när man kommer från en så djup ideologisk debatt till en relativt saklig och formaliserad debatt som frågan om en ny socialtjänstlag.

Det här betänkandet behandlar regeringens förslag till ny socialtjänstlag och ett antal motioner med anledning av den. Dessutom behandlar betänkandet ett stort antal motioner från den allmänna motionsperioden. Det är därför ett ganska omfattande betänkande.

Tyvärr innehåller förslaget till ny socialtjänstlag i sak ganska små förändringar. Några av de nyheter som finns avser en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänstlagen, vissa ändringar av LVM, LVU och LSU. Regeringen föreslår också att det ska bli obligatoriskt att upprätta vårdplaner när barn och unga ska vårdas utanför hemmet, dvs. omhändertas för vård i familjehem eller i hem för vård eller boende. Vissa förändringar av tillsynsbestämmelserna föreslås också.

Men i huvudsak är förslaget till ny socialtjänstlag enbart en omredigering och en ny kapitelindelning av lagen.

Från moderat sida har vi försökt att göra en mer övergripande bedömning av sociallagarna. Vår ambition är och har varit att se socialtjänstlagen utifrån den enskildes utgångspunkt. Vi har utgått från tre exempel som visar påtagliga brister i sociallagstiftningen. Dem vill vi ändra. Det är bl.a.

- inläsningen i bidragsberoende av människor som i grunden inte har sociala problem, utan i huvudsak försörjningsproblem,
- den enskildes rättssäkerhet vid behandling under socialtjänstlagen,
- tendenser till passivisering och klientisering av medborgarna,

- tendenser till godtycke i tillämpningen av lagen och
- den bristande samordningen mellan välfärdssamhällets olika delar som vi också upplever begränsar socialtjänstlagen.

Det sägs ganska ofta att socialtjänsten är välfärdssamhällets yttersta skyddsnät. Och det är naturligtvis bra. Men fokuseringen på de yttersta konsekvenserna av sociala problem och svårigheter leder inte sällan också till att människor direkt eller indirekt förnekas rätten att ta ansvar för sina egna liv, att bygga sina egna projekt eller att förverkliga sina egna idéer.

Kombinationen av skatte- och bidragssystemen är ett påtagligt exempel på detta. Trots upprepade påståenden om de fördelningspolitiska motiven bakom skatte- och bidragspolitiken är Sverige ett av de länder som, om man väger samman världens högsta skattetryck och de omfattande bidragssystemen, ändå har de minsta fördelningspolitiska effekterna bland västvärldens industriländer. Och det är naturligtvis framför allt skatteeffekterna som slår igenom.

Skatten är låginkomsttagarnas största utgift. Sverige har det högsta skattetrycket för människor med små och medelstora inkomster. Hushåll med inkomster under socialbidragsnormen betalar, lågt räknat, över 50 % av sin inkomst i skatter och sociala avgifter – i kronor och ören fyra–fem gånger så mycket som det genomsnittliga socialbidraget per person och år, enligt Socialstyrelsens redovisning.

Men inte ens bidragssystemet leder till utjämning. Endast 15 % av våra samlade transfereringar går till de 20 % fattigaste i landet, dvs. inte ens bidragssystemet medverkar till en utjämning av levnadsstandarden och inkomsten i samhället utan tvärtom. Huvuddelen av de transfereringar och bidrag som vi fördelar kommunalt och via nationella system går i stället till människor med relativt goda bruttoinkomster.

Socialbidraget och andra behovsprövade bidrag är naturligtvis de som skapar de största s.k. inlåsningseffekterna. Debatten om hur höjda barnbidrag på grund av bidragsnormens konstruktion leder till sänkta socialbidrag är talande för hur socialdemokraterna ser på systemets inlåsnings-effekter och den attityd man har till människors eget arbete. När ett höjt generellt bidrag medför sänkta behovsprövade bidrag blir man mycket upprörd. När samma barnfamiljer får sänkta bidrag om de ökar sin arbetsinsats eller sänker sina bostadskostnader reagerar man inte alls.

Socialbidragen är dessutom ett mycket godtyckligt fördelningspolitiskt instrument. Enligt Socialtjänstutredningen var det 1996 – jag har undersökt om det finns senare siffror, men uppenbarligen gör det inte det – enbart en tredjedel av de hushåll som enligt inkomststatistiken låg under den officiella normen som någon gång under det året fick socialbidrag. Hela 70 % av de hushåll som hade inkomster under normen antingen avstod från att ansöka om socialbidrag eller fick sina ansökningar avslagna.

Samtidigt framgår av Socialtjänstutredningens redovisning att mer än 130 000 hushåll med inkomster över bidragsnormen någon gång under året fick socialbidrag.

Enligt vår uppfattning ska bidrag och andra former av ekonomiskt stöd vara utformade på ett sådant sätt att det stimulerar människor att

aktivt söka förbättra sin situation. Det måste vara värt att göra en extra ansträngning. En ökad arbetsinsats eller andra åtgärder, t.ex. byte av bostad eller arbete, utbildning etc. som kan förbättra den sociala eller den ekonomiska situationen, får inte motverkas av "bidragströsklar" eller andra regressiva inslag i skatte- och bidragssystemen, som finns i dag.

En grundläggande princip är att den enskilde har ansvar för sin försörjning. Det står också i socialtjänstlagen. Socialbidraget ska fungera som en sista åtgärd när inga andra alternativ står till buds. Socialbidraget ska således inte lösa långvariga försörjningsproblem, utan vara det yttersta skyddsnätet vid kortvariga och akuta ekonomiska problem.

För ungdomar mellan 20 och 25 år gäller redan i dag att socialtjänstlagen ger socialnämnden möjlighet och rätt att kräva att den som har socialbidrag deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Denna möjlighet bör enligt vår uppfattning omfatta alla personer som har ett mer långsiktigt behov av ekonomiskt bistånd för sin försörjning.

Varje kommun borde också enligt vår uppfattning åläggas att inom en viss tid garantera alla arbetsföra personer tillgång till sysselsättning. Kan inte arbete erbjudas på den reguljära arbetsmarknaden ska sysselsättningen vara en kombination av praktik och kompetensutveckling för att underlätta övergången till den reguljära arbetsmarknaden. Det kommer att stimulera till en mängd nya arbetsformer och ge möjlighet för många aktörer att erbjuda sina tjänster. Det ger dessutom en stor valmöjlighet för den enskilde och skulle öka träffsäkerheten i systemet.

Den modell vi föreslår bygger på erfarenheter från den s.k. Farum-modellen, som också tillämpas i viss utsträckning i vissa svenska kommuner. Modellen har dock inget stöd av den nuvarande socialtjänstlagen, som tvärtom begränsar möjligheten till ett sådant synsätt. Det föreslår vi ska ändras.

Personer med låga inkomster och små egna tillgångar saknar ofta marginaler för akuta händelser och tillfälliga ekonomiska problem. Akuta, men tillfälliga, omständigheter som bostadslöshet på grund av skilsmässa, ekonomiska problem i samband med byte av arbets- och bostadsort osv., leder därför ofta till att människor hamnar i tillfälliga ekonomiska kriser utan möjlighet att lösa dem, som i sin förlängning kan leda till varaktiga sociala problem. Vi menar därför att socialbidrag borde kunna lämnas som lån i betydligt större utsträckning än vad som sker i dagsläget.

Lånemöjligheten bör i första hand kunna användas då en person tillfälligt hamnat i ekonomisk knipa men däremellan har normala inkomstmöjligheter. Om personen i fråga sedan passerar ett bestämt lånebelopp och fortfarande behöver stöd ska han eller hon i stället kunna få socialbidrag på sedvanligt sätt.

Fru talman! Den socialdemokratiska välfärdsmodellen präglas enligt vår uppfattning i hög grad av en ambition att "ta hand om" människor i stället för att hjälpa till att bygga upp, dvs. hjälp till självhjälp. Omhändertagandefilosofin är måhända en välvillig reaktion på äldre tiders Fattigsverige, som vi ofta får hänvisningar till i den politiska debatten. Det var detta Sverige som saknade både resurser och ibland vilja att bistå människor i akuta och långvariga sociala problem. Alla har vi mött berättelser om hur arbetslösa familjeförsörjare, ensamstående mödrar, funktionshindrade eller missbrukare lämnades därhän, utan hjälp till försörj-

ning, bostad, sociala insatser eller behandling. Det är ett samhälle som naturligtvis ingen vill ha tillbaka.

En del av historien är också berättelserna om hur människor under mycket svåra omständigheter fått hjälp att komma på fötter, för att sedan starta en resa från social kris till ordnade förhållanden, eller t.o.m. mycket goda omständigheter och en ledande ställning i samhället. Inte sällan skedde detta genom en mobilisering av "den lilla världens resurser" – det egna nätverket.

Mycket tyder på att det svenska välfärdssystemets stela strukturer i hög grad förhindrar en sådan rörelse. När människor med egen kraft och med omgivningens stöd förhindras att lyckas skapas nya klyftor. Oberoende rapporter från bl.a. Arbetsmarknadsverket, LO, TCO och Socialstyrelsen har visat hur stödsystemen ofta medför att personer på grund av framför allt långtidsarbetslöshet drabbas av ekonomiska och psykologiska inläsningseffekter i bidragssystemen. Det gäller särskilt personer med funktionshinder, invandrare och ungdomar utan yrkesutbildning. Man sitter fast i arbetslöshet och bidragsberoende och inte sällan fast rent geografiskt på grund av en icke fungerande bostadsmarknad. Dessa nya klyftor är resultatet av en politik som låser in människor, som tar ifrån dem den värdighet som följer av att kunna försörja sig på sin egen inkomst och hindrar dem från att förbättra sin situation av egen kraft.

Min partikollega Göran Lindblad ska senare närmare gå in på vår syn på skatte- och bidragssystemens inläsningseffekter och dess konsekvenser av segregering, isolering och utanförskap för stora grupper socialt utsatta människor.

Fru talman! De nära relationerna är grunden för individens trygghet och utveckling. Det är i "den lilla världen" människors personlighet formas. Det är också där den första försvarslinjen mot utanförskap, segregation och social isolering går. Den gäller inte minst när barn råkar illa ut eller befinner sig i riskzonen.

Genom den tidigare § 26 i barnavårdslagen kunde sociala myndigheter i samverkan med familjen och på ett tidigt stadium inrikta sitt arbete på att hjälpa och stötta, ofta i förebyggande syfte. Åtgärder vidtogs sedan stegvis i samråd med familjen, och först som en sista utväg kunde övervakning och ett omhändertagande bli aktuellt. I dag kommer dessvärre socialnämndens åtgärder ofta överraskande och inte sällan för sent. Vi anser därför att denna paragraf ska införas i den nuvarande socialtjänstlagen.

Moderat politik betonar "den lilla världens" betydelse för den sociala tryggheten. Ett sådant förhållningssätt är, enligt vår uppfattning, särskilt viktigt i ett samhälle som bygger på valfrihet och mångfald och som i växande grad präglas av olika kulturella och etniska inslag.

Vi välkomnar regeringens förslag att återinföra rätten att överklaga alla biståndsbeslut genom förvaltningsbesvär. Samtidigt är det nödvändigt att den återinförda besvärsrätten för alla former av biståndsbeslut måste följas av preciserade anvisningar så att domstolsavgörandena uppfattas som rimliga av såväl medborgare som socialnämnder. Det måste därför vara lokala förhållanden som ska vara utgångspunkten för prövningen. Vi motsätter oss därför den s.k. riksnormen.

Fru talman! Jag vill betona behovet av en förbättrad tillsyn. De försök som görs i det nuvarande förslaget för att förbättra tillsynen är otillräck-

liga. Vi anser att det bör skapas en fristående tillsynsmyndighet som handhar tillsynen såväl inom sjukvården som inom socialtjänsten. Länsstyrelsernas och Socialstyrelsens tillsynsverksamheter bör bilda en ny myndighet som bedriver tillsyn inom vårdens och socialtjänstens hela område. En sådan myndighet skulle kunna avhjälpa problemet med Socialstyrelsens i dag dubbla roller samt gränsdragningen mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna. Med ett samlat tillsynsansvar ges också bättre förutsättningar för ett koncentrerat metodarbete och kompetenshöjande arbete som främjar tillsynsverksamhetens utveckling.

Fru talman! Detta var en sammanfattning av våra reservationer till socialutskottets betänkande nr 18. För att vinna tid nöjer jag mig dock med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 53 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman och kära vänner! Kristdemokraterna anser att socialtjänsten är en oerhört viktig del i hela välfärden. Den är en nödvändighet om vi vill ha en välfärd för alla. Däremot är det viktigt att se till att den verkligen utnyttjas och att alla åtgärder vidtas så att man slipper att hamna i bidragsberoende. När man väl behöver samhällets stöd är det viktigt att man behandlas med respekt.

Kristdemokraterna är också glada för att det i den här propositionen föreslås att den enskilde ska få tillbaka sin överklaganderätt. Det handlar om den enskildes rättigheter.

Fru talman! Det som gav mest massmedial uppmärksamhet när regeringens proposition lades fram handlade om de känsliga uppgifterna, t.ex. om politiska åsikter, religiös övertygelse och sexuell läggning. Man var rädd för att detta skulle kunna vara till nackdel för personen.

Vi kristdemokrater krävde i vår motion en ändring på detta. Vi är oerhört glada för det tillkännagivande som nu har skett i den riktningen. Vi tror att det är viktigt. Det är svåra frågor. De kräver en ordentlig genomlysning. Regeringen får göra ett förtydligande och återkomma till riksdagen så fort som möjligt. Därför yrkar jag bifall till den delen av förslaget i betänkandet.

Jag säger med en gång, så att jag inte missar det, att jag yrkar bifall till reservationerna 16 och 31 men står givetvis bakom alla övriga reservationer som kristdemokraterna är med på.

I reservation 7 har vi utvecklat vår syn när det gäller ideella skadestånd. Ett ideellt skadestånd betalas ut när någon har blivit kränkt i samband med personskador eller kränkt i den personliga integriteten.

Den omständigheten att ideella skadestånd anses som inkomst vid beräkning av t.ex. försörjningsstöd tycker vi är ett problem som måste utredas vidare. Därför anser vi att regeringen bör se över frågan om försörjningsstöd, beskattning och ideellt skadestånd och återkomma till riksdagen med förslag. Vi kan ju påminna oss om hur det var när de människor som hade utsatts för tvångssterilisering fick de pengar som riksdagen hade fattat beslut om. Det blev en stor diskussion om vad som var rätt och fel därvidlag.

Fru talman! I en annan reservation har vi utvecklat tillsynen av organisationen. Det var ett bra yrkande som Folkpartiet hade, som jag särskilt vill tacka för och som vi är med på. Det är viktigt när vi ändrar huvudmannaskap och för över verksamhet – som i det här fallet när äldre-

omsorgen har förts över till kommunerna – att vi ser till att man ändå får samma kvalitativa tillsyn. Därför föreslår vi att tillsynsansvaret inom äldreomsorgen läggs på Socialstyrelsen, precis som det är när landstinget har ansvar över det.

Lars Elinderson utvecklade frågan om den gamla barnavårdslagen. Det har vi sympati för och det finns med i reservationen. Det är oerhört viktigt att se att familjen har den centralaste rollen i en utredning och att man så tidigt som möjligt är mån om att göra en utredning. Det tror vi ibland är avgörande för resultatet.

Frågan om anhöriga finns också med. I den utredning som jag tror att Inger Lundberg gjorde ville hon lyfta fram att kommunen *ska* ge anhöriga stöd. Nu skriver man i propositionen *bör*, och det tycker vi är lite tunt. Frågan om anhörigstöd och anhörigas arbete är viktig. Jag tror att man i den senaste beräkningen uppskattar att ungefär 60 % av allt arbete för våra äldre utförs av anhöriga eller närstående helt utan betalning. Men min partikamrat, Rosita Runegrund, kommer att lyfta den frågan mer ingående.

Fru talman! En av de allra viktigaste grupperna som vi har ansvar för att värna om och som ofta har det oerhört svårt är missbrukarna. Jag är uppriktigt besviken och ledsen över att Sverige har bland de högsta dödstalen på grund av narkotikamissbruk i Europa. Det är en ökning för första gången sedan 1970. Det är ju bra att vi får rapporter och att det förs statistik. Men det är ännu viktigare vad vi gör åt den statistik eller de rapporter vi får. Vi tror att det är viktigt att man bygger upp narkomanvården och att man utreder och ser till att det finns platser som är lämpade för rehabilitering av människor som har hamnat i missbruk. Jag tror att det finns mycket att göra i dag när det gäller narkotika, alkohol, osv. Det är våra bröder och systrar, det också, och det är viktigt att vi ser det.

Vi har i en motion också tagit upp problemet med färdtjänst, som vi blev uppmärksammade på. Det finns ju i den nya socialtjänstproposition som vi har fått inte ett ord om färdtjänsten. Det innebär att vi i praktiken får två olika typer av färdtjänst, en som har färdtjänstlagen som grund och en som har socialtjänstlagen som grund. Då blir det ett krångligt förfaringssätt. De två lagarna har olika centrala begrepp. Färdtjänstlagen bygger på hemkommunens, folkbokföringskommunens ansvar, medan socialtjänstlagen har vistelsekommunen som centralt begrepp. Vi tror att det hade varit mycket enklare och bättre om man hade haft en lag som hade reglerat färdtjänsten.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag kommentera reservation 31. Den kan synas liten, men är oerhört viktig ur flera perspektiv. Enligt regeringens förslag till 5 kap. 7 § socialtjänstlagen ska socialnämnden bl.a. verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra.

Vi anser att även intellektuella funktionshinder borde finnas med i uppräkningslistan. Det finns tyvärr många människor som känner sig oerhört kränkta av sitt handikapp. För några veckor sedan hade vi en debatt om vuxenutbildning. De elever som har gått i särskola får inte rätt till grundläggande vuxenutbildning. Tyvärr fick kristdemokraterna inte heller majoritet för det förslaget. Det är också beklämmande. Men jag tror, fru

talman, att det är dags att vi inkluderar alla med funktionshinder i de personer som har rättigheter.

Det har måhända varit en kultur i Sverige och även i andra länder att det som inte syns inte finns. Har man drabbats av en kroppslig åkomma och fått ett funktionshinder syns det. Men de intellektuella funktionshindren syns inte. Därför, fru talman, finns det all anledning att uppmärksamma de människornas problem.

Anf. 54 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! I en tid när Sverige håller på att klyvas socialt behövs en offensiv politik för att minska klyftorna. Tyvärr ser vi inte mycket av det. Centerpartiet vill som en åtgärd i raden av åtgärder t.ex. sänka inkomstskatten underifrån för att bryta bidragsberoende, minska marginaleffekter i låga inkomstskick och göra det lönsammare att arbeta. Våra förslag innebär kraftigt sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare och är mycket fördelaktiga för studenter, pensionärer och andra grupper. Förutom en direkt standardhöjning för hushåll med låga inkomster kommer många människors beroende av bidrag att minska. Det kommer att innebära att färre behöver socialbidrag och bostadsbidrag för att klara sin försörjning, men framför allt att dessa människor får en möjlighet att förbättra sin egen ekonomi när beroendet av inkomstprövade bidrag minskar.

Socialtjänsten är en grundläggande central del av vårt välfärdssystem. Människor ska kunna känna trygghet i att det finns ett yttersta skyddsnät om man inte klarar upp sin situation på egen hand eller genom anhöriga. Samtidigt är det viktigt att socialtjänsten inte ersätter det civila samhällets uppgifter. Det viktigaste i socialt arbete, oberoende av om det sker inom den kommunala socialtjänstens ram eller genom frivilliga organisationer är att det finns ett skydd för den enskilde mot övergrepp och hjälp till den enskilde att stå på egna ben. I dag fungerar socialtjänsten alltför mycket som en inkomstgarant, och det är inte bra.

Den minskning av socialbidragen som rapporterats på senare tid är naturligtvis mycket bra, av många skäl, men det måste göras mer, och det måste ske ännu snabbare. Det är, som jag och Centerpartiet vill betona, viktigt att vi kommer bort från ett samhälle där människor tvingas stå med mössan i hand. Vi vill bygga ett samhälle där människor får växa.

Propositionen *Ny socialtjänstlag m.m.*, som behandlas i utskottets betänkande, ligger i många stycken helt i linje med Centerpartiets uppfattning. Därför avser jag att koncentrera resten av mitt inlägg till tre frågor där Centerpartiet redovisar en annan uppfattning än utskottsmajoriteten.

Det gäller för det första riksnormen. Centerpartiet har tidigare ansett och har fortfarande åsikten att varje kommun ska fastställa sin egen norm. Nivåerna i socialbidraget ska ha sin utgångspunkt i allmänna principer i socialtjänstlagen och kostnadsnivåer i kommunerna. Vi står upp för den kommunala självstyrelsen. Det är onekligen i många kommuner så att riksnormen mera har blivit ett tak än ett golv, precis som vi varnade för när den infördes. I vissa delar av landet är normen otillräcklig, och i andra delar kan den uppfattas som alltför generös.

För det andra framhåller vi återigen vår innovation om en s.k. *second opinion* i samband med vårdnadsutredningar, dvs. möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd. Vi vet

att vårdnadsutredningar är och ska vara av stor betydelse vid vårdnadstvister. De är känsliga och i många fall integritetskränkande för inblandade parter. Det är mycket viktigt att det blir rätt, och vi föreslår därför att frågan om en *second opinion* på detta område ska utredas. Vi tar också upp den stora betydelse som familjehem och stödfamiljer har.

För det tredje tar vi upp frågan om personuppgifter inom socialtjänsten. Centerpartiet finner det märkligt att regeringen föreslår kraftigt utvidgade möjligheter till behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, samtidigt som den i andra sammanhang hävdar att personuppgiftslagen ger orimliga effekter med tanke på den enskilda människans rätt till personligt utrymme och integritet.

Den nu aktuella lagen känns som resultatet av en något missriktad social ingenjörskonst. Genom att stärka myndighetsutövningen riskerar man att begå övergrepp på människors privatsfär. Uppgifter om den enskildes sexuella läggning och om politisk eller religiös övertygelse är vanligen inte avgörande för att socialtjänsten ska kunna genomföra sina utredningar.

Jag står bakom reservation 22, som bygger på en avvikande mening från konstitutionsutskottet. Där redovisas att lagen alltför mycket har karaktär av ramlag och att det behövs tydligare uttryckta gränser för vilken behandling av personuppgifter som är tillåten och vilka krav i övrigt som ska ställas på sådan behandling. Regeringen får med andra ord bakläxa från Centerpartiet i denna del. Vi önskar att man återkommer med förslag som bättre skyddar den personliga integriteten.

Fru talman! Jag yrkar till sist bifall till reservationerna 4 och 22 men stöder självfallet också övriga reservationer som Centerpartiet står bakom.

Anf. 55 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det finns några bra förslag till förändringar i detta betänkande. Jag vill först ta upp återställandet av rätten att överklaga biståndsbeslut, som togs bort den 1 januari 1998. Vi motsatte oss detta då och har upprepat vårt krav i en motion under allmänna motionstiden. Att propositionen och betänkandet nu ger oss rätt känns bra. Tilläggas bör dock att vi på senare tid mött ett problem, nämligen att kommuner beviljat bistånd men sedan inte verkställt besluten. Då har den enskilde ingen möjlighet att överklaga uteblivet bistånd, eftersom bistånd beviljats. Därför anser vi det viktigt att tillsynsmyndigheterna prioriterar ärenden där bifall till bistånd föreligger men inte verkställs. Här behöver man nog fundera över om det inte behöver införas någon form av sanktion.

För att fortsätta med återställare kan jag konstatera att utskottet biträtt vårt förslag om återställande av det som stod i socialtjänstlagen före 1998, nämligen att socialnämnderna ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt och att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Skälet till att detta togs bort kan synas riktigt, nämligen att föreställningen om åldringen som passiv och ömkansvärd och i behov av aktivering och sällskap i stor utsträckning reviderats under senare år. Det stora flertalet äldre behåller hälsan långt upp i åren, och de är aktiva och vitala. Detta stämmer fortfarande, men vi har liksom utskottet nu gör konstaterat att det finns ålderspensionärer

som är ofrivilligt ensamma och som behöver stöd för att bryta sin ensamhet och isolering.

Ett sådant beslut innebär naturligtvis inte att människor ska påtvingas aktiviteter som de inte önskar. Men när man gång efter annan tvingas konstatera att många äldre blir sittande i sina bostäder utan möjlighet att ens komma ut och än mindre att få kontakt med andra, måste socialtjänsten även här ta sitt ansvar. Vi väkomnar naturligtvis biträdandet av vårt yrkande och kan konstatera att det är ett enigt utskott som ställt sig bakom detta.

Fru talman! I propositionen uttrycker regeringen oro över den utveckling som innebär att en del äldre främst i ordinärt boende nekas hemtjänst med hänvisning till deras ekonomiska situation. Vi anser att denna oro borde leda till ett förslag från regeringen som garanterar rätt till hemtjänst även för dessa äldre. Utskottet delar regeringens och därmed även vår oro men nöjer sig med att utgå ifrån att regeringen noga följer utvecklingen även utan något tillkännagivande från riksdagen. Vi kommer också från Folkpartiet att noga följa utvecklingen och återkomma om vi måste konstatera att ingenting händer.

Enligt Socialstyrelsen finns det äldre som på grund av medelsbrist inte hämtar ut sina läkemedel. Antalet är visserligen inte stort, men för den enskilde kan det få stora konsekvenser. Det förekommer också att äldre av kostnadsskäl inte får den hörapparat som bäst hjälper dem. Utskottets majoritet hänvisar till att äldre personer får ett bättre högstodsskydd för tandvården under de närmaste åren och att Handikappombudsmannen nyligen begärt att regeringen ska se över avgiftsreglerna för hörapparater, vilka varierar kraftigt mellan landstingen, och att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning om hjälpmedel. Med detta anses våra yrkanden tillgodosedda. Vi kan inte nöja oss med det här, utan vi anser att det måste ske förändringar snabbare än så, och därför har vi också reserverat oss på denna punkt.

Fru talman! Regeringens förslag till ökad samordning mellan Socialstyrelsen och länsstyrelserna i deras tillsynfunktion anser Folkpartiet inte räcker för att skärpa tillsynen av äldreomsorgen. Äldreomsorgen innehåller i dag dessutom stora inslag av hälso- och sjukvård. Vi återupprepar därför vårt krav på en grundläggande strukturreform där tillsynsansvaret renodlat läggs på Socialstyrelsen och dess regionala enheter.

Fru talman! Närståendevården ökar, och trycket på de närstående ökar också. Många av dem som vårdas av närstående är i dag mycket vårdkrävande. Avsnittet om stöd för anhöriga och närstående i propositionen är viktigt men otillräckligt. Det som föreslås är bara små steg i rätt riktning.

Folkpartiet har under ett flertal år motionerat om ett förbättrat närståendestöd. Det finns ett stort behov av en omfattande reform för ett förbättrat närståendestöd. Detta ska naturligtvis garantera att den vårdade får en bra vård, men det ska också ge den som vårdar en ordentlig möjlighet att klara av uppgiften.

I den nu framlagda propositionen återgår regeringen till den tidigare regeln att familjerna har rätt till insatser som ger en skälig levnadsnivå. Men den nuvarande bestämmelsen i 5 § socialtjänstlagen har oförändrad överförts till förslaget till ny socialtjänstlag 5 kap. 10 §. Det innebär att avlastning inte kommer att ingå i skälig levnadsnivå. Uttalandena i den

tidigare propositionen gäller fullt ut även om det nya förslaget antas. Om förslaget antas innebär det inte att rätten till avlastning återinförs.

Folkpartiet har därför föreslagit att 10 § ändras så att den börjar med: Socialnämnden skall genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.

Fru talman! Jag vill därför redan nu yrka bifall till reservation 16.

Det behövs många olika insatser för att stödja närståendevårdarna. Anhöriga måste få utbildning om hur de bäst ska sköta sin anhörige. De måste, förutom avlastning, även få tillgång till stödpersoner. För att möjliggöra för anhöriga att ta ett omfattande ansvar för daglig vård av en sjuk närstående måste anställning som anhörigvårdare medges från kommunen. Detta måste också vara möjligt även för närstående som uppnått pensionsåldern. Alternativet med hemvårdsbidrag till den sjuke bör också finnas kvar.

Folkpartiet anser också att det är viktigt att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling av hur uppföljning inom området sjukvård i hemmet kan ske med beaktande av de berörda personernas integritet.

Vi anser att regeringen bör ta initiativ till en överläggning med de båda kommunförbunden för att se över hur ett utökat stöd till dem som vårdar närstående ska kunna ske. Avlastning och växelvård måste också fortsätta att byggas ut. Ökade möjligheter att vara närståendevårdare med ersättning från försäkringskassan är också en viktig del. Det är också viktigt med en utökning av den tid man får ersättningen.

För oss i Folkpartiet är närståendevården en mycket viktig fråga. Utan de insatser som görs av närstående skulle det inte gå att klara av vården av alla som är i behov av vård. För många är också möjligheten att få vårdas i det egna hemmet mycket värdefull.

Det är dock oerhört viktigt att poängtera att all närståendevård måste vara frivillig både från vårdarens sida och från den som vårdas. Tyvärr kommer det ibland rapporter om att kommuner mer eller mindre tvingar fram att närstående ska sköta vården, och enligt vår uppfattning får detta absolut inte ske. Men när man frivilligt tar på sig den här vårduppgiften måste också samhället ge sitt stöd på olika sätt och i många olika former för att det ska vara möjligt att ha en god och för alla parter väl fungerande vård.

Fru talman! Folkpartiet har i sin motion fört fram kritik mot propositionens förslag när det gäller behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten. Det finns flera oklarheter och brister i propositionen som vi anser kan riskera att hota den enskildes integritet och rätt till privat sfär.

Socialutskottet har i denna del av propositionen inhämtat yttrande från konstitutionsutskottet. Folkpartiet, Moderaterna och Centerpartiet har i konstitutionsutskottet anmält en avvikande mening som jag här helt instämmer i. Innebörden är att regeringen i det förslag som nu föreligger borde ha tagit in fler regler som reglerar behandlingen av personuppgifter inom det här integritetskänsliga verksamhetsområdet och att regeringen därför borde återkomma till riksdagen med kompletterande förslag till lagbestämmelser med materiellt innehåll.

Det innebär också att vi yrkar avslag på 7 § första stycket 2 i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Fru talman! Förutom att jag tidigare har yrkat bifall till reservation nr 16, vill jag också yrka bifall till reservation nr 22. Dessutom står jag bakom samtliga mina övriga reservationer utan att här yrka bifall till dem.

Anf. 56 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag kommer att lägga tyngdpunkten på kvalitetsfrågorna inom socialtjänsten. Socialt arbete är ett svårt arbete som har blivit allt svårare att utföra väl när resurserna minskar. Detta är verkligheten i många kommuner men inte i alla. Jag var själv aktiv socialarbetare 1980 när den nya socialtjänstreformen fastlades. Den innehöll väldigt fina målsättningar och värderingar som fortfarande gäller för socialtjänsten. Man tryckte på, och trycker fortfarande på, principen om helhetssyn, frivillighet, det förebyggande perspektivet och att den enskildes egna resurser ska tas till vara.

År 1998 genomfördes vissa förändringar som jag inte alls tyckte var särskilt bra. Nu gör man en liten återställare, och det är alldeles utmärkt. Det som jag främst tänkte lägga tyngdpunkten på är rättssäkerheten. Förslaget om att man kan överklaga är alldeles utmärkt, men jag vill peka på att det också finns andra saker som går att göra för att öka kvaliteten i socialtjänsten.

Flera av Miljöpartiets förslag syftar till utökade rättigheter för de människor som kommer i kontakt med socialtjänsten. Socionomer har genom socialtjänstlagen och sin utbildning goda verktyg för att göra ett bra jobb och har självfallet en sådan ambition. Men när trycket är hårt kan det vara svårt att arbeta enligt dessa intentioner.

Socialarbetaren måste orka stå på sig i väldigt hög grad gentemot verksamhetschefer med kortsiktig besparingsiver etc. för att arbetet inte ska bli organiserat på ett omöjligt sätt. Socialt arbete kräver alltid tid, kontinuitet och eftertänksamhet, vilket brukar vara det första som ryker i slimmade organisationer. Utökade och preciserade rättigheter för klienterna kan på så sätt även vara en hjälp och ett stöd för socialarbetare att kunna utföra sitt jobb på det sätt han eller hon önskar. Det är helt enkelt så att klienterna befinner sig i ett väldigt utsatt läge inför socialtjänsten. De som kan försvara dem och se till att de får sina rättigheter är i allmänhet socialarbetarna. Men om socialarbetaren inte kan, får, förmår eller orkar detta blir klienten dubbelt utsatt. Därför är det bra att klientens rättigheter stärks.

Akademikerförbundet SSR har inrättat ett system för auktorisation som är öppen för samtliga socionomer, oberoende av facklig tillhörighet, att söka. Det bygger på tanken om ett behov av någon form av garanti för att socionomer ska ha formell eller teoretisk kompetens, praktisk erfarenhet och lämplighet för direkt patient- och klientarbete. Enligt vår mening är detta inte tillräckligt, utan det behövs också en statlig legitimation. Det skulle höja kvaliteten inom socialtjänsten och skapa ett större förtroende för socialsekreterarna och säkerställa att den som arbetar med mycket svåra ärenden har just den här grundläggande utbildningen och erfarenheten av socialt arbete.

Annan sak kan vara möjligheten att få ha med sig ett medborgarvittne eller en stödperson. Den som kallas till ett sammanträde hos en socialförvaltning eller inför rätten känner sig många gånger väldigt liten, svag

och utlämnad. En rätt att ha med sig ett medborgarvittne eller en stödperson måste tydligt framgå i lagen, eftersom det i dag förekommer att stödpersoner avvisas på grund av att socialtjänsten begärt lyckta dörrar.

Ett annat sätt att höja kvaliteten kan vara att inrätta sociala förtroendenämnder. Inom sjukvården har det länge funnits förtroendenämnder som kallas patientnämnder. Det kan behövas liknande nämnder även i socialtjänsten. De hjälpsökande eller de som av någon annan anledning har en kontakt med socialtjänsten har i dag ingen instans dit de enkelt kan vända sig för att få information om sina rättigheter eller framföra sina klagomål. En social förtroendenämnd skulle med all säkerhet även fungera som en viktig säkerhetsventil.

Vi tar även upp förslag om en social ansvarsnämnd och en kommitté där man även kan innefatta brukarråd och referensgrupper.

Vi har också ett förslag om att man ska kunna byta socialsekreterare när förtroende saknas.

Vi har även en hel del andra motioner som jag tycker skulle vara värda att orda ganska mycket om. Men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 21.

Anf. 57 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Vi behandlar nu socialutskottets betänkande om ny socialtjänstlag med de 49 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen och ett åttiototal motionsyrkanden om olika socialtjänstfrågor från förra årets allmänna motionstid.

Förslaget till en ny socialtjänstlag är kapitelindelad och språkligt moderniserat och är till största delen oförändrat i sak jämfört med den nuvarande lagen. Vissa ändringar och tillägg görs förstås, som jag återkommer till.

Genom 1980 års socialtjänstreform lades grunden för de målsättningsar och värderingar fast som nu gäller för socialtjänsten. Det gäller principerna om helhetssyn, frivillighet, det förebyggande perspektivet och att den enskildes resurser ska tas till vara och sist men inte minst principen om att individens delaktighet och egna ansvar ska beaktas. Dessa principer ligger fast och ska även framöver ange socialtjänstens inriktning.

Sedan den enskildes rätt att överklaga beslut om bistånd inskränktes för ett par år sedan har det på goda grunder kritiserats. Nu återinförs överklagningsrätten och den kommer att gälla alla typer av biståndsbeslut, vilket får anses naturligt i ett rättssamhälle.

En annan förändring tillbaka till vad som gällde tidigare är att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda ska ha rätt till bistånd för alla de behov han eller hon kan ha, dvs. att nu gällande begränsningar tas bort. Biståndet ska också framöver vara så utformat att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. Det här är välkomna förändringar både för klienter och för dem som arbetar inom socialtjänsten, som förstås har sett behoven hos klienterna men tidigare varit förhindrade att bevilja hjälpen.

Länsstyrelsernas tillsynsarbete kommer att något förändras genom att de nu ges rätt att inspektera all socialtjänstverksamhet som står under deras tillsyn, dvs. även den som bedrivs i kommunal regi. Möjligheterna för länsstyrelserna att ingripa mot missförhållanden i kommunal verksamhet utökas också.

Vad gäller hur tillsynen ska organiseras finns, fru talman, olika ståndpunkter, som vi hört. Utskottets majoritet har stannat vid att samordningen mellan länsstyrelserna och Socialstyrelsen ska förstärkas bl.a. genom att Socialstyrelsen ges en starkare ställning som tillsynsvägledare för länsstyrelserna. Det är ett arbete som i praktiken redan har satts i gång.

I 3 kap. 3 § slås fast att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet och att det för arbete med socialnämndens insatser ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet och att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras.

Ytterst är det en rättvise- och rättssäkerhetsfråga för alla som kommer i kontakt med socialtjänsten att arbetet bedrivs med personal med rätt kompetens och att arbetet så långt det är möjligt baseras på beprövad erfarenhet. Därför är det bra med den satsning som nu görs för att genomföra en särskild strategi kring kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten där både forskning och sammanställning av vunna erfarenheter lyfts fram. Här är det särskilt viktigt att andra huvudmän liksom olika frivilligorganisationer finns med i arbetet.

När det gäller vård av barn och unga som är frivilligt placerade för vård utanför det egna hemmet blir det nu obligatoriskt för socialnämnderna att upprätta vårdplaner som den unge, vårdgivaren, föräldrarna och socialnämnden undertecknar som en handling så att alla – inte minst den unge själv – ges bästa möjliga insikt om den vård som ska ges och att den följer en genomtänkt handlingsplan där det klart framgår vad som kan förväntas av alla inblandade parter. Här betonas att det är viktigt att föräldrarna och andra för barnet viktiga närstående räknas med. I vårdplanen ska också framgå vilka åtgärder och insatser andra huvudmän har ansvar för. Det kan t.ex. handla om barn- och ungdomspsykiatri, skolan, förskolan, hälso- och sjukvård och även andra.

Fru talman! Som den mest långtgående åtgärden för den som har ett sådant missbruk att det allvarligt hotar hans hälsa och fortsatta utveckling kan tvångsvård komma i fråga. För barn och ungdomar kan ett tvångsomhändertagande också komma i fråga på grund av andra omständigheter t.ex. i barnets miljö eller när det allvarligt brister hos föräldrarna att ge barnet den omsorg det behöver. För ungdomar som begått allvarliga brott kan det bli fråga om tvångsvård på institution i stället för fängelse.

Det är inte ovanligt att det utöver kriminalitet förekommer drogmissbruk bland dessa ungdomar. Målet med vården måste vara att personen ges förutsättningar att fortsätta sitt liv i frihet utan problem med vare sig droger eller rättvisan. Drogproblem är ofta ett hinder för en bra utveckling. Av den anledningen införs nu en skyldighet för den omhändertagne att i samband med t.ex. permission vara beredd att lämna prov i de fall det finns anledning att misstänka att han eller hon har fortsatt att använda droger.

Utskottets betänkande innehåller därför vissa ändringar i LVM och LVU som innebär att en tvångsintagen vid LVM-hem eller särskilt ungdomshem ska vara beredd att under vissa förutsättningar underkasta sig blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkohol eller andra otillåtna medel. Syftet med den utökade kontrollmöjligheten är att anpassa vården så att den på bästa sätt

passar den som vården berör, och då är det förstås viktigt att veta om missbruket fortfarande pågår.

Utskottet föreslår en ändring i förhållande till propositionen med innebörd att provtagning ska kunna ske inte bara inför utan även efter det att den intagne återkommit till institutionen efter t.ex. en permission. Det här är en ytterst känslig fråga som handlar om den enskildes rätt till kroppslig integritet, men utskottet har stannat för att man av omsorg om personen i fråga ska kunna klarlägga om han eller hon tagit upp användningen av droger under pågående behandling, detta för att behandlingen ska kunna anpassas och fullföljas på ett bra sätt.

Regeringen föreslår att en ny lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten införs. Utskottet anser att det finns ett behov av att på detta mycket integritetskänsliga område som socialtjänsten är införa en särskild författningsreglering som kompletterar personuppgiftslagens bestämmelser och tillstyrker förslaget till den nya lagen.

Socialtjänsten ges därmed möjlighet att behandla alla kategorier av känsliga personuppgifter. Genom att lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten har ett vidare tillämpningsområde än socialtjänstlagen behövs en komplettering när det gäller möjligheterna att behandla känsliga personuppgifter. Konstitutionsutskottet har i sitt yttrande föreslagit en lösning som socialutskottet ansluter sig till. Med hänsyn till att vissa ytterligare överväganden av lagteknisk karaktär behöver göras bör regeringen återkomma med ett lagförslag till riksdagen. Socialutskottet föreslår med anledning av det ett tillkännagivande till regeringen.

När det gäller socialnämndens ansvar för äldre människor har utskottet enats om ett förtydligande vad gäller äldre människors behov av att ges möjlighet att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Lagtexten har av utskottet ändrats i jämförelse med propositionen och där lyfts just detta fram.

Ett förtydligande görs nu vad gäller kommunernas ansvar att arbeta stödjande för den som utsatts för brott och dennes anhöriga. Redan sedan några år tillbaka har genom kvinnofridsbeslutet lagen lyft fram kommunernas ansvar vad gäller misshandlade kvinnors behov av stöd och hjälp för att kunna förändra sitt liv. Nu sker alltså ytterligare ett förtydligande av kommunens uppgift när det gäller dem som kan behöva stöd och hjälp efter att ha utsatts för brott – men inte bara brottsoffret självt utan också dennes anhöriga.

Sist vill jag ta upp den aktuella frågan om privatisering av socialtjänstens myndighetsutövning.

Justitieombudsmannen har efter prövning kommit fram till att socialtjänstlagen inte ger kommunerna utrymme att anlita privata utredare för myndighetsutövning, såsom har skett i några kommuner. Detta är ett utomordentligt viktigt besked – både till kommuner och till medborgare. Det är en grundläggande rättighet för den enskilde att om man utsätts för så integritetsingripande åtgärder som påtvingade utredningar av en persons eller en familjs sätt att leva, att behandla sina barn, att reda ut problem med missbruk eller föräldrars förmåga att samarbeta efter en separation och annat ytterst privat som kan komma i fråga vid dessa utredningar så ska det göras av samhällets egna organ. Det ska inte överlåtas till försäljning på en marknad där priset kan bli en avgörande faktor för vem som ska utföra arbetet. Däremot har socialnämnden möjlighet att

anlita personer med särskild kompetens eller som tillfällig förstärkning när förvaltningen själv inte hinner med. Men då ska de personerna knytas till myndigheten så att de regler som omfattar den offentliga myndighetsutövningen också träder i kraft.

Utskottet ansluter sig alltså till Justitieombudsmannens uppfattning och tillstyrker 2 kap. 5 § där det uttrycks att kommunen får sluta avtal med annan om att utföra kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Men uppgifter som innefattar myndighetsutövning får inte med stöd av denna bestämmelse överlämnas till bolag, förening, samfällighet, stiftelse eller en enskild individ.

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 58 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag har en kort fråga och ett förtydligande till Elisebeht Markström.

Min fråga gäller tillsynsverksamheten. Socialtjänstutredningen föreslog i sitt slutbetänkande en samordning av tillsynen över hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Detta förslag har över huvud taget inte kommenterats – i varje fall inte vad jag har kunnat notera – i vare sig propositionen, majoritetens skrivning eller betänkandet.

Vi har indirekt anknutit till detta i vårt förslag om en samlad organisation för all tillsynsverksamhet för hälso- och sjukvården. Det är en renodling av Socialstyrelsens och länsstyrelsens uppgifter i det hänseendet. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar till förslaget. Vad har Socialdemokraterna, utskottsmajoriteten och regeringen för uppfattning i det långa loppet? Jag tycker att de argument som framfördes av Socialtjänstutredningen var ganska starka.

När det gäller privatisering av myndighetsutövningen skulle jag vilja använda uttrycket ”slå in öppna dörrar”. Det finns ingen argumentation i något sammanhang där någon föreslår en privatisering av myndighetsuppgifter. Däremot finns det en diskussion om var gränsen mellan myndighetsuppgifter och andra uppgifter går. Här sker det i dag en prövning av ett antal konkreta fall. Vi får se vad domstolarna säger och var gränsen går. Men för att inget missförstånd ska råda så vill jag påpeka att varken Moderata samlingspartiet eller något annat parti har föreslagit någon privatisering av myndighetsuppgifter.

Anf. 59 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! När det gäller den tillsyn som Lars Elinderson tar upp så är det riktigt att utskottet tidigare har begärt att regeringen ska återkomma efter att ha sett över frågan. Regeringen har också återkommit i och med detta förslag. Man har alltså tittat över det som fanns som tidigare förslag, men kommit till en annan slutsats än vad utskottets majoritet då förespråkade. Man får alltså se det så att det förslag som nu föreligger är det resultat som har kommit ut av regeringens arbete.

Det sitter en särskild utredare och kikar över den statliga tillsynen, och det finns anledning att invänta det. Jag tror inte att den modell som vi nu slår fast kommer att vara den som ska gälla framöver, utan detta får säkert anpassas över tid allteftersom huvudansvarsområden flyttas över huvudmannagränser. Jag tror alltså inte att man ska se detta rent statistiskt.

Det är klart att det pågår en diskussion om privatisering av myndighetsutövning, eftersom man på sina håll, ofta med moderat biträdande, bedriver verksamhet som är att betrakta som myndighetsutövning i privat regi. Det är också därför JO har haft att granska ett par kommuner efter anmälan. Jag vet också att det ligger hos domstol för prövning så småningom. Då lär vi få se var domstolen landar i sin tolkning. Men jag tycker att med den skrivning som finns nu, i den nya socialtjänstlagen, torde det vara knepigt att hävda någonting annat än det jag gjorde alldeles nyss.

Anf. 60 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill avsluta den diskussionen med att dela den uppfattningen. Men jag vill samtidigt påpeka att jag upplever detta som en kvasidebatt, eftersom ingen har föreslagit privatisering av myndighetsuppgifter. Däremot finns det en gränsdragning som t.ex. omfattar de verksamheter som Elisebeht Markström själv hänvisade till, nämligen möjligheten att anlita externa konsulter för vissa utredningsuppdrag och liknande – också i anslutning till vårdnadsutredningar. Självfallet ska de personer som gör sådana utredningar omfattas av samma tystnadsplikt och samma regelverk som gäller kommunernas egen personal. Vore det inte möjligt att göra på det sättet så skulle många små kommuner ha väldigt svårt att klara av sin uppgift enligt socialtjänstlagen. Det är så det fungerar ute i små kommuner, som inte har tillräckliga resurser, i dag.

Jag har lite svårt att tolka vad Elisebeht Markström sade när det gäller tillsynen. Jag hade förhoppningen att Elisebeht skulle hänvisa till den översyn av tillsynsorganisationen som regeringen tydligen arbetar med. Men inledningsvis sade hon: Nu är det detta som gäller. Om jag återgår till det så uppfattar jag det så att det fortfarande finns en diskussion, och kanske t.o.m. en öppenhet att diskutera möjligheten till en samordnad tillsynsverksamhet över all hälso- och sjukvård och socialtjänst i framtiden. Den frågan är i varje fall inte avgjord.

Anf. 61 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Nej, det är alldeles riktigt – den frågan är inte avgjord. Det sitter en utredare och tittar på de här frågorna. Det jag försökte säga var att i den föränderliga tid som vi lever i så tror inte jag att den modell som vi just nu lägger fast – vilket vi ju ändå gör i och med det beslut som vi ska fatta om en stund här – kommer att vara för evigt. Det kommer säkert att finnas skäl till förändringar. Om de sedan går i riktning med hur Lars Elinderson tycker att det bör vara eller i någon annan riktning kan jag inte svara på i dag. Men jag tror att det är viktigt att debatten fortgår.

I vissa kommuner lägger man ut myndighetsutövning – dock inte i alla. Det är några få kommuner som har valt att lägga ut viss del av vad som nu kan betraktas som myndighetsutövning – åtminstone med JO:s uttalande i ryggen – på andra än myndigheten själv. Men även om det finns vissa som gör det så betyder ju inte det att de gör rätt.

Anf. 62 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi får ofta vittnesmål om närstående som inte orkar med sina uppgifter. Det händer att de själva får olika typer av inte minst me-

dicinska problem som gör att de har det svårt. Samtidigt vet vi att samhället i dag inte kan klara sig – och antagligen inte kommer att göra det i framtiden heller – utan att andra människor och närstående ställer upp och tar hand om dem som är svårt sjuka i det egna hemmet.

Eftersom de yrkanden som vi har gjort för att förbättra situationen för närstående har avvisats av den socialdemokratiska majoriteten både i det här betänkandet och i tidigare skulle jag vilja fråga: Anser Elisebeht Markström att det stöd som närståendevårdarna får i dag är tillräckligt?

Anf. 63 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det ser väl olika ut på olika håll och kanter, men generellt sett så tror jag att svaret måste bli nej. Man beräknar att anhöriga tar ansvar för en stor del av äldrevården – åtminstone två tredjedelar. Det är förstås viktigt att anhörigas vilja att vara delaktiga i omsorgen om sina nära och kära uppmuntras, men det betyder inte att anhöriga ska lämnas ensamma med hela ansvaret.

I den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården slås fast att det finns behov av att också fortsättningsvis stödja anhöriga som vårdar allvarligt sjuka, äldre och även personer med funktionshinder. Det arbete som redan har påbörjats kommer att fortsätta också de närmaste åren, bl.a. ska delar av de s.k. försvarspengarna användas just till att utveckla ett bättre stöd för anhöriga. Det ingår som en del i det avtal som Landstingsförbundet, Kommunförbundet och regeringen har tecknat. Vi får se hur landstingen och kommunerna kommer att välja att arbeta. Också jag tycker att utbildning, avlastning och möjlighet till växelvård är några av de delar som behöver utvecklas.

För närståendepenning, då man vårdar någon som är svårt sjuk i dag, kan även andra än anhöriga komma i fråga. När man läste några av reservationerna kunde man förledas att tro att det fanns starka begränsningar där. Men det har jag kollat upp, och så är det inte, utan närstående kan vara andra än anhöriga.

Svaret är ja, det behövs säkert, men jag tror inte att man ska gå fram lagstiftningsvägen, utan det handlar om ett utvecklingsarbete som måste ske utifrån de lokala förutsättningarna. Kommunerna har naturligtvis ett oerhört stort ansvar.

Anf. 64 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det känns bra att svaret är nej på den här frågan därför att vi då är överens om att det som sker inte är tillräckligt. Naturligtvis ligger ansvaret på kommunen och till viss del på landstinget. Det som vi har tyckt borde göras är att regeringen tar upp förhandlingar med de två förbunden för att se hur man kan förbättra situationen. Det gäller på olika områden.

Det finns problem med att bli godkänd som närstående. Jag vet att begreppet har vidgats, men fortfarande sker lite olika typer av bedömningar av vem som är närstående. I dag har vi också en tidsgräns på 60 dagar. När det gäller hiv/aids har vi 120 dagar. Jag tycker att det finns fler grupper som skulle behöva ha rätten till 120 dagars ledighet. Så det finns ett antal sätt att genom lagstiftning förbättra situationen inom närståendevården.

Anf. 65 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Som jag sade tidigare tror jag också att det finns en rad åtgärder som behöver göras bättre. Närståendepenningen är kanhända en sådan – att få fler dagar. Jag är inte så säker på att det räcker. Att vara vårdare av svårt sjuk anhörig i långa perioder är minsann en uppgift som är nästintill för tung. Man behöver naturligtvis en kombination av samhällets egna insatser och de insatser som de närstående kan göra. Där är närståendepenningen en del av ett sådant arbete.

När man har gjort en kartläggning ute i kommunerna av vilka behov som finns har man kommit fram till att uppsökande verksamhet, fler platser i korttidsvård och startande av stödgrupper för anhöriga är ytterligare sådana åtgärder som skulle välkomnas för att underlätta för anhöriga att kunna vara med och ta det mycket stora och tunga ansvaret.

En del utvecklingsarbete pågår sedan några år tillbaka. Jag tror att det var 7 ½ miljoner kronor som avsattes 1997 för den här typen av stimulansåtgärder och ytterligare 300 miljoner kronor för perioden 1998–2000. Nu kommer för framtiden de s.k. försvarspengarna.

En del av uppdraget till Landstingsförbundet och Kommunförbundet är just att utveckla anhörigstödet. Det finns all anledning att följa de här frågorna också härifrån.

Anf. 66 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Socialutskottets betänkande nr 18 bygger på en proposition som är utformad i samarbete mellan regeringen och Vänsterpartiet. I förslaget till ny socialtjänstlag återfinns också en rad förslag som Vänsterpartiet drivit genom åren.

Det handlar bl.a. om rätten att överklaga biståndsbeslut genom förvaltningsbesvär och om att begränsningen av bistånd till akut tandvård upphör så att det blir möjligt att få bistånd även för annan tandvård. En rad andra begränsningar upphör också, jag ska återkomma till det.

Socialtjänsten är en central del av välfärdspolitiken. Det är det sista skyddsnät som finns i samhället för människor som under kortare eller längre perioder i livet hamnar utan möjlighet till egen försörjning. Det gäller att göra det skyddsnätet starkt och rättssäkert så att människor inte faller igenom eller blir utlämnade till enskilda människors eller organisationers godtycke. I det perspektivet är både rätten att överklaga beslut och den utvidgade rätten till bistånd av central betydelse. Naturligtvis är det viktigaste att vi gör allt vi kan göra för att förstärka livsvillkoren för ekonomiskt utsatta människor, att förstärka deras möjlighet till arbete, till löneinkomster och att öppna våra generella system så att alltfler omfattas av dem. Jag tänker då främst på a-kassan, sjukförsäkringssystemet och pensionssystemet. Men det kommer alltid att finnas grupper av människor som under längre eller kortare tid hamnar utan möjlighet till egen försörjning. Det är viktigt att även dessa grupper omfattas av ett starkt skyddsnät, att de inte blir utlämnade till godtycke eller gamla tiders välgörenhet.

Den nya socialtjänstlagen bygger på de grundläggande målsättningar och värderingar som fastlades i 1980 års socialtjänstreform, dvs. principen om helhetssyn, frivillighet, det förebyggande perspektivet och att den enskildes egna resurser ska tas till vara. Individens delaktighet och egna ansvar ska beaktas.

Socialtjänsten ska präglas av självbestämmande, kontinuitet, flexibilitet, normalisering, närhet och valfrihet. Det här är en viktig och en riktig inriktning, som i dag förstärks med de konkreta förslag som förs in i den nya lagen.

Låt mig kort beröra några av dessa. Viktigast är naturligtvis rätten att överklaga biståndsbeslut genom förvaltningsbesvär. För att man ska kunna förverkliga en rättighet krävs också att man ska kunna få den prövad. Jag tror att det här kommer att få stor betydelse, inte minst inom missbrukarvården där i dag alltför många upplever att de nekas behandling eller erbjuds fel behandlingsform. Viktigt är också att vi tar bort begränsningen ”annat bistånd” i lagen och ersätter det med ”livsföring i övrigt”. Det innebär bl.a. att begränsningen att man enbart hade rätt till akut tandvård försvinner. Det innebär att man efter individuell prövning också får rätt till t.ex. hörapparat eller annat som man behöver för sin livsföring.

I betänkandet öppnas också för att ideella skadestånd kan undantas vid biståndsbedömning. Här förs ett resonemang om att det måste ske en individuell bedömning och att det kan vara rimligt att ibland undanta ideella skadestånd, t.ex. när man har fått skadeståndet på grund av brott och kan ha behov av kostsamma behandlingar.

I dag finns många olika system inom arbetsmarknadspolitiken som riktar sig till ungdomar. Samtidigt finns ett särskilt tvång för ungdomar som uppbär socialbidrag att aktivt delta i praktik eller kompetenshöjande åtgärder. Här aviserar regeringen en översyn som belyser samspelet, tillämpningen och ansvaret mellan olika huvudmän samt att man i det sammanhanget också ska överväga regler med mindre tvång i socialtjänstlagen när det gäller de här grupperna. Det är bra, och det är någonting som Vänsterpartiet länge efterlyst.

Här införs obligatoriska vårdplaner för barn som placeras utanför hemmet, och här redovisas att Landstingsförbundet, Kommunförbundet och regeringen i den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården kommit överens om att fortsätta den ekonomiska satsningen på anhörigstöd.

Här lämnas ett särskilt uppdrag till Socialstyrelsen att genomföra en strategi för nationellt stöd för kunskapsutveckling inom socialtjänsten – mycket viktigt och nödvändigt. Här konstateras att den del av socialtjänsten som innebär myndighetsutövning inte i något led kan eller ska privatiseras, det är bra.

Här redovisas den förstärkning som gjorts när det gäller brottsoffers rätt till stöd och hjälp och att socialnämnden särskilt bör beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Det här är en klar förstärkning av kvinnors rätt och möjlighet att få hjälp.

Här skrivs in att behandling för spelberoende kan vara en insats som ligger inom ramen för socialtjänstens ansvar. Utskottet föreslår också en förstärkning i 5 kap. 4 §, nämligen att äldre människor ska ges möjlighet till en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra, vilket är en viktig förstärkning.

Just detta med aktiv och meningsfull tillvaro har tidigare funnits i lagen, men det togs bort i samband med försämringen av lagen 1998. Då

försvann också många kommunala dagcentraler och andra aktiviteter och samlingspunkter för äldre. Förhoppningsvis kommer de nu att återuppstå.

Skyddsnätet stärks alltså för alla, men också för olika grupper som under perioder behöver bistånd.

Betänkandet innehåller också ändringar i LVM och LVU, lagen om vård av missbrukare och lagen om vård av unga. En ändring innebär att tvångsintagna vid LVM-hem och särskilda ungdomshem ska vara skyldiga att under vissa förutsättningar underkasta sig provtagningar för att man ska kunna kontrollera att han eller hon inte är drogpåverkad. Vänsterpartiet har i ett särskilt yttrande redovisat sin principiella syn, att vi inte anser att barn under 15 år ska drogtestas. Men vi är beredda att acceptera dessa tvångsåtgärder inom ramen för en redan beslutad tvångsvård. Vi vidhåller också vår principiella syn att drogtestar av barn under 15 år inte kan motiveras i andra sammanhang.

Vidare föreslås en lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Man har helt enkelt ett behov av att datorisera akter och sammanställa saker. Det här är ingen enkel lagstiftning, det har flera påpekat. Socialtjänsten behandlar en rad känsliga personuppgifter som av nödvändighet ibland måste registreras. T.ex. om man har hand om äldre med viss religiös inriktning som påverkar kost osv. måste det kanske stå i akten. Men det är viktigt att påpeka att socialtjänsten får registrera enbart de uppgifter som krävs i det individuella fallet.

Jag är väldigt glad över att socialutskottet följer konstitutionsutskottets yttrande. Vi föreslår därför ett tillkännagivande till regeringen om att man ska återkomma till vissa delar när det gäller förstärkningen av lagen.

När jag sedan tittar på de reservationer som finns till betänkandet är det ett parti som kraftigt avviker, och det är Moderaterna som i vanlig ordning förespråkar skattesänkningar, avregleringar och privatiseringar. Man menar att detta skulle vara lösningen på problemet att människor under perioder måste få bistånd.

Jag delar inte den uppfattningen. Jag tror att även om vi lyckas med att lyfta fler och fler till löneinkomst i stället för ekonomiskt bistånd – och det är ju huvudlinjen – krävs det fortfarande en stark socialtjänstlag som garanterar människorna ekonomiskt bistånd, rätt till vård, behandling och omsorg. Det behövs skatter för att finansiera detta och besvärsmätt för att hävda dessa rättigheter.

Andra partier lyfter fram förslag i sina reservationer som jag anser delvis är tillgodosedda. Då handlar det om tandvård eller om vissa kvalitetsfrågor där det i dag pågår ett arbete.

Men jag menar också att det kan finnas anledning att återkomma till vissa frågor som lyfts fram i några reservationer. Det gäller t.ex. vården av missbrukare. Det finns all anledning att anta att just missbrukargrupperna har mått dåligt av den ekonomiska åtstramning som skedde under 90-talet och av neddragningen inom socialtjänsten.

I dag har vi alltför lite kunskap om detta. Jag anser att vi får avvakta vad uppdraget till Socialstyrelsen när det gäller kunskapsutveckling kan åstadkomma. Vi bör också avvakta detta med besvärsmätt när det gäller att säkra missbrukares rätt till behandling.

En annan fråga som vi också kan behöva återkomma till är våldet mot kvinnor och hur vi bäst stöder de utsatta kvinnorna, deras barn och anhöriga. Vi har förstärkt motivtexten till socialtjänstlagen, men det är möjligt

att det inte räcker. Det gäller också besvärsrätten, om man inte får rätt till stöd. Det är möjligt att vi måste återkomma med fler åtgärder på det området.

Det är också möjligt att vi måste återkomma när det gäller stödet till anhöriga. Nu fortsätter den ekonomiska satsningen i kommuner och landsting under ytterligare några år, och sedan får vi ta ställning till om det behövs ytterligare resurser på det området. Det krävs också resurser om vi ska utvidga lagstiftningen. Det kan finnas fog för detta, men då måste vi också ha de ekonomiska resurserna.

När det gäller hemlösa pågår det i dag en rad projekt som behöver slutföras och utvärderas. Men enligt min uppfattning är detta också en fråga som man kan behöva återkomma till, om kommunerna fortsätter att underlåta att ta sitt ansvar.

Fru talman! Det betänkande som riksdagen om en stund ska ta ställning till förstärker skyddsnetet. Det är ett bra betänkande. Det löser inte alla problem för alla grupper, men det är ett steg i att återupprätta den välfärdspolitik som raserades under stora delar av 90-talet.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 67 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! I vanlig ordning angriper utskottets ordförande moderaterna för att vi vill sänka skatterna. Hon säger att det enda vi föreslår är en sänkning av skatterna och att vi tror att det löser alla sociala problem. Då vill jag föreslå att hon läser igenom alla våra 15 reservationer. Det är bara en av reservationerna som tar upp den aspekten.

Mot bakgrund av det som Ingrid Burman påstår vill jag fråga: Finns det inget samband mellan låg- och medelinkomsttagares behov av inkomstförstärkning i form av socialbidrag och deras skatter? En majoritet av dem som är fast i socialbidragsberoende under längre perioder är människor som också har andra inkomster. Genomsnittet av det som de betalar i skatt ligger fyra fem gånger högre än de bidrag som de får genom socialtjänsten.

Finns det inte någon förståelse för synen att sänkta skatter innebär en välfärdsförbättring för de människor som har låga inkomster och som i dag betalar mer än hälften av det som de tjänar i skatter och sociala avgifter?

Anf. 68 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag sade att den politik som moderaterna redovisar, inte minst genom Lars Elindersons inlägg, ledde i sina huvudspår till skattesänkningar, avregleringar och privatiseringar. Det innebär inte att jag inte har tagit del av moderaternas övriga reservationer, för det har jag gjort.

Lars Elinderson säger att om vi sänker skatten för gruppen socialbidragstagare kommer de att få det bättre. Där delar jag inte Lars Elindersons uppfattning.

Lars Elinderson sade att 15 % av skatterna går till de 20 % fattigaste i form av bidrag. Men då är det intressant att veta hur mycket de 20 % fattigaste bidrar med i den skattedelen. Ja, kanske 3–5 %. Det sker fortfarande en omfördelning skattevägen från människor med relativt hyggliga inkomster – som jag och Lars Elinderson har – till de sämst ställda med låga inkomster. Det är en fördelning som jag värnar och står för.

Skulle vi sedan sänka skatter i den omfattning som moderaterna föreslår – när man räknar med 50 % på de sämst ställda så inkluderar man moms och andra saker – så skulle vi också urholka finansieringen av de bidrag som faktiskt måste finnas kvar i samhället för de sämst ställdas skull.

Prot. 2000/01:119

1 juni

Ny socialtjänstlag m.m.

Anf. 69 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Jag ska begränsa mig till två av de sex frågor som Ingrid Burman tog upp. Den första är att hon efter genomläsning av alla reservationer påstår att moderaterna tror att sänkta skatter ska lösa alla problem. Det står i protokollet. Jag vill bara påpeka att det inte är så. Men att skatterna är en väsentlig del för låg- och medelinkomsttagarnas försörjningssituation kan ingen förneka. Vi ligger i dag högst i världen, inte när det gäller skatter för höginkomsttagare men när det gäller skatter för låg- och medelinkomsttagare. Internationell och svensk statistik kan belägga det som jag också påstod, nämligen att omfördelningseffekten av skatte- och bidragssystemen är borta i dag. Vi har ingen omfördelning till dem som har lägst inkomster genom de samlade effekterna av skatte- och bidragssystemen.

Trots det som Ingrid Burman påstod att hon värnar om så var det mer än 10 år, kanske upp emot 15 år, sedan vi lämnade den situationen. I dag har vi en omfördelning till andra grupper än de sämst ställda.

Anf. 70 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag ska börja med vad som står i protokollet eller inte. Vad jag har sagt och vad jag gärna upprepar är att min uppfattning, efter att ha lyssnat på Lars Elinderson och ha tagit del av inriktningsreservationen 1 i betänkandet, är att moderaterna menar att just skattesänkningar ska utgöra den största delen av lösningen – inte hela lösningen – på problemet att människor under perioder måste få bistånd. Det står nu två gånger i protokollet.

När det gäller omfördelningen och den samlade effekten så är det visst på det sättet att när jag blir sjuk har jag en mycket högre sjukpenning än den som har låg inkomst, och det är klart att jag då får mer tillbaka. Så omfördelning och samlade effekter är en sak. Men omfördelning när det gäller bidrag till de allra sämst ställda är en annan sak. Samlade effekter innebär att det slås ut på hela gruppen individer i samhället. När jag hör Lars Elindersons inlägg menar jag att om vi diskuterar socialtjänstlagen och bidragssystem och stöd för de allra sämst ställda så anser jag att det ska finnas två huvudstråk som ska gälla. Ett är att man förmår lyfta människor från bidragssystemen. Och det gör vi bäst genom arbete och löneinkomster. Ett annat är att säkra trygghet, rimliga levnadsvillkor och även starka ekonomiska bistånd under perioder när människor finns kvar i systemen. Då krävs det skattefinansiering. Att då gå vägen att sänka skatterna är att urholka systemen.

Anf. 71 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Ingrid Burman talade också väl om närståendevården och sade att det finns anledning att återkomma när det finns resurser och att då förstärka närståendevården. Jag vill, fru talman, egentligen bara lämna en kommentar till detta. Att satsa resurser på närståendevården är i allra

högsta grad att minska kostnaderna för vården. Skulle samhället ta över de insatser som anhöriga gör i dag skulle nämligen kostnaderna vara oerhört mycket större för samhället.

Jag ska göra ett litet tillägg. Att vi vill satsa pengar på närståendevården är inte för att spara pengar utan för att tillmötesgå de många människor som vill ha den vårdformen.

Anf. 72 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag kan bara återupprepa vad jag sade, att jag tror att det finns all anledning att återkomma till denna fråga. Just nu är det bra att denna överenskommelse med Kommun- och Landstingsförbunden finns och att man fortsätter att jobba med detta i kommunerna.

Jag vill också understryka det som föregående talare sade, nämligen att det också handlar om avlastningsplatser och den typen av insatser.

Det finns skrivningar i socialtjänstlagen om detta. Och det är min uppfattning att vi får avvakta det arbete som pågår i kommunerna. Men jag är också medveten om att den dag som vi tar steget fullt ut och inför en tvingande lagstiftning för kommunerna på detta område så måste vi också skicka med pengar.

Kerstin Heinemann tog exemplet att man kunde utöka detta från 60 dagar till 120 dagar. Det är möjligt att vi kommer att hamna där i framtiden. Jag vill i alla fall inte avvisa det. Men då måste vi självklart också följa upp detta med budgetmedel.

Jag vet att det pågår en utveckling inom detta område. Jag är beredd att avvakta den ytterligare innan vidare steg tas. Men jag kan bara understryka att jag tror att vi behöver återkomma till frågan i framtiden.

Anf. 73 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Både Ingrid Burman och Elisebeht Markström var i ett replikskifte inne på att inte bara dessa saker behövs utan att det också behövs avlastningsplatser. Och det är precis det som vi har skrivit om i vår motion, nämligen avlastningsplatser, stödpersoner och mycket mer än ekonomiska bidrag. Självklart är det så. Det är väldigt många saker som behövs för att göra det möjligt för närstående att vårda en nära anhörig.

Anf. 74 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! I den frågan har jag ingen annan uppfattning än Kerstin Heinemann. Jag tror att man i framtiden måste fundera över en rad insatser. Det är ju också därför som dessa pengar finns reserverade i avtal mellan regeringen, kommunerna och landstingen. Och det pågår olika projekt och händer saker ute i kommunerna. Det kanske inte sker snabbt nog, och det är möjligt att lagstiftaren i framtiden kommer att behöva ingripa. Jag har ingen annan uppfattning när det gäller behovet av att följa detta område aktivt.

Anf. 75 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Debatten här i kammaren i dag har tydligt visat hur tomhant, oförstående och idéfattig regeringen och dess stödpartier står när

det gäller att bryta utanförskap och bidragsberoende. Man intar egentligen ett systemperspektiv i stället för ett individperspektiv.

För den mer konspiratoriskt lagde kanske det vore lätt att få intrycket att socialutskottets betänkande 18 endast är ett cyniskt försök att bättra på en rännande fasad utan vilja att förstå att grunden faktiskt först måste fixas till innan man kan putsa fasaden.

I sitt inlägg listade Elisebeht Markström ett antal saker, för att inte säga samtliga åtgärder och förslag som finns i propositionen och i betänkandet. Inget av detta står för nytänkande. Inget av detta tar ett individperspektiv. I stället är det systemperspektivet som man hela tiden företäder.

Det förefaller också som om socialdemokraterna och stödpartierna avsiktligt eller oavsiktligt håller människor i utanförskap för att kunna hålla i gång en eländesindustri bestående av välmenande socialarbetare, arbetsförmedlare och projektledare.

Utanförskapet leder till fattigdom eller är en del av fattigdomsproblematiken. Denna fattigdomsrelaterade brist på delaktighet i samhällslivets centrala arenor blir riktigt djup och allvarlig när den tar sig form av vad vi kan kalla ett kommunikativt utanförskap. Detta utanförskap uppstår när den berörda varken förstår hur dessa centrala samhällsarenor fungerar eller den uppsättning av värderingar och kulturella referenspunkter som ger dessa arenor deras sammanbindande kommunikativa kitt.

Fru talman! Betydande öar av nyfattigdom i kombination med olika grader av kommunikativt eller djupt utanförskap återfinns faktiskt i dag i nästan alla stora och medelstora svenska städer. T.o.m. i många mindre städer är det miljöer som är präglade av dessa företeelser. Det kan röra sig om upp till 10–15 % av stadsbefolkningen som lever i ett sådant utanförskap, beroende på hur man mäter och vilken stad det är fråga om.

Nyfattigdom och djupt utanförskap finner i dag sina mest karakteristiska uttryck genom den bostadssegregation som nästan ofrånkomligen uppkommer när en betydande del av en stads befolkning lever i fattigdom och utanförskap.

Välvilliga myndigheter i omhändertagande- och eländesindustrin befäster detta utanförskap. Senast i dag publicerades en kritik från Riksrevisionsverket, som underkänner hela AMS-systemet. Det visar sig, föga förvånande för en del av oss, att arbetsförmedlare som faktiskt har kontakt med företag lyckas förmedla en del jobb, medan de övriga, de allra flesta, inte förmedlar några jobb över huvud taget. Dessvärre visar det sig att de som förmedlar jobb blir färre hela tiden, för de går över till annan verksamhet och lämnar AMS-systemet. Möjligen kommer detta att kollapsa alldeles av sig självt.

SNS publicerade helt nyligen en rapport som heter *Invandrare och myndigheter*. Rapporten innehåller djupintervjuer med 20 invandrade personer. Det visar sig att ingen av de 20 är positiva till arbetsförmedlingen! 17 är direkt negativa. 3 av de 20 är positiva till de sociala myndigheterna och 13 är direkt negativa. Lustigt nog är det 10 som är positiva till polisen, medan bara 5 är negativa.

När det gäller arbetsmarknadsläget klagar de intervjuade på bristande och felaktig information från sociala myndigheter och arbetsförmedling-

ar. Många har blivit rent fientligt bemötta när de har tagit egna initiativ och därmed brutit mot eländesindustrins byråkratiska regler.

Jag har med mig rapporten här och tänker citera lite grann ur den.

Den första personen som jag refererar till heter Hooda. Hon flydde från Irak via Iran till Sverige 1991. Hon hade en bakgrund som bokförare och jobbar i dag som servitris. Mötet med polisen på Arlanda blev smärtfritt. Det var inga problem. Däremot mötte hon på förläggningen en socialsekreterare med invandrarbakgrund. Hooda säger: "Han var fruktansvärt obehaglig mot oss arabiska kvinnor." Kontakten med socialsekreteraren på den ort där Hooda så småningom blev kommunplacerad fungerade inte ett dugg bättre. "Redan från början märktes att socialsekreteraren inte tänkte hjälpa oss. Socialen var inte vänlig mot oss." Hooda säger att det verkade som om socialsekreteraren kunde dra ut deras ögon, att det kändes så när hon talade med dem. "För varje fråga som vi ställde sa hon nej, det går inte."

Det första mötet med arbetsförmedlingen fick Hooda att sväva som på moln. Hon skulle få jobb på en bank. Det var bara ett fel, att det inte var sant. Hon fick inte jobb på någon bank. Det var inte avsikten, och det var fel från början till slut. Så småningom hittade man en praktikplats, och nu har hon fast anställning. Men trots denna fasta anställning sitter hon och familjen fast i ett socialbidragsberoende.

Det andra exemplet som jag tar ur rapporten gäller Hassan. Hassan kom 1990 från Irak. Han flydde hit med hjälp av smugglare, vilket snart är det enda sättet att ta sig hit. Han fick ett positivt intryck av polisen på flygplatsen. Han blev förhörd, vilket fungerade alldeles utmärkt. Sedan mötte han på en mindre ort representanter för socialen som meddelade att det fanns en möblerad lägenhet, och det fungerade väl hyggligt. Så småningom flyttade han till Malmö, fortfarande utan arbete och utan att ha fått någon utbildningskomplettering. Där fick han en provanställning och planerade att bli sin egen. Han skrev ett projekt som han lämnade till arbetsförmedlingen.

Han säger: "Arbetsförmedlingen gjorde mig som vanligt besviken och stängde nästan alla öppna dörrar som jag hade trott fanns." Men med hjälp av ett medlemslån från facket började han med import- och exportverksamhet i egen regi. Han säger: "Fördelen med att vara egenföretagare är att jag slipper träffa socialsekreterare och arbetsförmedlare." De flesta invandrare som Hassan har talat med säger att de som vill bli egenföretagare blir det för att börja ett normalt och hederligt liv och slippa den dagliga förnedringen. Det är naturligtvis bra att många människor blir egenföretagare, men skälet att man är förnedrad och utsatt för en eländesindustri är inte något vidare bra skäl.

Arbetsförmedlingen liknas av Hassan vid en konstgjord papegoja. "Man söker jobb och får direkt svar att det inte finns och nästan alla arbetsförmedlare upprepar precis samma sak. Efter några besök hos arbetsförmedlingen får man besked att: läs SFI. Man blir förbannad. Man börjar hata svenska språket som har blivit enda källa för arbetsförmedlingen att hålla invandrarna upptagna."

Det tredje exemplet är Afshin, som kommer från Azerbajdzjan i Iran. Han var soldat i kriget mot Irak och flydde 1986 via Turkiet och kom med FN:s hjälp till Sverige. Därför behövde han inte utsättas för så mycket förhör. Han har därför inte haft så mycket kontakt med polisen

och kan därför inte bedöma den. Under 14 år i Sverige har Afshin inte haft ett riktigt jobb utan hankat sig fram med beredskapsarbete, praktikjobb och a-kassa varvat med studier. Han blev lovad ett jobb, som visade sig vara ett gratisjobb, och hade ideliga kontakter med arbetsförmedlingen om saken, men ingen där brydde sig om det. Afshin säger: "Nej, man ska aldrig lita på arbetsförmedlingen om man inte vill vilseledas. Jag är fruktansvärt besviken – – –."

Afshin skulle börja på komvux. Syokonsulenten hade gett honom rådet att läsa där därför att han behövde göra det för att komma in på högskolan. Det visade sig vara fel, för syokonsulenten hade inte talat om för honom att han bara behövde läsa vissa ämnen. Efter egna insatser har han nu kommit in på högskolan. Han har slösat bort flera år på komvux alldeles i onödan.

Afshin säger avslutningsvis: Jag är helt övertygad om att politikerna har gett dem – alltså komvux, socialen och arbetsförmedlingen – i uppdrag att hålla oss kvar i bidragsberoende för att så småningom ta upp oss som ett samhällsproblem.

Det är ju förskräckligt när sådana här attityder sprider sig i samhället.

Det sista exemplet är Bahman. Han kom från Iran 1988. Han har jobbat som läkare i Iran. När han flydde till Sverige ville han naturligtvis fortsätta i yrket, men det visade sig vara lättare sagt än gjort. Han vände sig till arbetsförmedlingen för att få vägledning. Där sade man att det inte gick. Arbetsförmedlingens förslag var att han skulle glömma sitt yrke och göra något annat. Han gav sig inte utan vände sig själv till Socialstyrelsen och fick veta vad som behövdes för att komplettera sin utbildning. Han har kompletterat den och arbetar nu som läkare i Sverige.

Fel information, dåliga råd och dålig hantering är alltså vad som möter många människor i utanförskapet.

Herr talman! Vi vill avskaffa eländesindustrin, reformera socialtjänsten, skrota AMS och flytta makten från tjänstemän och politiker till de enskilda människorna. Det är fel att göra människor till sociala vårdfall när deras enda brott är att vara fattiga och inlåsta i ett bidragsberoende.

Vi förordar en avreglering och ett avskaffande av omhändertagandepolitiken. Det måste bli en självklar rättighet att ha ett arbete som gör det möjligt att försörja sig själv och sin familj.

Socialbidraget måste återföras till det som en gång var avsikten, nämligen ett tillfälligt stöd som en yttersta lösning när allt annat fallerat. Kommunerna ska i stället ges skyldighet och den enskilde rättighet till kompletterande åtgärder i form av arbete och kompetensutveckling.

Herr talman! Skatten är låg- och medelinkomsttagarnas största utgiftspost, och det har debatterats tidigare här i dag. I dagens Sverige skapar skatterna sina egna sociala problem, samtidigt som det sociala skyddssystemet som skatterna ska betala inte motsvarar de krav som människorna har rätt att ställa. De höga skatterna är därför en av de viktigaste förklaringarna till att så många hushåll har en nettoinkomst som faktiskt understiger normen för socialbidrag.

Enligt Socialstyrelsen är 35 % av dem som har socialbidrag samtidigt löntagare. Mer än hälften av dem som har socialbidrag får upp till 3 500 kr i månaden. Med en lägre skatt hade det med stor sannolikhet varit många som sluppit gå till socialkontoret. Det här har utvecklats mer

i dagens förstaledare i Dagens Nyheter, så där kan den intresserade ta del av det.

Herr talman! De som tvingas köa på socialkontoren måste själva bära en stor del av skattebördan. Hushåll med en inkomst som motsvarar socialbidragsnormen betalar, lågt räknat, över 50 % av det som deras arbete genererar. Denna rundgång gör att många som skulle kunna försörja sig på sitt eget arbete i stället tvingas förlita sig på bidrag.

Sverige måste fort få ett skattesystem som inte fortsätter att plundra de arbetande fattiga. Problemet är ju inte att vi beskattar rika. Problemet är att arbetande fattiga brandskattas.

Herr talman! Det är nu hög tid att bryta med den gamla segregerade inläsande socialpolitiken och i stället ge makten tillbaka till människorna.

Vår politik för arbete och egenmakt bygger på fyra steg.

För det första: Var och en som så önskar ska kunna få ett arbete.

För det andra: Resultatet av arbete ska trygga den egna och familjens försörjning i stället för att försvinna i en rundgång av skatter och bidrag.

För det tredje: Förutsättningar och stimulans ska finnas så att man genom utbildning kan förbättra sin situation.

Då blir det fjärde inte fullt så nödvändigt, därför att framgång på dessa tre områden innebär att andelen som verkligen är i behov av det fjärde steget – den egentliga socialpolitiken – minimeras. Då kan vi från samhällets sida koncentrera insatserna kraftfullt på de personer som verkligen behöver stöd.

Herr talman! Som exemplen i den här SNS-rapporten visar är det hög tid att avskaffa nuvarande AMS-system. Politiken måste i stället innebära en möjlighet till arbete för alla. Det är faktiskt så att minst 700 000 svenskar i arbetsför ålder i dag saknar ett arbete. Det är Sveriges överlägset största sociala problem. Den trygghet och tillfredsställelse som ett arbete ger i form av förmåga att försörja sig själv kan inte ersättas av bidrag eller konstlade åtgärder. Fler jobb förutsätter emellertid företag som anställer. Det måste därför vara lättare att starta och driva företag. Regelverk, byråkrati och administration måste förenklas.

Avregleringen av arbetsförmedlingen och tillkomsten av fristående rekryterings- och bemanningsföretag m.m. har faktiskt under senare år ökat flexibiliteten och rörligheten. Men det här är inte tillräckligt. Mer måste göras. På motsvarande sätt skulle man alltså kunna förenkla regelverk, byråkrati och administration på hela arbetsmarknaden. Det skulle öka förutsättningarna för verkliga jobb. Skatter på bolag och fastigheter, lönebildning och socialförsäkringssystem, möjligheter att genomgå utbildning och skatter på arbete och kunskap – allt detta behöver ändras och allt detta hänger ihop och bildar den övergripande miljö som avgör var genomförande av nya idéer, nytt entreprenörskap och nytt företagande kommer att äga rum i framtiden.

Herr talman! Sammanfattningsvis är såväl propositionen som betänkandet ett uttryck för en avsiktlig eller oavsiktlig önskan att cementera utanförskap, nyfattigdom och eländesindustri. Låt oss här i kammaren i dag faktiskt våga visa den handlingskraft som människorna i utanförskapet har rätt att kräva av den här riksdagen. Jag instämmer därför i Lars Elinderssons yrkande om bifall till reservation 1.

Anf. 76 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 16. Utgångspunkten för oss kristdemokrater när det gäller vårt yrkande om § 5 i socialtjänstlagen är att se och erkänna familjens och de närståendes roll och funktion i vården av äldre, sjuka eller funktionshindrade. Stöd för anhöriga som vårdar är en självklar och viktig del av kristdemokraternas familje- och omsorgspolitik. Vi vet att utslagningen i samhället i dag, enligt en uppgift i DN för några dagar sedan, kostar 80 miljarder kronor. Vi vet också att många av dem som drabbas av stress och hets är kvinnor. Att förebygga utbrändhet är därför ytterligare ett viktigt argument för stödet till de anhöriga. Faktum är att det fortfarande i huvudsak är kvinnor som tar det största ansvaret i anhängvård.

Det har varit väldigt intressant att följa den här debatten, speciellt replikskiftet mellan Kerstin Heinemann, Elisebeth Marklund och Ingrid Burman. Det visar att man känner att man inte har gjort tillräckligt. Som jag uppfattar det skulle det finnas ett stöd just för reservation 16, att regeringen snarast bör tillsätta en utredning för att analysera vilka konsekvenser och kostnader en ändring av socialtjänstlagen skulle innebära.

Det som har framkommit i t.ex. engelska studier där man har undersökt äldreomsorgen är att den största mänskliga och ekonomiska vinsten var stöd just till anhöriga. En del av talarna här säger att handlingsplanen, de stimulansmedel som nu övergår till handlingsplanen, till kommuner och landsting, är en fortsättning av utvecklingen. Men jag är oroad av de signaler jag får. Visst pågår det en utveckling i många kommuner, men den avstannar också, tyvärr, i ett antal kommuner. Jag hade gärna sett att detta med ett stimulansbidrag hade pågått ytterligare två år.

Herr talman! Det bådär gott. Det finns anledning att följa frågan. Men vi kristdemokrater anser att man nu borde ha tagit initiativet och förändrat lagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

6 § Vissa ändringar i alkohollagen

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2000/01:SoU19

Vissa ändringar i alkohollagen (prop. 2000/01:97).

Anf. 77 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Nyligen visades i ett TV-program hur mycket sprit man beräknar införs av vanliga medborgare på sällskapsresor m.m. Om jag inte minns fel var det ofattbara 50 000 flaskor i veckan. Till det kommer den organiserade spritsmugglingen och hembränningen. Enbart i Skåne beslagtogs enligt tullen 405 050 liter förra året. Tillgängligheten till sprit för missbrukare och ungdom är följaktligen god dygnet runt till låga priser.

Den påverkas inte av att Systembolaget har öppet si eller så. Det stora alkoholproblemet i Sverige är svartspriten, inte att det finns för få regleringar som ingriper i mindre viktiga frågor som ölförsäljning tillsammans

Prot. 2000/01:119

1 juni

Ny socialtjänstlag m.m

*Vissa ändringar i
alkohollagen*

med korvförsäljning, hur mycket vin en 19-åring kan få till söndagmiddagen utan att föräldrarna ses som kriminella eller hur köket i en restaurang ska utrustas för att ägaren ska få serveringstillstånd. När man som regeringen ägnar sig mer åt det senare och mindre åt det förstnämnda har man inte förstått förutsättningarna för en god alkoholpolitik.

Men visst, något har ändå hänt. Man tycks inse nödvändigheten av att öka tillgängligheten för vanligt folk. Förslaget om lördagsöppet är bra, men inte av det skäl som läggs fram. Det är inte bra för att det legitimerar Systembolagets monopol utan för att det är ett steg på väg mot en alkoholpolitik som kan omfattas av den moderna människan.

En sådan politik kräver också att människor kan disponera sin tid rationellt, köpa vinet när man köper maten och när butikerna har öppet. Den kräver att skatten sänks så att priströtta människor inte drivs till svart-handlarnas försäljning utan kan uppleva sig ha råd att handla lagligt, något som jag är övertygad om att människor vill. Det kräver mer resurser till polis och tull så att sammantaget både riskerna ökar och vinsten minskar för den kriminella verksamheten.

En sådan politik kräver att petiga och alkoholpolitiskt skäligen ointressanta regleringar tas bort och att ett större förtroende ges till den enskilde samt att stödet för dem i riskzonen och för de etablerade missbrukarna ökar. Dit är vägen fortfarande lång, men steg för steg har socialdemokraterna närmat sig oss trots att man retoriskt säger att man står fast vid den traditionella svenska alkoholpolitiken och att vi moderater mäter oss ut.

Ser man på de senaste årens debatter och på förändringarna i alkoholpolitiken visar fakta något annat. Långsamt närmar ni er oss. Den stora skillnaden är att vi klart säger att det behövs en ny, tydlig svensk alkoholpolitik anpassad till dagens samhälle och den gränslösa värld vi lever i, medan ni gör förändringar först när den gamla politikens skadeverkningar blir helt omöjliga att försvara. Därför dröjer fortfarande en skattesänkning trots att den höga skatten göder svartbranschen. Därför är ni fortfarande, trots reträtter, oklara om krogars framtida öppethållande trots att det är uppenbart att man löper risk att gynna svartkrogar med allt vad det innebär av associerad kriminalitet.

För allt detta blundar regeringen. De vill inte se det som talar för en omläggning av svensk alkoholpolitik. De reformer som föreslås, t.ex. lördagsöppna systembolagsbutiker, är i och för sig steg i rätt riktning. Men förändringarna är inte tillräckligt ambitiösa och långtgående. De har karaktären av motvilliga anpassningar snarare än av långsiktiga och hållbara lösningar på de problem som finns med den förda alkoholpolitiken.

Herr talman! Det är numera allmänt accepterat att ungefär hälften av all sprit som svenskarna dricker inte finns med i den vanliga alkoholstatistiken. Det kan vara sprit som är illegalt tillverkad, smugglad eller lagligt införd av privatpersoner. Det införs till Sverige 213 000 liter oregistrerad öl varje dag 365 dagar om året. Svenska bryggerier varslar eller läggs ned på grund av en omöjlig konkurrenssituation som en följd av en orimlig prissituation beroende på en orimlig beskattning. Vad är det för politik?

Herr talman! Jag säger det igen: Det är svartspriten som är problemet. Det verkliga hotet mot folkhälsan ligger i att alltfler köper smuggelsprit och hembränt. Den svarta marknaden har öppet dygnet runt alla dagar

alldeles oavsett vad vi politiker beslutar om öppettider, lämplighet och serveringstillstånd.

Herr talman! I regeringens proposition föreslås vissa ändringar i alkohollagen som visar att framsteg har skett vad beträffar regeringens syn på regleringar i en modern alkoholpolitik. Jag ska här bara beröra en del av förslagen.

Jag ser med tillfredsställelse på möjligheten för sprit-, vin- och starkölsauktioner, liksom på möjlighet för provning av alkoholdrycker. Det finns dock ingen alkoholpolitisk mening i att begränsa rättigheterna till Systembolaget, utan partihandlare, auktionsfirmor men även andra bör ges sådana möjligheter. Likaså bör de representationsregler som gäller för näringslivet i övrigt också gälla partihandlare.

I alkohollagen regleras bl.a. öppettider för restauranger. Reglerade stängningstider är enligt min mening direkt kontraproduktiva genom att utrymme skapas för olika former av olaglig klubbverksamhet – verksamheter som drivs utan möjlighet till varken polis-, skatte- eller annan myndighetskontroll. De försök som pågått med möjlighet för klubbar att ha öppet till kl. 5.00 har givit goda resultat. Omfattningen av svartklubbsverksamhet har minskat.

Det var därför med stor förvåning jag noterade att regeringen avsåg att skärpa lagen så att kommuner inte längre skulle få bevilja serveringstillstånd till efter kl. 3.00. Nu blev det inte så. Regeringen tog intryck av den massiva kritiken bl.a. från moderat håll mot det tilltänkta förslaget. Dess effekter hade endast blivit att kriminell verksamhet gynnats på bekostnad av laglig. Regeringens nu aktuella förslag innebär alltså en liten förbättring jämfört med vad som tidigare aviserats, men jag anser ändå detta otillräckligt. Reglerna om restaurangers stängningstider bör avskaffas helt. Stängningstiden ska vara en angelägenhet för respektive restaurangägare. Det finns heller ingen anledning att i lag reglera när på dagen alkoholservering får börja.

Som särskilt anmärkningsvärt, herr talman, finner jag regeringens förslag om att Statens folkhälsoinstitut tillsammans med andra ska påverka människors tidsvanor m.m. Denna moraliserande inställning är i dagens samhälle närmast löjeväckande. Vem ska avgöra när det är läggdags för vuxna människor? Jo, uppenbarligen ska det nya Statens folkhälsoinstitut, som vi sagt nej till, få tjänstgöra som moralisk "folkhälso-polis" med uppdrag att se till att människor inte är vakna och dricker för sent eller under för många timmar, för att på så sätt också minska behovet av sena serveringstider. Man tar här ifrån både den enskilde och branschen det naturliga ansvar de har för sina respektive verksamheter och ersätter det med ett överhetens förmynderi.

Dessutom anger regeringen att den i framtiden vill kunna ge tillståndsmyndigheten möjlighet att med rättsligt bindande verkan ange det antal serveringsställen som maximalt kan tillåtas med sena serveringstider i en kommun. Detta är en häpnadsväckande regleringsiver.

Herr talman! Regeringen föreslår ingen ändring av kravet på att det ska finnas kök för allsidig matlagning för att serveringstillstånd ska beviljas. Inte ens Alkoholutredningens mycket modesta förslag till anpassning till modern restaurangverksamhet har accepterats. Jag anser att mattvånget ska slopas helt och hållet.

Jag anser vidare att det ska vara möjligt att inte bara servera vin och starköl i foajén till teater eller konsertlokal under pauser i föreställningen, utan det ska också gälla spritdrycker. Serveringen ska likaså kunna få ske såväl före som efter en föreställning.

Herr talman! Vår uppfattning är att de krav alkohollagen ställer på restaurangägare ska vara tydliga och relevanta. Tillstånd ska alltid ges om det inte finns något som tydligt talar däremot. Bevisbördan för att någon eventuellt är olämplig ska ligga på kommunen. Däremot är det viktigt att tillståndet kan återkallas både snabbt och effektivt i det fall att verksamheten inte sköts när den väl har kommit i gång.

Regeringen skärper lagen vad gäller tillsyn över folkölsförsäljningen. Det är uppenbart att tillsynen inte har fungerat. Jag vill erinra om att vi motsatte oss att kommunerna till stor del tog över länsstyrelsernas tillsynsansvar och att vi senare har pekat på de många bristerna i den kommunala tillsynen i allmänhet. Det har på sina håll lokalt hävdats att 60–80 % av alla butiker säljer folköl till minderåriga. Ett bättre samarbete mellan kommuner och handel måste anses utgöra en nödvändig förutsättning för att ålderskontrollen ska fungera. Detta måste skärpas.

Regeringen föreslår att förbudet mot att anskaffa alkoholdrycker till underårig skärps till att omfatta även att bjuda på sådan dryck om det med hänsyn till den bjudnes ålder och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarligt. Formuleringen kan medföra tolkningssvårigheter. Att den inte omfattar att ungdomar bjuds på vin till en måltid får jag hoppas är klart liksom att bjudningen inte får ske i berusningssyfte. Här inbjuds till tolkningstvister.

Jag anser att problemställningen skulle avsevärt förenklas om en mer lättfattlig och rimlig åldersgräns förelåg, och jag har tidigare påtalat att det är ologiskt att myndighetsåldern är 18 år medan en ung person inte har rätt att köpa alkohol på Systembolaget förrän vid 20 års ålder. Det medför att unga människor har svårt att ta lagstiftningen på allvar. Om myndighetsåldern användes generellt som åldersgräns skulle problemen med överlämnande av gåva, lån eller att bjuda på spritdrycker, vin eller starköl avsevärt reduceras. Regeringen bör återkomma med förslag utifrån dessa synpunkter.

Herr talman! Jag ska inte här onödigt förlänga debatten. Våra förslag och synpunkter i övrigt framgår av våra reservationer. Jag står givetvis bakom alla dessa, men jag yrkar för tids vinnande bifall bara till reservationerna 1 och 5.

Anf. 78 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Det alkoholpolitiska betänkande vi i dag ska debattera och besluta om innehåller i långa stycken ställningstaganden från en proposition som vi i Vänsterpartiet står bakom och har varit med och utformat. Det handlar delvis om förtydliganden och skärpningar av gällande bestämmelser. För Vänsterpartiet är det i dag inte minst viktigt att kunna konstatera att vi kan förelägga riksdagen förslag om en skärpning av folkölstillsynen som är alldeles nödvändig. Här stadgas om anmälningsplikt för detaljhandel med eller servering av öl kombinerat med egentillsyn samt möjlighet för kommunerna att ta ut en tillsynsavgift av dem som säljer eller serverar öl.

Det sistnämnda är viktigt, då det i en stor del av kommunerna saknas en tillsyn över denna hantering. Återkommande rapporter pekar på att kontrollen i många affärer är undermålig och att barn och ungdomar i de lägre tonåren utan problem kan köpa folköl i stora mängder. Fortfarande gäller att folkölet är den första kontakten med alkohol för många ungdomar. Ska vi leva upp till den uttalade ambitionen att ungdomstiden ska hållas alkohol- och drogfri måste samhället reagera på det utbredda folkölsdrickandet bland ungdomar. Nu föreliggande förslag om skärpta bestämmelser är ett uttryck för detta.

Herr talman! På en avgörande punkt i betänkandet är Vänsterpartiet inte överens med regeringen, och det handlar om förslaget att permanent införa lördagsöppet på Systembolaget över hela landet. I en gemensam reservation från Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet avstyrker vi detta förslag och föreslår i stället en förlängd försöksperiod ett år till.

Detta förslag om att nu öppna Systembolaget på lördagar över hela landet måste sättas in i ett större alkoholpolitiskt sammanhang. EU-anslutningen från mitten av 90-talet har på alkoholområdet inneburit allvarliga försämringar av viktiga grunder i vår framgångsrika alkoholpolitik. Exempel på detta är att vi häromåret tvingades att successivt höja införselkvoterna fram till utgången av 2003, då de slutliga jättelika kvoterna ska gälla. Prisinstrumentet, våra alkoholskatter, är ständigt utsatt för propåer från EU om sänkning, och Sverige satte själv den första spiken med sänkningen av ölskatten 1997. Lördagsöppet är naturligtvis också ett led i denna anpassning, om än något mer oprovocerat och hemmasnickrat.

EU:s uttalade inriktning på alkoholområdet är att näringsintressena ges tydligt företräde framför folkhälsohänsynen. Det slår igenom med full kraft, och Sverige får gång på gång backa. Det beror inte på bristande förhandlingsskicklighet hos den ena eller den andra svenska regeringen, anser vi i Vänsterpartiet. Det beror på att EU-etablissemangen har samma grundsyn som de mycket mäktiga kapitalintressen som ser alkoholfrågorna som enbart marknadsfrågor, där folkhälsohänsynen snarast utgör handelshinder. De krafterna har, precis som Vänstern sade inför folkomröstningen, varit övermäktiga i förhandlingarna. Detta var vår farhåga vid EU-inträdet, och tyvärr har våra farhågor besannats. Aldrig någonsin har vi hört de EU-positiva partierna säga ett ord om att deras löften om att vi skulle kunna behålla grunden för vår alkoholpolitik intakt inte alls visat sig hålla streck för verkligheten. Det var snarast löften skrivna i vatten.

Vi som är fortsatt EU-kritiska kan dock inte nöja oss med att konstatera att vi fick rätt. Vi måste fortsätta att bedriva ett konstruktivt arbete för att på alla fronter stå emot en fortsatt utarmning av den internationellt sett framgångsrika svenska alkoholpolitiken. Det är helt nödvändigt, men utvecklingen är inte uppmuntrande. De senaste åren har sakta men säkert en uppgång av totalkonsumtionen i vårt land kunnat konstateras, och vi närmar oss sakta de kontinentala siffrorna. Ökningen är tyvärr märkbar inte minst bland ungdomar.

Herr talman! Vi måste alltså våga se utvecklingen i stort på alkoholområdet och våga in konsekvenserna av varje uppmjukning av verk samma restriktioner. Det är i detta perspektiv förslaget om att lördagsöppna systembolagsbutikerna permanent över landet ska ses. De argu-

ment som förs fram i betänkandet för permanent lördagsöppet över hela landet är inte direkt överväldigande i styrka.

Lördagsöppet sägs vara nödvändigt för att öka legitimiteten för Systembolaget hos allmänheten. I Vänsterpartiet understryker vi gärna vikten av att allmänheten har en positiv syn på detaljhandelsmonopolet och att strävan ska vara att uppnå det. Men forskarnas intervjuer tyder på att det faktiskt finns ett förtroende för Systembolaget hos en mycket klar majoritet av de intervjuade.

Vidare sägs som argument att man motverkar handel med svartsprit genom att öka tillgängligheten till legal alkohol, och lördagsöppet ska naturligtvis förstås som ett led i detta. Men om vi tittar på forskarrapporten ser vi att de bl.a. har intervjuat människor som uppgett sig ha köpt svartsprit det senaste året. För 90 % av dessa hade avståndet ingen betydelse, och för 80 % hade öppettiderna ingen betydelse. Därmed torde det vara svårt att rakt av hävda att permanent lördagsöppet är en effektiv väg att hejda svartspriten. De bärande argumenten för lördagsöppet kan knappast sägas få stöd av forskarrapporten.

Propositionen och betänkandet bygger sitt förslag om permanent lördagsöppet på en delrapport från forskarna som dessa lämnat efter tio månaders uppföljning. Utskottsmajoriteten tolkar denna delrapport som att det inte skett några förändringar av vikt i försökslänen. Då finns ändå forskarnas rapport om en säkerställd nettoökning på 3 % av försäljningen i försökslänen. Det är ingen försumbar ökning.

Det finns också en konstaterad tydlig ökning av trafiknykterhetsbrotten i försökslänen. Forskarna antar att det kan bero på tätare poliskontroller. Det är ingen stabil grund för att föreslå permanent lördagsöppet.

Regeringen hann inte vänta på tolv månadersutvärderingen innan den lade fram sin proposition. Men om man ändå jämför med tolv månadersutvärderingen som släpptes häromdagen, dvs. långt efter det att regeringen redan bestämt sig, ser man att den statistiskt säkerställda nettoökningen nu är uppe i 3,4 % i försökslänen. Det ökar alltså något från tiomånadersrapporten, och det är naturligtvis oroande siffror som måste tas på allvar.

Rattfyllerisiffrorna är desamma som i tiomånadersrapporten, och antagandet från forskarna är också nu att den tydliga ökningen i försökslänen troligen beror på ökade polisinsatser.

Slutligen konstateras en oroande ökning av antalet misshandelsfall i de norra försökslänen.

Sammantaget utgör tolv månadersutvärderingen en än mindre stabil grund att stå på för att föreslå permanent lördagsöppet.

Riskerna med att nu besluta om permanent lördagsöppet är uppenbara när det gäller t.ex. ökning av misshandel och trafiknykterhetsbrott samt ökning av alkoholskador till följd av totalkonsumtionsökning. Sjukvården har man inte ens tittat på i denna forskarrapport.

Dessa allvarliga risker ska ställas mot de argument för lördagsöppet som anges i betänkandet och som alltså inte har stöd i forskarnas rapport. För Vänsterpartiets del leder detta självklart till att vi inte kan stå bakom förslaget om permanent lördagsöppet. Det är foljdriktigt att vi i stället föreslår att försöksperioden fortsätter ett år till och att värderingen fortsätter under denna tid. På detta område är det utomordentligt naturligt att använda sig av försiktighetsprincipen. Forskarnas iakttagelser utgör på

många sätt ett stöd för en sådan hållning. Dessa slutsatser framgår av reservation 4, som är gemensam för fyra partier.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 79 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Det är nu återigen dags att ta ställning till förslag till förändringar av den svenska alkoholpolitiken, vilket vi har gjort många gånger under de senaste åren. Som vi påpekat i vår motion är det svårt att uttyda var regeringens alkoholpolitik till slut kommer att landa. Frågan är om regeringen ens vet själv. Den proposition som detta betänkande gäller innehåller dock några korrigeringar som vi tycker är bra, exempelvis tillsyn av folkölsförsäljningen och arbete för rökfria restauranger.

När det gäller förslaget om lördagsöppna systembutiker i hela landet är vi däremot av en helt annan uppfattning. Redan vid sitt tillträde deklarerade socialminister Lars Engqvist att han tänkte införa lördagsöppna systembutiker. Sommaren 1999 lämnades en proposition till riksdagen med förslag om lördagsöppna systembutiker i sex försökslän under ett år. Som underlag till förslaget redovisades en undersökning, vilken i sin tur visade att 80 % av de tillfrågade inte hade behov av lördagsöppet.

De föreslagna försöken med lördagsöppet skulle utvärderas efter ett år för ställningstagande. Nu läser jag ur propositionen: "Försöket med lördagsöppet kommer att följas löpande och utvärderas efter ett år. Resultatet av utvärderingen kommer därefter att redovisas för riksdagen som underlag för slutligt ställningstagande i frågan om lördagsöppet." Det samma sade socialutskottets majoritet.

Vad har då hänt efter riksdagens beslut? En delrapport om försöken lämnades i början av innevarande år som bl.a. visade att konsumtionen ökat med 8 % i försökslänerna, att ett ökat antal rattfylleribrott kunde konstateras och att det fanns osäkerhet kring utvecklingen av kvinnomisshandel. Dessutom framkom att den största enskilda grupp som utnyttjade lördagsöppet är högkonsumenterna.

Forskarna ansåg dock att underlaget var för dåligt och att man behövde en längre tid på sig för att kunna dra några slutsatser.

Trots detta gick det att läsa i Svenska Dagbladet den 11 mars att socialministern inte anser att några förändringar i misshandel, rattfylleri eller andra alkoholrelaterade brott noterats i försökslänerna. Socialministerns vilja att införa lördagsöppet överstiger således markant respekten för utfallet.

Med denna bakgrund lägger regeringen redan i slutet av mars fram den proposition som nu behandlas med förslag om inte bara förlängda försök utan också en permanentning av lördagsöppet i hela landet. Det är alltså fler månader innan den utvärdering gjorts som utlovats i propositionen och som riksdagen beslutat om. Regeringen följer med andra ord inte sin egen proposition. Det är mycket anmärkningsvärt. Denna linje har nu också utskottsmajoriteten accepterat och ställt sig bakom.

Herr talman! Det enda sättet att följa tidigare fattade beslut är att förlänga försöken ett år till och att en total utvärdering efter minst ett år kan göras, vilket också både utlovats och beslutats om i denna kammare. Detta har också fyra partier ställt sig bakom i reservation nr 4.

Till detta kommer forskarnas nyligen presenterade redovisning av utfallet efter tolv månader, som visar en klar ökning av antalet misshan-

delsfall i Nordsverige liksom en fortsatt ökning av antalet rattfylleribrott. Nettoökningen av alkoholkonsumtionen i försökslänen är 3,4 %. Andra viktiga uppgifter från exempelvis sjukvården har inte kunnat inhämtas och vägas in i redovisningsmaterialet. De nu presenterade uppgifterna har inte heller funnits med vid utskottsbehandlingen, och de utgör sannoligen inget stöd för förslaget om lördagsöppna butiker i hela landet.

Därför, herr talman, yrkar jag på att betänkandet återremitteras till utskottet för vidare beredning. Utskottet kan då pröva tidigare beslut och ta i beaktande de nya uppgifter om negativa effekter av lördagsöppet i försökslänen som nu redovisats av forskarna.

Anf. 80 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag och Centerpartiet redovisade nyligen, i samband med behandlingen av *Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador*, våra förslag och strategier för att minska totalkonsumtionen och begränsa alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Min uppfattning är att vi så långt som möjligt ska slå vakt om den svenska restriktiva alkoholpolitiken. Trygga uppväxtförhållanden, en god folkhälsa och en lång medellivslängd gynnas inte av en ökad alkoholkonsumtion.

Särskilt angeläget är det att få ungdomar att avstå från alkohol eller skjuta upp debutåldern. En rad insatser krävs. Det handlar om attityd- och opinionsinsatser, förbyggande insatser, ett aktivt föreningsliv, en begränsad tillgänglighet, drogfria uppväxtmiljöer, ett föräldra- och vuxenansvar, en bättre vård och behandling, punktnytkerhet och åtgärder mot svartspriten. Det kommunala ansvaret är viktigt, och det handlar om internationella insatser. Jag kan göra listan längre men avstår från det nu.

Sedan ska jag gå över till betänkandet. För ungdomarna är folket ett stort problem. Därför är det verkligen på tiden att regeringen nu kommer med förslag om skärpta regler för folkölsförsäljning och bättre förutsättningar för den kommunala tillsynen. Att det ska vara anmälningsplikt när det gäller kommunernas tillsynsenhet och en rätt att ta ut en mindre avgift är något som vi har föreslagit länge från Centerpartiets sida.

Herr talman! När lördagsstängda systembutiker infördes för ett antal år sedan vittnade inte minst många kvinnor om lugn och trygghet åtminstone en dag i veckan. Den olägenhet lördagsstängt innebär för vanliga alkoholkonsumenter bör vägas mot den frid som uppstår i ett hem som är plågat av en hög alkoholkonsumtion. Det handlar helt enkelt om vardagssolidaritet. Centerpartiet ställde sig således inte bakom regeringens försöksverksamhet med lördagsöppna systembutiker.

Nu blev det en försöksverksamhet i sex län. En utvärdering skulle ge underlag för ställningstagande om en eventuell permanentning och utvidgning över hela landet. Regeringens iver att få lördagsöppna systembutiker över hela landet och därmed öka tillgängligheten av alkohol har gjort att slutsatser dras av en delrapport. Även efter slutrapporten, som vi numera har, varnar forskarna själva för att försöksperioden har varit för kort.

Efter att ha varit verksam i socialtjänsten i ganska många år och tyvärr ha fått se många tragiska exempel på vad alkoholen ställer till med anser jag att det närmast är oetiskt och oansvarigt att experimentera med människoöden på det sätt som nu görs.

Jag ska citera en tidning som skrev så här: "Låt se vilka frihetskämpar som står beredda att slå upp portarna för att öka alkoholkonsumtionen i de svenska hemmen". I dag ska det bevisas vilka det är.

Forskarrapporten har redan kommenterats. Det är en ökad alkoholförsäljning med 3,4 %. Antalet anmälda misshandelsfall har ökat i norra Sverige uppemot 13 %. Antalet rattfylleribrott har ökat i experimentområdet, mest i Stockholm. Alkoholförsäljningen har alltså ökat med 3 % – 3,4 % är det senaste. 3 % ökad alkoholkonsumtion innebär att rattfylleriet ökar med drygt 2 %, enligt Vägverkets alkoholexpert.

Vad som är orsakat av vad är inte lätt att säga; det ska medges. Slutsatser om vad lördagsöppet har ställt till med är vanskliga att dra. Den korta observationstiden gör att de statistiska felmarginalerna kan befaras vara stora. Min slutsats är dock att försäljningen har ökat. Därmed ökar tillgängligheten. Därmed ökar konsumtionen och i slutändan också skadorna. Ökad belastning på sjukvården redovisas inte, inte heller de 130 miljoner kronor som lördagsöppet tillsammans med kvällsöppet och nya butiker kostar Systembolaget. Helheten, där i rättvisans namn även ökad service med lördagsöppet ska vägas in, är beslutsunderlaget.

Herr talman! Centerpartiet kan inte ställa sig bakom att nu permanenta lördagsöppet över hela landet. Försöket har pågått för kort tid. Risker är uppenbar med stora mörkertal vad gäller ökad misshandel och rattfylleri. Att försäljningen har ökat vet vi. Centerpartiets slutsats och förslag är därför att försöket ska förlängas med ett år för att vi ska få ett säkrare beslutsunderlag.

Beträffande Lars Gustafssons återremissyrkande vill jag säga att jag i och för sig inte har något emot det, men för att det ska ha någon som helst betydelse förutsätter det att partier som så gärna vill öppna systembutikerna runt om i landet på lördagarna och därmed öka tillgängligheten också i debatten visar ett intresse för en återremiss. Om de partierna inte gör det finns det ingen anledning för mig att ställa mig bakom ett sådant yrkande. Det gör ingen som helst nytta. Det tynger enbart riksdagens arbete, och det tror jag inte att vi är betjänta av. I avvaktan på en sådan eventuell markering från majoritetspartierna när det gäller lördagsöppet yrkar jag för Centerpartiets räkning bifall till reservation nr 4.

Anf. 81 HARALD NORDLUND (fp):

Herr talman! Jag hade i går förmånen att delta i en solidaritetsdebatt. Då handlade det om global solidaritet och solidariteten med kommande generationer. I dag ska jag huvudsakligen uppehålla mig vid solidariteten med barn och ungdomar.

Det är mycket lätt för minderåriga att få tag i alkoholhaltiga drycker. Exempel på det är att undersökningar visar att ungefär hälften av de ungdomar under 18 år som dricker folköl handlar den själv. Tillgången på hembränd sprit är också god i stora delar av landet. Undersökningar i mitt eget län tyder på att en tredjedel av elever i årskurs 9 har druckit hembränt någon gång under de senaste månaderna. Av de ungdomar under 18 år som ofta är berusade uppger 70 % att de dricker starköl på krogen, och nästan 50 % dricker sprit. Ett effektivt arbete för att begränsa tillgängligheten till droger för ungdomar är en av de viktigaste drogförebyggande insatserna.

När mer än en tredjedel av ungdomarna i årskurs 9 dricker hembränd sprit och när det är enkelt för minderåriga att själva köpa ut klass II-öl är det fråga om en helt olaglig hantering. Gränsen för folköl, 18 år, verkar mest vara en papperstiger.

I en diskussion om det förebyggande arbetet måste vi utgå från det faktum att det är så lätt för minderåriga att få tag i alkohol. Kunskap och information om droger är en viktig del av det förebyggande arbetet. Tyvärr har vi för dålig kunskap om i vilken grad informationsspridningen påverkar attityderna. Vad vi däremot vet är att det finns ett klart och enkelt samband mellan tillgänglighet och konsumtion av alkohol, speciellt i ungdomsgrupperna.

Ett klart och tydligt budskap när det gäller åldersgränsen för folköl, ett budskap som också motsvaras av en faktisk verklighet där det är svårt för barn och ungdomar att få tag på folköl, kommer att minska konsumtionen och riskdrickandet bland ungdomarna. För det är ju lagstiftarens avsikt att skydda barn och ungdomar när man sätter åldersgränsen till 18 år för folköl.

Lagstiftningen är i dag satt ur spel. Den fungerar inte. Det alkoholpolitiskt mest verksamma medel som finns har urholkats när det gäller folköl. Det har medfört att folköl har blivit en mycket vanlig ungdomsdryck. Alkoholhalten i en burk klass II-öl motsvarar faktiskt alkoholhalten i en 3 ½ centiliter snaps.

Lagsökning bör genomföras och måste genomföras där olaglig försäljning förekommer. Samverkan mellan polis och kommun är en förutsättning.

När det gäller hembränd sprit till ungdomar måste den frågan tas på större allvar än i dag. Det finns landsomfattande undersökningar gjorda när det gäller ungdomar i årskurs 9 där det framgår att konsumtionen för varje år stiger med 3 %. I den senaste riksundersökningen har siffran stabiliserats något, men andelen elever i årskurs 9 som prövat att dricka hembränt under den senaste tolv månadersperioden ligger fortfarande på runt 40 % för pojkarna och ungefär detsamma för flickorna.

Tyvärr ligger det ofta en form av bygderomantik och skogsstjärnehumor över den här frågan. I verkligheten kan det ofta handla om något helt annat: om akut alkoholförgiftade ungdomar i nedre tonåren.

Vi skulle behöva en mer detaljerad kartläggning av situationen i dag. Vi behöver särskilda resurser för spaning och andra riktade polisiära insatser mot tillverkning och försäljning av hembränt.

Sedan 1995 har ju kommunerna beslutanderätten över serveringstillstånd och också därmed följande tillsynsansvar över hur tillstånden efterföljs. Det innebär att kommunerna har fått ett alkoholpolitiskt instrument som ger dem en god möjlighet till överblick över situationen. I flera kommuner sker en samverkan mellan polis, socialtjänst, hälsovårdsmyndigheter och andra i de här frågorna. De möjligheter som kommunerna har fått när det gäller tillsynen måste utnyttjas fullt ut. Mot bakgrund av att en mycket stor andel av ungdomarna under 18 år uppger att de har blivit serverade alkohol på krogen är detta särskilt angeläget. I den mån det inte redan i kommunerna finns särskilt avdelade tjänstemän med möjlighet att följa upp tips och ägna tillsynsfrågorna stor uppmärksamhet bör sådana avdelas.

Vi måste försöka klargöra de samband som finns mellan ungdomsdrickande och alkoholproblem i vuxen ålder. Det finns ett sådant samband, men det är inte helt entydigt. De långtidsundersökningar som finns visar på ett svagt samband mellan tonårskonsumtion och vuxenkonsumtion. En svensk undersökning av en urvalsgrupp på 1 200 ungdomar, som man följt från 14–16-årsåldern till 26 års ålder, visar inga säkra samband mellan hög alkoholkonsumtion vid de båda tillfällena. Däremot visar en mycket omfattande värnpliktsstudie på ett mycket starkt samband mellan alkoholkonsumtion vid mönstringstillfället och senare alkoholism. Detta gäller särskilt om man dessutom vid mönstringen uppvisade bristande emotionell kontroll eller andra psykiska störningar.

Forskningsresultaten på det här området kan vara svårtolkade när det gäller sambandet mellan ungdomsdrickande och utvecklande av alkoholism i vuxen ålder. Dock kan konstateras ett högt samband mellan tidig debut och senare utvecklat missbruk. I amerikanska studier fann man att debut efter 15 års ålder mycket sällan kunde kopplas till hög alkoholkonsumtion eller kontinuitet av hög konsumtion uppe i vuxen ålder.

När det gäller det drogforebyggande arbetet med ungdomar måste det vara viktigt att utgå från de negativa konsekvenserna på kort sikt. Det är nämligen mycket svårt att förändra beteenden som får negativa konsekvenser på lång sikt. I ungdomsåren ser man ju sig själv som i princip odödlig och har svårt att identifiera sig med utslagna alkoholister.

Det är viktigt att vi satsar på ett forebyggande arbete. Vi borde ha kunskapscentrum i drogfrågor. Ungdomars delaktighet är dålig i dag; ungdomar har mycket att ge i det forebyggande arbetet. Utbildningen av lärare som ska bedriva ANT-undervisning kan bli mycket bättre. Utbildningen av ungdomsarbetare i drogfrågor kan bli bättre, liksom utformandet av särskilda projekt när det gäller anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Vi måste ha en samsyn i kommuner och i närsamhället samt lyfta fram betydelsen av samordnade och strategiska insatser när det gäller genomförande av de drogpolitiska programmen. Vi måste också observera sambandet mellan arbetslöshet, ungdom och missbruk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 82 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Harald Nordlund inledde med att säga att han talade om solidaritet i går. Min fråga är: Varför inte ta chansen att tala om vardags-solidaritet i dag?

Jag för min del tror verkligen att en ökad tillgänglighet, som lördagsöppet innebär, också leder till en försämrad folkhälsa. Men jag hörde ingen kommentar från Harald Nordlund om Folkpartiets ställningstagande att förorda lördagsöppna systembolag över hela landet.

Jag skulle vilja ställa två frågor till Harald Nordlund: Hur i all sin dar kan Folkpartiet med sin historia och bakgrund ställa sig bakom ett sådant förslag? Och anser Harald Nordlund att beslutsunderlaget verkligen är tillräckligt?

Anf. 83 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Om Kenneth Johansson hade lyssnat skulle han ha märkt att jag inledde med att säga: I dag kommer jag också att ägna mig åt att tala om solidaritet – solidariteten med barn och ungdomar. Jag

talade också om tillgängligheten och vilken roll tillgängligheten till alkohol och öl spelar för ungdomar.

Jag har också försökt redovisa ett stort antal åtgärder i ett förebyggande arbete för att komma åt detta problem och minska det. Att jag inte särskilt uppehållit mig vid frågan om lördagsöppet beror på att det sambandet och den tillgängligheten inte är vad det i första hand handlar om. Om vi skulle vidta de åtgärder som vi från socialliberalt håll menar är nödvändiga för att komma åt det här problemet, existerar inte det problem som Kenneth Johansson pekar på.

Anf. 84 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Harald Nordlund i den här debatten, där frågan vara eller icke vara lördagsöppet över hela landet är en central fråga, inte tar upp den i sitt anförande. Jag kunde i alla fall inte ta del av det. Här handlar det enligt min uppfattning verkligen om vardagssolidaritet, som inte på något sätt ska ställas emot de mycket bra idéer och förslag som Harald Nordlund presenterade. De är komplement till varandra.

Det behövs väldigt mycket av förebyggande och andra insatser riktade till barn och ungdomar. Men det behövs också ett klart och tydligt ställningstagande när det gäller tillgänglighetsfrågor och det rör just lördagsöppet.

Jag har i mitt anförande redovisat att jag tycker att beslutsunderlaget är bristfälligt. Frågan skulle mycket väl tjäna på att få ett år till på sig som försöksverksamhet, så att vi vet vad vi gör. Min fråga är: Vet verkligen Harald Nordlund vad han är beredd att förorda och rösta för? Vet han vad vi är på väg in i för någonting?

Anf. 85 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag har valt att ägna mig åt det stora problemet, nämligen solidariteten med barn och ungdomar. Jag har också redovisat en mängd åtgärder som vi menar är nödvändiga i det förebyggande arbetet.

Jag skulle mycket väl också ha kunnat uppehålla mig en bra stund vid frågan om lördagsöppet, men jag har valt att ta upp det jag menar är de viktiga frågorna i sammanhanget, solidariteten med barn och ungdomar. Jag kan upprepa dem, men jag tror inte att det behövs.

Anf. 86 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Harald Nordlund talade i sitt inlägg om solidariteten. Visst är den viktig och visst är solidariteten egentligen grundbulten i det betänkande som vi i dag debatterar. Vad jag dock inte riktigt förstod var hur Harald Nordlund skulle få ihop det han sade om solidariteten med just de frågor vi nu ska debattera. Jag trodde att om man pratade om solidaritet var det en självklarhet att den solidariteten omfattade de barn och de kvinnor som råkar ut för misshandel på grund av alkoholens ökade tillgänglighet. Där är lördagsöppet eller inte en del både i betänkandet och i de åtgärder som har vidtagits vid tidigare tillfällen för att minska just missbruket.

Jag blev något förvånad över Folkpartiet, måste jag säga, när man pratar solidaritet men glömmar bort de här grupperna och struntar i konsekvenserna av lördagsöppet. Jag hade nog förväntat mig att Harald

Nordlund skulle ha sagt att han med detta också stödde den reservation som avgetts av bl.a. Miljöpartiet, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet när det gäller lördagsöppet. Men så var tydligen inte fallet.

När jag hörde Harald Nordlund gick mina tankar en tid tillbaka till när jag jobbade på ett tonårshem. Vi satt där och pratade om drogproblematiken. Just då var narkotikafrågorna, särskilt narkotikans lättillgänglighet, stora i debatten. Vi pratade naturligtvis med våra ungdomar om riskerna. Det gick en liten stund, sedan var det en av flickorna, en 15-årig tjej, som ilsknade till och sade: Ni vuxna är ena riktiga idioter. Vi tittade på varandra lite frågande: Ja, ni talar bara om narkotika, men ni inser inte hur farlig alkoholen är. Vi lät henne utveckla detta och då sade hon: Jag ska tala om för er att i de ungdomsgång som jag har hållit till i under årens lopp finns det inte en enda som har provat narkotika eller hembränt med mindre än att de har varit påverkade av vanlig inköpt alkohol, sådant som ni tycker är självklart att alla ska ha tillgängligt.

Det fick åtminstone mig att tänka till. Just alkoholen är det oerhört viktigt att vi som politiker arbetar med utifrån de förebyggande aspekterna. Därmed tycker jag att det här betänkandet och regeringen har hamnat helt fel. Jag måste säga att jag tycker att det är förvånande att man först går ut och säger att vi ska ha lördagsöppet på prov. Bara det är i det läge som råder förvånande.

Den andra delen är att när det har gått ett knappt halvår säger man: Nu har vi tillräcklig insikt, det spelar ingen roll om det är lördagsöppet, för statistiken säger ingenting om att fler blir misshandlade. Detta i en tid när vi vet att misshandlade kvinnor inte vänder sig till polisen för att anmäla sina män och sambor. På många håll i landet finns det faktiskt inte ens en öppen polisstation att vända sig till när man har blivit misshandlad, för den är inte öppen just då.

Det här tycker jag är ett minst sagt dåligt underlag att bygga ett så här stort beslut på, att vi nu ska ha möjlighet att ha lördagsöppet över hela landet. Det får konsekvenser just för de grupper som jag trodde att vi som beslutsfattare tyckte att det var viktigt att värna om, de grupper som behöver vårt stöd, vår hjälp och en klar och tydlig lagstiftning.

Nu är man alltså från regeringens håll och även från Folkpartiets och Moderaternas villiga att strunta i de här grupperna för att tillgängligheten ska finnas och öka, vilket får konsekvenser. Jag är helt övertygad om att om vi kan mäta detta kommer vi ganska snart att se att detta får konsekvenser för just de grupper som är de utsatta.

Naturligtvis kommer det också att få konsekvenser för samhällsekonomin. Varje år dör 6 000 svenskar av alkoholrelaterade orsaker. Var tredje sjukhussäng upptas av människor med sjukdomar som i någon form är alkoholrelaterade. Samhällskostnaderna är över 100 miljarder per år för vård, produktionsbortfall och skadegörelse. Detta är inga småsaker. Det är oerhört stora, viktiga och kostsamma delar som vi har ett ansvar för och som vi på alla sätt borde se till att hitta hållbara lösningar på som värnar solidariteten med de grupper som kanske är mest utsatta för den här typen av beslut.

Jag måste säga att jag under EU-valrörelsen deltog i en mängd debatter just kring socialpolitiken och alkoholfrågorna. Då fick jag höra att jag var oerhört dum när jag påstod att det skulle komma att påverka vår al-

koholpolitik, för det var, sade man på ja-sidan, en socialpolitisk fråga och hade ingenting med EU att göra.

Nu har detta plötsligt inte längre någon betydelse utan det har blivit en marknadsfråga, inte en socialpolitisk fråga. Därmed blir det tydligen EU-linjen. Den som kan räkna kan snart räkna ut kostnadsökningen för den typen av beslut. Sett ur ett europeiskt perspektiv har vi ganska låga kostnader för alkoholskador, ändå är de oerhört höga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv från svensk sida sett. Jag vet inte hur de partier som vill ha lördagsöppet tänker sig klara den ökningen. Den kommer väl tillbaka i någon form, eller så gör man som i många kommuner, dvs. sparar in på dessa grupper genom att minska på vårdinsatser och hjälpinsatser. Denna grupp hörs inte tydligt eftersom den inte har några företrädare i samhällsdebatten.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 4. Vi har ytterligare sex reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till dem. Naturligtvis stöder vi de reservationer vi har lagt fram.

Något som jag tycker är oerhört viktigt i sammanhanget är bl.a. rätten att överklaga. Sedan ansvaret för tillståndsgivningen lades över på kommunerna har det inte blivit så stora nackdelar, men det behövs en utökning av möjligheten att överklaga just med tanke på de sociala aspekterna. Vi hade gärna sett att detta hade tagits med i betänkandet, för att på så sätt få en bättre och stärkt alkoholpolitik – vilket behövs för att agera förebyggande och ta ansvar för de sociala delarna.

Anf. 87 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag upprepar till Marianne Samuelsson vilka åtgärder vi föreslår i ett förebyggande arbete.

Vi slår vakt om Systembolaget. Vi vill ha tydligare ålderskontroll. Vi har också ett program för en samlad insats för en ökad nykterhet och ökad folkhälsa. Dessutom står vi bakom det förslag som innebär att konsekvenserna av lördagsöppet i systembolagsbutikerna ska följas löpande. Jag blir förvånad över att det recept som Marianne Samuelsson redovisar för det förebyggande arbetet är begränsat till att säga nej till lördagsöppet.

Miljöpartiet står bakom regeringens politik som innebär bl.a. färre poliser än vi vill ha. Är det Miljöpartiets mening, Marianne Samuelsson, att vi ska stänga Systembolaget?

Anf. 88 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet vill vidta en mängd förebyggande åtgärder när det gäller det socialpolitiska området. I det här betänkandet är den alarmerande signalen just lördagsöppet. Det har inte varit en tillräckligt lång period för att över huvud taget kunna hävda att det inte får några konsekvenser i fråga om missbruk. Harald Nordlund inledde sitt anförande med att inrikta sig på frågan om solidaritet, men glömde solidariteten med bl.a. de kvinnor för vilka man en gång i tiden stängde systembolagen på lördagarna. Det var den gruppen som fick lida av att det var lördagsöppet. Den stora gruppen som använder alkohol på ett mer restriktivt sätt klarar i allmänhet att planera sina inköp. Det är inte så att allting finns tillgängligt för oss konsumenter på lördagar. Det finns en

mängd saker vi måste planera att handla på andra tider. Det går naturligtvis att göra med alkoholdrycker, eftersom de kan lagras.

Vi ser självklart att man måste jobba mer förebyggande. Där finns hela ungdomsverksamheten med aktiviteter och information till ungdomar, med trygghetstänkande i samhället där vi har tid med våra barn, t.ex. utökad föräldraledighet. Det finns en mängd åtgärder som skulle kunna vidtas för att alla barn ska ha möjlighet till ökad trygghet i vårt samhälle.

Anf. 89 HARALD NORDLUND (fp) replik:

Herr talman! Solidariteten med barn och ungdomar handlar om de åtgärder som jag tidigare redovisade. Solidariteten med kvinnor som miss-handlas handlar om de insatser vi föreslår för ökad nykterhet, för ökad folkhälsa. Det är frågor som vi från socialliberalt håll ständigt bevakar. Dessa solidaritetsfrågor är bland de viktigaste vi har att politiskt ägna oss åt.

Anf. 90 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag kan säkert hålla med Harald Nordlund om en del av de åtgärder som också Folkpartiet tycker är viktiga. Men jag kan inte hålla med om att ökad tillgänglighet till alkohol skulle leda till ökad solidaritet.

Jag refererade till den unga tjejen som talade om alkoholen som inkörsport till andra droger. Med ökad tillgänglighet och ökad öppenhet vet vi att inte minst ungdomar betydligt lättare får tag på alkoholen och att därmed fler hamnar i riskzonen. En av grundbultarna i den svenska alkoholpolitiken har varit att inte öka tillgängligheten utan att se till att det finns en viss begränsning. Regelsystemet har också byggt på det. Därför är det lite förvånande att Folkpartiet talar solidaritet men glömmer de verkliga grupperna som i det här sammanget behöver en bra, restriktiv lagstiftning.

Anf. 91 RINALDO KARLSSON (s):

Herr talman! I dag behandlar vi SoU19, *Vissa ändringar i alkohollagen*. Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Vi vet alla i denna kammare vilket stort problem alkoholen är för folkhälsan. Vi vet också att vi måste ha vissa restriktioner, fastän det är en legal drog. Vi är alla överens om att situationen har förändrats under dessa senare år, och det har blivit svårare att använda de gamla metoderna efter inträdet i EU. Därför är det viktigt att vi försöker att anpassa oss till den verklighet vi lever i i dag.

Ambitionsnivån för den svenska alkoholpolitiken måste fortsättningsvis vara hög. I handlingsplanen som vi behandlade för några månader sedan pekade vi på kommunernas viktiga roll i alkoholpolitiken. Vi måste på ett mer systematiskt sätt ta till vara kommunernas erfarenhet. Det är klart att vi måste stödja dem genom lagstiftning och ekonomiska medel.

Alkoholpolitiken måste genomsyra hela samhället. Det enda sättet att komma till rätta med en överkonsumtion är att folket har förståelse för de åtgärder vi vidtar. Därför är information i alla led viktig.

Eftersom alkohol i för stora mängder leder till folkhälsoproblem måste sjukvården i alla led vara beredd, uppmärksam, hjälpande och rådande varhelst man kommer i kontakt med medborgarna. När alkoholkonsumtionen utmynnar i hälsoproblem eller andra sociala problem måste samhället vara på sin vakt och berett att vidta åtgärder.

Vi nämner i betänkandet att vi ser med oro på krogarnas öppethållande till långt fram på småtimmarna. En hårdare lagstiftning kunde ha varit ett sätt att komma till rätta med detta problem. Men eftersom vi hade kontakt med restaurangbranschen och man var beredd att aktivera sig för att lösa problemet tyckte vi att det var jättebra. I den kontakt vi hade lovade också krögarna att man skulle se till krogköerna på natten när det blir bråk.

Folkhälsoinstitutet får i uppgift att tillsammans med polisen, facken och branschen se till att ordningen blir bättre och helst också att kulturmönstren bryts så att man inte super till fram på småtimmarna, vilket kanske förekommer i dag.

Systemmonopolet är fortfarande en viktig del i vår alkoholpolitik. Vi måste här vara på det klara med att förändringar måste till när det gäller tillgängligheten.

När det gäller den illegala handeln med alkoholdrycker kan Systemet vara ett sätt att komma till rätta med problemet. Jag betonar *ett* sätt. Tull, polis och lagstiftning måste också till på ett helt annat sätt. Men tillgängligheten, öppettiderna och närheten till Systemet har betydelse när man ska angripa svartsprit.

Vi måste också vara medvetna om att det även i denna kammare finns ett hot mot Systembolaget. En del sitter inte så långt ifrån mig. Därför ska vi inte ge dem vapen och argument i deras kamp för att avskaffa detta bolag. Därför var det också bra att regeringen tillsatte en utredning som skulle se över konsekvenserna av att ha lördagsöppet. I vissa delar av landet har man, som vi vet, haft öppet på prov för att man ska ha en jämförelsegrupp.

Man beslutade om ett försök på ett år. Nu har det året gått och utvärderingen är gjord. Jag påpekar än en gång att vi var överens om att vi skulle ha ett år, och det har vi lagt bakom oss. Det visar inga drastiska händelser där försöken har genomförts. En viss ökning av försäljningen har skett, men inga bevisbara ökningar av misshandel och liknande har inträffat i hemmen.

Personligen är jag jätteglad för detta. Ibland får man nästan för sig att en del är bekymrade för att det inte har blivit större händelser. Men jag hoppas att det är en felaktig uppfattning från min sida. Jag personligen är inte så överraskad att det inte har blivit några drastiska händelser. Varför?

När vi införde lördagsstängt i början av 80-talet var det ett helt annat samhälle när det gäller tillgången på alkohol. I dag har de vi ville skulle avhålla sig från alkohol skaffat denna på ett annat sätt. Därigenom är det enbart den vanliga Svensson som har blivit drabbad av att man har lördagsstängt.

Det är inte okänt att när tillgängligheten ökar, ökar också riskerna för denna grupp att bli drabbad av alkoholrelaterade sjukdomar. Det slår vi fast redan när vi säger att vi tror på den s.k. totalkonsumtionsmodellen. Ju fler människor som dricker, desto fler kan råka illa ut.

Men att bevara systemmonopolet är för många av oss i denna kammar en mycket viktig sak. Vi vet att i ett monopol måste man alltid se till att man har en god service och att man inte går att ifrågasätta. Många av oss säger att försöksperioden på ett år var för kort. Det var den säkert. Den var ju ett år. Men vi är överens om att efter denna tid ska undersökningen fortsätta, men i andra former. Därför har vi gett i uppgift till Folkhälsoinstitutet att noga följa denna fråga. Skulle det vara så att någonting händer är det denna riksdags skyldighet att vidta de åtgärder som behövs för att se till att ingen människa far illa.

Utskottet är överens om att förebyggande åtgärder är av största vikt. Information och upplysning är ett måste i olika skeenden av livet. Vi vet, och vi tycker alla, att det är självklart att man ska vara nykter i trafiken. Jag har också sagt att man ska vara nykter vid graviditet och att man ska vara nykter på arbetsplatserna.

När det gäller trafiken läser vi dagligen i tidningarna att vi har misslyckats. Här måste det till starkare och kraftigare åtgärder, inte minst från myndigheternas och polisens sida.

Arbetsplatserna kan vi däremot framhålla som ett bra exempel. Parterna på arbetsmarknaden har tagit frågan på fullaste allvar. Man har fått fina resultat. Det är en stor skillnad om vi tittar tio femton år tillbaka i tiden på nykterheten på arbetsplatserna. Det är bara att applådera, önska dem lycka till och hoppas att de går vidare i sin strävan.

Att satsa på förebyggande åtgärder för barn och ungdomar är viktigt. Vi vet att det är stor risk när alkoholkonsumtionen ökar. Då är alltid ungdomarna en utsatt grupp.

Vi vet också att lokala insatser har stor påverkan på ungdomarna. Det kan gälla en aktiv fritid och en aktiv och bra skola. Det är mycket väsentligt. Men man kan inte för mycket framhålla också föräldrarnas och familjernas betydelse. Detta nämns ofta i olika motioner.

Vi vet att folkölet – det har vi sagt många gånger från denna talarstol – har varit ett elände. Vi har länge vädjat till, ja t.o.m. hotat dem som tillhandahåller denna dryck att man måste ta sitt ansvar gentemot ungdomen. Nu skärper vi lagstiftningen genom att de som säljer folköl måste anmäla till kommunerna var försäljningen sker och genom att kommunerna har rätt att ta ut en avgift för tillsynen. Vi skärper också pålagen genom att man ska dra in rätten till försäljning i tolv månader. Vi är medvetna om att denna skärpning av lagen enbart fungerar om alla hjälper till.

Det finns de som vill gå hårdare fram och föra in folkölet på Systemet. Men enligt min mening skulle det vara lika bra att förbjuda denna dryck. Vad hade vi nått för resultat? Ingen människa går till Systembolaget för att köpa öl på 2,8 %. Man skulle få människor att köpa starkare drycker, och då hade vi ingenting uppnått.

Herr talman! Det finns mycket att säga om detta betänkande. Vi har ju nyss behandlat handlingsplanen. Systembolaget och folkölsförsäljningen tycker jag är det viktigaste i det här betänkandet. Tack för mig.

Anf. 92 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Jag ska hålla mig kort. Vi ska ju åtminstone inte ha lördagsöppet i riksdagen, utgår jag från.

Ett motiv för lördagsöppet som anges i betänkandet är bl.a. legitimiteten för detaljhandelsmonopolet. Det är vidare också att det ska ses som en åtgärd mot svartspriten.

I den forskarrapport som jag uppehöll mig lite vid i mitt anförande får det här med legitimiteten ett gott stöd. Enligt forskarna vill 65 % av de intervjuade ha kvar Systembolaget. Jag menar att det är en bra siffra. Det är mycket positivt och innebär en relativt större legitimitet än vad många andra institutioner kan uppvisa.

Man har intervjuat människor som har inköpt svartsprit. 80 % av dem säger att öppettiderna på Systembolaget inte spelar någon roll för dem. Det är priset som är helt avgörande. Jag utgår från att Rinaldo Karlsson och jag är helt överens om att vi inte ska inleda konkurrens med svartspriten när det gäller priset.

Jag skulle vilja höra en kommentar från Rinaldo Karlsson. Varför har ni inte tagit hänsyn till de här delarna av forskarrapporten? Det är ju ändå seriös forskning det handlar om.

Anf. 93 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har lyssnat på forskarna. Vi har ju ändå bildat vår uppfattning på det. Men vi måste också kunna ha uppfattningar utanför den rapport som har lämnats. Vi är ju fritt tänkande människor.

Jag bygger inte mina argument på gammal skåpmat. Vi politiker har skyldighet att följa med i de nya tiderna. Det finns väl ingen som har stått i den här kammaren så mycket som jag och försvarat Systembolaget och lördagsstängt utifrån den situation vi då befann oss i. Det var en helt annan situation.

I dag måste vi ändå se till att vi följer med tiderna. Systembolaget ska ha en god service genom att ha bra närhet och öppettider.

Det är inte öppettiderna i sig, antar jag, som är problemet. Det måste vara alkoholkonsumtionen. Om man då fördelar ut det över veckorna kan det ändå ha positiva inslag.

Nu säger en del att Systembolaget har ökat sin försäljning med 3,4 % i försökslänen. Ja, man skulle kunna säga så. Jag tror inte att det är riktigt, men jag säger det ändå. Tänk om det skulle vara så lyckligt att de 3,4 procenten beror på att man i stället för att köpa svartsprit har handlat sprit på Systembolaget! Jag betonar att jag inte har några bevis för det, men jag tycker att också många andra här använder icke-bevisade argument.

Jag tycker att vi ska ha kvar Systembolaget. Vi har också skyldighet att se till att människor blir respekterade, och de vill att det ska finnas en tillgänglighet. Undersökningar säger att de flesta vill ha ett lördagsöppet systembolag, åtminstone så länge man inte ställer frågan: Skulle ni vilja ha ett öppet systembolag, om er fru fick stryk? Då säger man ju nej. Jag menar dock att sådana frågeställningar är dåliga.

Anf. 94 ROLF OLSSON (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Rinaldo Karlsson, att det har gjorts undersökningar där man till människor ställt följdfrågan: Vill ni ha öppet på Systembolaget på lördagar om det innebär mer misshandel? Då säger folk nej. Varken Rinaldo Karlsson eller jag vet vad den här ökningen

med 3,4 % innebär på sikt. Därför föredrar jag försiktighetsprincipen. Jag tycker det är väldigt viktigt att använda den, inte minst i det här fallet.

Det här inger mig en oro. Jag tycker inte att faran är över, och jag tror inte heller att Rinaldo Karlsson kan påstå det. Varför, Rinaldo Karlsson, är det så bråttom att man inte skulle kunna förlänga försöksperioden ett år? Varför kunde man inte ens invänta tolv månadersrapporten? Vad är det som stressar? Är det det folkliga trycket? Det möter t.ex. inte jag i Västsverige, där jag bor. Där finns inte det folkliga trycket på ett lördagsöppet systembolag.

Jag tycker att det vore klokare att använda försiktighetsprincipen. Det är väldigt viktiga värden som står på spel.

Anf. 95 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, det är möjligt att Rolf Olsson inte känner det trycket i den del av landet där han bor. Eftersom ni där har löst situationen på ett annat sätt kanske ni inte möter sådana krav. Om vi i Sveriges riksdag har sagt att vi ska ha en försöksperiod om ett år och nu ett år har gått och vi har gjort en utvärdering utan att något pekar på att det har hänt något som inte ligger inom felmarginalen, tycker jag inte att det är att visa respekt för människorna att säga att vi ska fortsätta ytterligare år, för då kanske det ändå händer någonting.

Jag vill betona att Folkhälsoinstitutet ska följa denna fråga. Jag tror att det där finns kloka människor, som vidtar åtgärder om de ser att det blir några tokerier.

Jag menar också att tiderna har förändrats. Det är inte många år sedan som vi var emot lördagsöppet i livsmedelsaffärerna, men på den punkten har vi ändrat oss.

Anf. 96 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Med tanke på vad Rinaldo Karlsson här har sagt, den attitydförändring som jag tycker mig finna och de förändringar i alkohollagen som socialdemokraterna sent omsider vidtagit undrar jag om socialdemokraterna nu insett betydelsen av en ny alkoholpolitik anpassad till dagens och morgondagens människor, arbetsmarknad och samhälle i stort. Eller tänker ni fortsätta som hittills, verbalt prisa den gamla politiken och bara reagera med anpassningar långt efter det att förändringar skett?

För att förkorta debatten räcker det med ett ja om ni ser behovet av en ny alkoholpolitik och ett nej om ni vill fortsätta med att prisa den gamla politiken och reagera först när det har hänt väldigt mycket.

Anf. 97 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi vill inte ha någon ny alkoholpolitik, men vi vill ha en förändrad alkoholpolitik. Jag måste säga att den som inte någon gång förändrat sig är ledamoten Carlson – han som sitter där i bänken, inte jag som står här i talarstolen. Han har haft samma argument i 20–25 år. Jag känner till moderaternas synpunkter. Jag tänker då inte bara på alkoholpolitiken utan också på den förhatliga inställning som man har till ett statligt monopol som Systembolaget.

När tiderna har ändrats tycker jag att det är vår skyldighet att ta ställning på helt annat sätt i dessa frågor. Vi kan inte säga att vi ska använda

samma medicin för att bota nya sjukdomar. Åtminstone vi socialdemokrater är föränderliga.

Anf. 98 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Det var varken ett klart ja eller klart nej utan något mitt emellan. Jag tolkar ändå kontentan av detta så att vi visserligen konsekvent under lång tid har drivit en politik därför att vi har sett behovet av åtgärder. Ni har sagt att det inte behövs åtgärder, men så har det skett förändringar och ni har blivit överkörda. Då har ni reagerat med några små åtgärder.

Så har det fortgått. Varje förändring av alkohollagen har föregåtts av att vi har framhållit att den behövs därför att utvecklingen kräver det. Ni har sagt att det inte behövs utan det gamla är bäst, och så har ni fått ändra er.

Såvitt jag förstår det som Rinaldo Karlsson säger avser ni även fortsättningsvis att låta er släpas baklänges in i framtiden och reflexmässigt genomföra några förändringar när verkligheten har kört över er ett par, tre gånger. Då säger ni: Titta, vi är föränderliga! Verkligheten har ändrats. Men det har skett för länge sedan, och då står vi där med en redan etablerad kriminell verksamhet, i värsta fall med kriminella krogar och allt det som kommer på grund av långsamheten. Ni vill inte erkänna att det behövs en ny samlad alkoholpolitik och inte lite sprattlande reflexer när verkligheten har passerat som ett stort tåg över er.

Anf. 99 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag känner mig lite förskräckt eftersom jag och Leif Carlson är i samma ålder och han så totalt har tappat minnet. Låt oss se tillbaka i tiden. Vi har haft en väldigt bra alkoholpolitik, som har gett mycket goda resultat under många herrans år. Ni har alltid haft samma politik och skrikit på samma sätt här i riksdagen. Det framgår av protokollen sedan 25–30 år tillbaka. Det är precis samma visa.

Vår politik har gett bra resultat. Vi har den bästa folkhälsan i hela Europa på grund av att vi har haft en restriktiv alkoholpolitik. Vi kommer också fortsättningsvis att slåss för en restriktiv alkoholpolitik, men vi kommer inte att vara så dumma att vi inte ändrar oss när vi är tvungna till det för att nå resultat.

Att döma av en del attityder till Systembolaget som en del här gett uttryck för skulle jag kunna tänka mig att Systembolaget kunde vara borta om fem år. Man skulle kanske vända sig till EU, älta om dålig service osv. och ge er moderater vatten på er kvarn. Jag måste säga att jag inte unnar er det. Jag kommer inte att medverka till detta, utan jag är för Systembolaget.

Anf. 100 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Rinaldo Karlsson kan vrida sig hur mycket som helst i sin argumentering, men faktum är att resultaten från de försökslän med lördagsöppet som vi har tagit del av pekar på större alkoholförsäljning, ökad misshandel och förhöjt rattfylleri. Man har inte studerat vilka effekter det får på sjukvården. Det är sannolikt ett mycket stort mörkertal som det på denna korta tid inte finns en chans att få en uppfattning om.

Jag skulle vilja upprepa den fråga som Rolf Olsson ställde: Vad är det som är så farligt med att gå med på en förlängd försöksverksamhet? Det får inte gå prestige i det här. Det måste vara bättre att veta vad man gör än att inte veta det. Vilka skulle nackdelarna vara?

Rinaldo Karlsson säger att vi tog ett beslut för ett år sedan. Herre Gud! Det går att ompröva beslut, och vi kan i år ta ett nytt beslut. Vad är så problematiskt med att ta fram ett beslutsunderlag, så att Rinaldo Karlsson och vi övriga de facto vet vad vi gör?

Anf. 101 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det har nu gått ett år, och det finns ingenting som visar på att i varje fall några större förändringar har inträffat. Det är klart att folk eventuellt kan dricka lite grann mer, men det som vi skulle titta på var händelserna kring drickandet, t.ex. misshandel i hemmet o.d. Det har inte skett några förändringar där.

Det verkar som om en del vill vänta ut att det ändå händer någon katastrof, så att vi kan säga nej till lördagsöppet. Låt oss se framtiden an. Riksdagen är suverän att ändra det som vi nu gör. Blir det katastrof får vi ta upp frågan om två, tre år, men jag hoppas och tror att det inte kommer att hända något sådant.

Jag tycker inte heller att ni ska bortse från det som händer vid sidan av Systembolaget. Det är ganska känt att det florerar mycket drickande av alkohol som inte kommer från Systembolaget. Kan vi se till att någon promille till tar vägen via Systemet, så att vi kan följa konsumtionsmönstret här i Sverige, tycker jag att det är bra. Det är möjligt att ni skulle vilja vänta hur länge som helst, men det vill inte vi. Vi respekterar det lämnade beskedet till människorna om ett år. Vi vet också att vi har medborgarna med oss ute i landet, bortsett från deras besked på tokiga frågor om ifall någon skulle bli ihjälslagen på grund av lördagsöppet på Systembolaget.

Anf. 102 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi vet att det inte har hänt något, säger Rinaldo Karlsson, men det är ju det som vi inte vet. Forskarna säger att de har haft alldeles för kort tid på sig för att kunna ta ställning till det.

Vi vet att det är 13 % mer misshandel i länen i norr. Det står i forskarrapporten. Men vi vet inte om man kan återöppna lördagsöppet för det. Vi vet inte det. Det vet inte heller Rinaldo Karlsson.

Om man är lite mer ansvarsfull när det gäller att experimentera med enskilda människors öden, vilket detta faktiskt kan handla om, ska man tänka efter före. Jag tycker att beslutsunderlaget skulle tjäna på att det fick gå ett år till.

Det är bättre att veta vad vi gör än att göra saker mot bättre vetande.

Anf. 103 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att man ska vara lite försiktig innan man utmålar att vi som har en annan åsikt över huvud taget inte tar hänsyn till individerna ute i samhället. Vi värnar precis lika mycket om dem.

Skulle det vara en sådan katastrof som en del säger här i kammaren ska vi inte nöja oss med lördagsstängt. Varför ska vi bara ha stängt på lördagarna? Det kan hända att fredagen är lika farlig. Varför ska vi hålla oss till lördagarna om det är ett sådant jätteproblem?

Nu snackar vi om några timmar på lördagarna när man planerat att köpa ut i veckan, och det har inte hänt något drastiskt. När det inte har gjort det vill jag inte vara förmyndare för människor. Våra väljare kan reda sig ganska bra själva.

Anf. 104 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag blir inte riktigt klok på socialdemokraternas alkoholpolitik. Den ska vara restriktiv, och sedan ska man gå moderaterna till mötes när det gäller lördagsöppet. Det behövs en katastrof för att man ska ändra tillbaka. Jag tycker inte att det håller i ett socialt inriktat samhälle.

Det ska bli intressant att se om Socialdemokraterna tänker luta sig på Moderaterna när det gäller att få ekonomiska resurser till de eventuella kostnadsökningar det innebär för samhället eller om det då är bättre att luta sig på Vänstern och Miljöpartiet för att klara de förebyggande insatserna.

När det gäller just lördagsöppet undrar jag lite grann om statistiken. Nyligen kom det en rapport som hette *Slagen dam*. Det var en rapport om en nästintill katastrofal situation och hur misshandel av kvinnor var oerhört vanlig. Den byggde inte på bara polisrapporteringar, utan den byggde på att man hade gjort en bredare undersökning. Det var då man fick fram de alarmerande siffrorna.

Förslaget om lördagsöppet bygger uppenbarligen bara på polisrapportering över brott. Det innebär att väldigt många slagna kvinnor som inte rapporterar brotten naturligtvis inte finns med i statistiken. Det vanligaste är att de inte rapporterar.

Jag skulle vilja veta hur man från socialdemokratiskt håll kan hävda att det inte är någon som helst förändring, att det inte innebär några risker och att det dessutom innebär att man fortfarande har en restriktiv alkoholpolitik.

Anf. 105 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte bli missuppfattad. Jag trodde att vi alla visste att alkoholen är ett jättestort samhällsproblem och ett folkhälsoproblem. Jag sade det i början.

Det är klart att det är problem kring alkoholen. Vi vet många som far väldigt illa ute i samhället. Det trodde jag låg till grunden för allting.

Men vad vi resonerar om i dag är om alla människor skulle fara mycket mer illa för att vi har öppet några timmar till på lördagarna. Det var vad jag talade om. Jag vill inte att människor ska fara illa.

Vad vi resonerar om här är en legal drog som är accepterad sedan hundratals år tillbaka. Ingen vill väl förbjuda den, eller törs i varje fall säga det. Vi ska vidta de åtgärder som behövs.

Den rapport som nu finns pekar i varje fall inte på några drastiska händelser. Det gläder mig. Är det ingen annan som är glad?

Prot. 2000/01:119
1 juni

Anf. 106 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Vidta de åtgärder som behövs, säger Rinaldo Karlsson. Jag tycker inte att den åtgärd som man nu vidtar behövs. Jag tycker inte att det behövs lördagsöppet.

Alkoholen är en dryck som mycket väl går att handla och lagra för konsumtion vid de tillfällen man vill använda sig av den. Därför är det inte en behövlig åtgärd.

Jag skulle vilja gå tillbaka till det Rinaldo Karlsson sade om att nykterheten i trafiken inte hade gått ned. Det är väldigt oroväckande att signaler blir felaktiga när man säljer öl på bensinstationer i samband med att människor åker bil och handlar.

Det ger en signal om att kopplingen mellan alkohol och trafik inte är så farlig som vi vet att den är. Det är lite bekymmersamt att man inte tar det riktigt på allvar. Det borde vara en del av den förebyggande åtgärden att se till att ha restriktivare regler för var du kan köpa ölen.

Tankställen ska inte innebära en koppling mellan öl, bensin och bilåande. Ibland är det t.o.m. så att man i stort sett bara behöver sälja chips för att få möjlighet att sälja ölen.

Anf. 107 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi måste på något sätt återupprätta individerna och inse att de har ett mänskligt beteende. Jag tror att de flesta människor ändå vet att alkohol och bilkörning inte hör ihop. Det tror jag att alla kan vara överens om.

Om vi säljer öl på bensinstationerna innebär det inte att du ska dricka öl och köra bil. Lite grann måste man respektera att individerna har ett tänkande. Vi nedvärderar individerna, och det vill inte jag medverka till.

Anf. 108 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kommer också att återkomma till den tjugatiga frågan om lördagsöppet. Jag måste få citera vad jag läste i dag i tidningen Nya Dagen. Gabriel Romanus, tidigare vd på Systembolaget och en av dem som föreslagit lördagsöppet, är kritisk mot att lördagsöppet införs utan tillräcklig kunskap. Han anser att man borde förlänga försöken, eftersom brottsstatistiken är osäker.

Han säger: "Det är ju ingen direkt panik att införa lördagsöppet. Och om man skulle börja ha lördagsöppet i hela landet skulle det vara svårt att få förståelse för en stängning igen". Jag läser vidare: "Men jag har hela tiden hävdat att man ska se till att fullfölja experimenten och inte göra någonting förhastat. Jag tycker att det här är lite förhastat." Det tycker tydligen inte Rinaldo Karlsson.

Anf. 109 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, jag tycker inte att det är förhastat. Tyckte vi det skulle vi inte ha godkänt förslaget. Vi tycker att det är väl avvägt eftersom vi inte såg några större situationer.

*Vissa ändringar i
alkohollagen*

När man diskuterar alkoholpolitik över huvud taget kan man vara dubbelbottnad, ungefär som kd. Här vill kd att man ska få servera vin på lantgårdar där man t.ex. har ost, får och grisar. Jag vet inte om man ska ge det till dem eller om man ska dricka det själv. Då är det plötsligt så liberalt, och i nästa steg vill kd totalförbjuda.

Någon ordning får det ändå vara i denna riksdag.

Anf. 110 LARS GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Man kan också vara ovanligt korkad, Rinaldo Karlsson.

På tal om det är lördagsöppet och vårt alkoholpolitiska program gjort för att vi ska minska misshandeln. Det är inte gjort för att vi ska öka den.

Om det då finns signaler som visar på att det i det här försöket finns en ganska klar tendens och att misshandeln riskerar att öka ska vi inte utsätta oss för lördagsöppet förrän vi är riktigt säkra på att vi kan jobba för en minskning.

Jag vet att Rinaldo Karlsson är så pass klok att han vill verka för en minskning av alla dessa saker och att vi alla ska kunna hantera alkoholen på ett korrekt sätt. Men då ska vi inte gå i direkt motsatt riktning och ha för bråttom. Det var vad jag försökte säga, Rinaldo Karlsson.

Rinaldo Karlsson kan tillsammans med sina kolleger rösta på reservation 4 och ändra situationen så att vi kan rätta till det här med en gång.

Anf. 111 RINALDO KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi brukar vara ganska överens i den här kammaren när det gäller alkoholpolitik. Det är klart att man har sina funderingar. Ingen vet hur framtiden ser ut. Men samtidigt måste man se till att man lever i tiden, dvs. i dag, och inte bara i framtiden och alltid avvakta.

Jag vet inte vad ni har för kontakt med väljarna. Men enligt vad jag tycker och ser tycker många att det ska vara mer frihet när det inte blir några stora drastiska förändringar.

Vill ni vara förmyndare över människorna alla timmar på dygnet må det vara. Men jag ställer inte upp på det.

Anf. 112 YVONNE OSCARSSON (v):

Herr talman! Jag brukar ofta tycka att det är trevligt med lite rolig stämning i den här kammaren, och det tycker jag i dag också. Men jag vill ändå försöka föra tillbaka debatten till en – i alla fall för mig – allvarlig nivå.

Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4 angående lördagsöppet.

Jag tycker att man borde ha väntat lite längre med försöken för att utreda det hela på ett bättre sätt. Rinaldo Karlsson säger att vi inte ska vara förmyndare över dem som kan klara sig själva. Det håller jag med om, och det tror jag att alla i hela den här kammaren och i hela Sverige håller med om. För de människor som kan klara sig själva behöver man inte ha några restriktioner.

För mig handlar detta i stället om de människor som kanske inte kan försvara sig själva och inte kan stå emot att gå och handla alkohol på lördagen för att Systembolaget har öppet. Jag tänker på dem som har alkoholproblem. Jag tänker på de kvinnor som lever med män som kanske inte misshandlar dem – det handlar alltså inte om brottslighet,

som det har pratats om här – utan som dricker så att kvinnorna blir psykiskt kränkta, kanske är rädda och tvingas leva i hemmet på grund av att mannen annars blir jättearg. De hålls inom hemmets stängda dörrar ytterligare en dag i veckan. De här kvinnorna lever i den här situationen under veckans alla andra dagar, och nu kan detta innebära att det förlängs med en dag till.

Jag tänker också på de barn som får vara med om att mamma eller pappa, eller båda, dricker för mycket. Det är hundratusentals barn.

Sedan tänker jag också på de barn som lockas, och ser till att få alkohol köpt åt sig. Det innebär naturligtvis langning.

Herr talman! Jag har svårt att förstå att det är så fruktansvärt viktigt för en del politiker med lördagsöppet på Systembolaget, trots att det inte är så viktigt för konsumenterna. Det pratas om att det inte är så viktigt i Göteborg. Där jag bor, i Mellansverige, är det inte alls viktigt för människor med lördagsöppet. Jag förstår alltså inte i vilka delar av landet det kan vara så oerhört viktigt.

Jag tror att det finns många andra områden där människor tycker att det är mycket viktigare att det finns tillgänglighet på lördagar till viss service. Jag tänker på tandläkare, distriktsläkare, försäkringskassa, socialtjänst, bank, skatteförvaltningar, Patent- och registreringsverket, försäkringsbolag, arbetsförmedling, pastorsexpedition, sjukvård som inte är jour- eller akutverksamhet, begravningsbyrå, advokater, mäklare, bilprovning, fackexpeditioner, bibliotek på mindre orter, CSN, skolexpeditioner, bostadsbolag och kommunförvaltningar. En del av de här ställena har öppet på vissa orter, men på många mindre orter finns det inte alls möjlighet att träffa människor på de här myndigheterna.

Vi som är verksamma inom Vänsterpartiet vill lägga till ytterligare en sak som vi tycker är fruktansvärt viktig, nämligen lördagsöppna polisstationer.

Anf. 113 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Alkoholpolitiken är central i den breda folkliga debatten, i det politiska ledet och inte minst på det kommersiella planet. Det avspeglas också i det antal motioner med bortemot 60 yrkanden som framförts från riksdagens alla partier.

Regeringens proposition är en blandning, där en del åtgärder ges plustecken. Det finns en större stramhet när det gäller en del av serveringstillståndens utformning, men den pluspoängen tas tillbaka med råge med tanke på hur regeringen hanterar frågan om t.ex. nattöppna krogar. Det är bra att regeringen ställer större krav på dem som har utskänkningstillstånd. Numera är det en betydande yrkesgrupp, med tanke på att det skett nästintill en fördubbling av utskänkningstillstånd under de senaste åren.

Brottslig verksamhet ska vara självständig grund för återkallelse av serveringstillstånd – det är också en rimlig slutsats.

Man ska inte heller dra omkring med sin korvvagn lastad med öl eller blanda sina glasstrutar med alkoholutbud. Det ter sig högst rimligt.

Men i övrigt präglas regeringens förslag – både detta och senare tidens propositioner – av en undfallenhet mot hela raden av smarta och aggressiva lobbyister, det politiska lättsinnet eller en oförsämd EU-kommissionär som i införselfrågan hunsade den svenska regeringen.

I den senare delen ska vi komma ihåg att ökningen av tillåtna privata öl- och vinkvantiteter inte är uppe i fulla nivåer. Spritkranen har ännu inte öppnats i den förändring som Sverige har gått med på. Spritinförseln ska ju tiodubblas på drygt två år. Vad det kommer att innebära socialpolitiskt och ekonomiskt kan vi bara känna bävan inför.

Det är bra att utskottet konstaterar att den anpassning som Sverige gör inte är oproblematisk. Man fortsätter med att skriva att höjda införselkvoter kommer att ge problem om inte åtgärder vidtas. Det följs också av uppfattningen att man hyser oro för att alkoholskadorna kommer att bli fler genom att totalkonsumtionen sannolikt kommer att öka under de närmaste åren. Utskottet slår fast att dessa negativa effekter av en sådan anpassning kraftfullt måste motverkas.

Jag tycker att det är välgörande, herr talman, att utskottet så tydligt bekänner sig till den s.k. totalkonsumtionsmodellen. Det är ett koncept som slår fast att en ökning av konsumtionen medför att skadorna ökar i accelererande takt. Utskottet förordar också att det behövs en begränsning av tillgänglighet till och marknadsföring av alkoholdryckerna. Ändå måste man konstatera att utskottets respekt och vördnad för regeringen tar överhanden, och man reser inte det krav som den egna argumentationen borde ha gett anledning till. Man rättar inte regeringen, som talar med två tungor. Den säger ett, men gör ett annat!

Under maj månad har den rapport kommit som var avsedd att ligga till grund för riksdagens ställningstagande i fråga om lördagsöppet i systembutikerna. Det innebär att såväl socialutskottet som riksdagen nu får ta ställning till ett regeringsförslag som inte bygger på en fullständig utvärdering av den fastställda försöksperioden. Tolv månadersrapporten bekräftar den negativa utvecklingen av alkoholkonsumtionen med en statistiskt säkerställd ökning på 3,4 % i försökslänen.

Utskottets talesman Rinaldo Karlsson sade sig vara glad över att det inte är värre. Om vår socialminister inte hade lagt fram propositionen så tror jag knappast att Rinaldo Karlsson hade krävt en sådan här förändring, herr talman! Därtill är han alltför socialpolitiskt klok.

Min poäng är närmast att varje del som regeringen föreslår förändringar i kanske inte är så dramatisk, men summan av det drar åt fel håll. Brådskan i lördagsöppetfrågan är dessutom ett klart stilbrott mot socialdemokratisk tradition. I regel vill ju regeringen utreda utredningarna.

I dagarna har det kommit ut en bok med rubriken *Kris i alkoholfrågan*. I den har sex stycken författare förenat sig om ett budskap där man påstår att den svenska alkoholpolitiken har försvagats, och att ytterligare försvagning hotar. Man säger att risken är stor att alkoholskadorna kommer att öka kraftigt, och man reser frågan: Vad kan göras för att undvika en försämrad folkhälsa och en social katastrof? Det är skarpa ord från dessa författare, med erfarenhet från vetenskap, politik, socialpolitisk administration osv. Bland författarna finner man två tidigare statsråd, en alkoholpolitisk vetenskapsman och två personer inom Socialstyrelsen med expertkunskap om alkohol. En av dem var för övrigt Socialstyrelsens chef under ett antal år.

De gör en intressant tillbakablick på vad Sverige har ställt upp på i internationella sammanhang och vad vi har gjort – eller rättare sagt inte gjort – då regeringen har kommit hem efter avslutade konferenser.

Världshälsoorganisationen antog en plan i början på 1980-talet som bar den uppförande rubriken *Hälsa för alla år 2000*. Man pekade där på alkoholfrågans vikt och på att alkoholkonsumtionen skulle sänkas med 25 %. Den svenska regeringen ställde sig bakom detta, och riksdagen upprepade detta 25-procentsmål flera gånger.

Senare kom WHO:s Europaregion med den första alkoholpolitiska handlingsplanen. Det var 1992. Alla medlemsstaterna, då 45 stycken, var representerade genom sina regeringar. Denna plan blev ett viktigt dokument, både i den svenska debatten och i Sveriges dialog med EU eftersom unionens medlemmar hade ställt sig bakom den.

I planen sägs vidare att utöver information om alkoholens skadeverkningar så bör politiken innehålla lagstiftning. Man säger också att den alkoholpolitik som har visat sig vara effektiv innehåller sådana handfasta saker som åldersgräns, dryckesskatter och kontroll över alkoholens tillgänglighet. Planen stöder att länder med ambitiös alkoholpolitik ska få behålla den, och det pekas särskilt på risker som ligger i att dryckesskatterna harmoniseras. Den resolution genom vilken planen antogs uppmanar medlemsstaterna att se över sin alkoholpolitik så att den i stort sett ligger i linje med planen.

Tre år senare, i december 1995, hölls den första europeiska ministerkonferensen om alkohol i Paris. Det byggde i stort sett på samma saker som planen 1992, men man uttryckte sig möjligen mer pregnant om t.ex. etiska principer, mål och strategier.

På hösten 1999 var det dags för plan nummer två avseende perioden 2000–2005, dvs. den period vi nu är inne i. Man påpekade att den sänkning av alkoholskatter som har ägt rum i en del länder som en del av harmoniseringen inom EU ökar risken för alkoholskador. Medlemsstaterna rekommenderas att utveckla en skattepolitik som säkerställer ett högt realpris på alkohol och även att begränsa alkoholens tillgänglighet. Att kontrollera antalet försäljningsställen, hålla på åldersgränser, bekämpa smuggling och göra skattepolitiken effektiv är andra vitala delar i denna bearbetade nya plan.

Planen antogs enhälligt av alla staterna, som då föreslogs se över sin alkoholpolitik för att uppnå de resultat som planen anger. Man uppmanades att minska den genomsnittliga alkoholkonsumtionen och förebygga alkoholrelaterade olyckor samt att uppmärksamma genusperspektivet i alkoholfrågan.

Fru talman! Finns det någon som tror att den svenska regeringens delvis hemsnickrade alkoholpolitik kan uppfylla de krav som man högtidligt ställt sig bakom på internationella konferenser? Jag tillåter mig att räknas in i tvivlarnas skara.

Den slapphet som präglar regeringens alkoholpolitik får sitt genomslag på många områden. Detta är inte vägen att uppnå en förbättrad folknykterhet och därmed en bättre folkhälsa. Försöket med lördagsöppet visar att det har skett en ökning i försökslänen. Rattfylleriet är också högre där än tidigare.

Utskottet säger att det finns skäl att befara att effekterna av den nu ökande alkoholkonsumtionen i samhället med stor sannolikhet kommer att drabba just ungdomar. Man understryker också vikten av att barn och ungdomar får tillgång till en alkoholfri fritid, något som finns anledning att betvivla i dessa dagar.

Regeringens förslag nu, och tidigare, innebär att man rent verbalt finns med ganska långt i tidigare åtaganden, men i den konkreta åtgärdslistan blir det mest utredningar, översyner och uppräknings av ett antal instanser som ska förverkliga intentionerna.

I det internationella scenariot har vi den senaste WHO-konferensen här i Stockholm i samband med Sveriges ordförandeskap i EU. Det var ett mycket kvalificerat möte med rader av experter. Den nya WHO-chefen, förra norska statsministern Gro Harlem Brundtland, gick till hård attack mot dagens alkoholpolitik i Europa. På konferensen påminnes det om att bara i Europa dör 55 000 ungdomar årligen på grund av alkoholbruk. Samtidigt blev det hög aktivitet i Europas alla regeringar och i olika myndighetsled då ett femtiotal personer ansågs ha avlidit på grund av BSE, dvs. galna ko-sjukan. Men när tusen gånger fler ungdomar avlider på grund av sitt alkoholbruk är det inte många som höjer på ögonbrynen. Tala om brist på proportioner!

I betänkandet finns också ett antal reservationer. Jag blir förskräckt, rentav beklämd, när jag läser de moderata reservationerna. Två tredjedelar av betänkandet upptas av deras yrkanden, och alla går i princip i samma riktning. Man vill göra alkoholen mer tillgänglig och billigare. Man närmast avslår konkreta politiska insatser mot alkoholbruket. Det är väl att Moderata samlingspartiet inte utövar det politiska inflytandet i denna fråga. Jag är glad över att övriga sex partier här i riksdagen har en helt annan linje, med tanke på att den svenska alkoholpolitiken både historiskt och vetenskapligt kan styrkas ha varit framgångsrik. Folkhälsan är bättre än vad den skulle ha varit om vi hade följt de tongångar som moderater framfört här i dag, och Leif Carlsons inlägg styrker min kritik.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till de förslag i betänkandet och regeringens proposition som kan anses styrka folkhälsan genom att minska alkoholkonsumtionen. Jag stöder de reservationer som har samma inriktning eller som går på en mer hälsofrämjande linje, och då tänker jag särskilt på reservationerna 2 och 4.

Anf. 114 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Jag ska begränsa mitt inlägg till frågan om lördagsöppet eller ej. Vi har diskuterat tiden i dag och om man är med tiden eller inte. När vi tittar på den del i betänkandet som handlar om lördagsöppet tycker jag att det finns anledning att säga: Ur led är tiden. Öppna systembolagsbutiker på lördagarna minskar minsann inte alkoholkonsumtionen. I stället stiger den nu. Det leder inte heller till att vi får färre alkoholskador. Det minskar inte antalet socialt utslagna. Det blir inte heller färre misshandelsfall, och det blir inte mindre övergrepp eller våld.

Nu måste det fattas alkoholpolitiska beslut som minskar alkoholkonsumtionen, skadorna, utslagningen, misshandeln, våldet och övergreppen.

Varför ska vi då i dag fatta ett beslut om att öppna systembolagsbutikerna på lördagar? Argumentet är tydligen att öka legitimiteten hos Systembolaget och på så sätt minska svartspriten. Legitimiteten hos Systembolaget är mycket hög. Det finns ett brett sortiment och en god service på Systembolaget. Om man tittar internationellt är vi världsledande när det gäller att ha denna service och denna bredd i sortimentet.

Det finns inget kraftfullt medborgartryck för att förbättra Systembolagets service genom att öppna butikerna på lördagar. Lördagsöppet är knappast något verksamt medel för att minska svartspriten. Här behövs det helt andra åtgärder.

När beslutet om en försöksverksamhet fattades här i kammaren var jag en av dem som ansåg att detta var onödigt och ett dåligt beslut. Vi har en bred kunskap och breda erfarenheter av lördagsöppet. Vi här i kammaren har också ansett att lördagsstängt förbättrar det alkoholpolitiska läget och håller tillbaka en ökning av misshandel och våld i samhället. Den nu bedrivna försöksverksamheten har inte gett oss några andra insikter, varför förslaget bör avvisas.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till motion So58 vad avser yrkandet under punkt 1 om lördagsöppna systembolagsbutiker.

I detta anförande instämde Ingemar Josefsson (s).

Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det känns lite ansvarsfullt att vara sist anmälde talare i det här ämnet, eftersom det beror på hur länge jag håller på när vi får åka hem och ha pingstledigt. Jag ska definitivt begränsa mig till de fem minuter som jag har anmält.

Jag vill gärna säga att trots en del profetior och uttalanden måste man konstatera att den svenska alkoholpolitiken, såsom den har förts under 1900-talet och fram tills nu, har varit framgångsrik. Vi har en mindre omfattning av skadorna och en nyktrare trafik än de flesta jämförbara länder ute i Europa.

Trots detta är en av huvudteserna från dem som nu opponerar sig mot den svenska alkoholpolitiken att vi ska europeisera den svenska alkoholpolitiken och anpassa oss till Europavanorna. Såvitt jag kan bedöma, och jag får stöd av all vetenskap och beprövad erfarenhet, kommer en sådan anpassning också att leda till en anpassning beträffande omfattningen av skadorna. Och det finns väl egentligen ingen som vill ha det på det sättet.

Bekymret i den svenska alkoholpolitiska debatten i dag är ju att så få bekänner sig till att restriktioner och begränsningar faktiskt är till nytta och så många blir lockade av den lobbyverksamhet som alkoholkapitalet ägnar sig åt. De säger att det inte finns något samband mellan konsumtionen och skadorna och att all alkoholpolitik ska inriktas mot skadorna. Den svenska, av riksdagen beslutade, alkoholpolitiken – och den var ju alla partier eniga om under ganska lång tid – bygger ju på den s.k. totalkonsumtionsteorin, nämligen att ju högre alkoholkonsumtionen är, desto mer skador får vi.

Det finns ingen vetenskap som hittills har gendrivit den tesen. Det har gjorts många försök, men den gäller alltfört. Det är väl ingen tvekan om att det var ett bra beslut i slutet av 70-talet, 1977, när riksdagen bestämde sig för det här sambandet, så att politiken kunde baseras på de erfarenheterna.

Beslutet om lördagsstängt var också en följd av de dystra sociala erfarenheter som svenska folket hade av den mellanölsperiod som började i mitten av 60-talet och som i varje fall vi som har varit med några år i gamet kan konstatera var en olycka för många människor i det här landet.

Fru talman! Den här kommersialiseringen har nu vunnit insteg på flera områden. Vi har genom EU-anslutningen tvingats ge upp en del av våra alkoholmonopol som vi tidigare hade, partihandelsmonopolet bl.a. och en del andra. Det har kunnat vara uthärdligt i sig eftersom vi tillsammans, utan moderaterna, ändå har lyckats bevara det statliga monopolet för Systembolaget. Trots att experterna på EG-rätt och annat i god tid dömde ut Systembolaget och sade att det inte kommer att vara tillåtet i EU, lyckades vi ändå genom gemensamma ansträngningar och partiledarinsatser få domstolen att förstå vad den här frågan handlade om sett ur svensk synpunkt. Och vi kunde alltså klara monopolet.

Fru talman! Jag vill gärna säga att jag känner en viss uppgivenhet kring alkoholpolitiken en sådan här dag. Jag vill inte påstå att lördagsöppet kommer att innebära en stor *turning point* i den här frågan, men det känns som en viss uppgivenhet. Det är väl ingen tvekan om att de som driver de här frågorna hårdast också får vara de som måste ta ansvaret för vilka följder ett sådant här beslut kan få.

Allra sist, fru talman, vill jag – och det är möjligt att jag behöver ta i anspråk några sekunder av pingstledigheten – säga att ibland blir man lite förvånad. De vanliga kommersiella lagarna är väl att ju mer man har öppet i en butik och har hyggligt med kunder, desto mer säljer man. Nu tycks tesen vara att Systembolaget ska vara öppet under längre tid, men man ska egentligen inte sälja mer. Jag hörde en företrädare för Systembolaget säga det i någon morgonsändning. Man ska alltså ha öppet under längre tid, men man ska inte sälja mer. Frågan är om det är en ny ekonomisk lag som håller på att ta form i det här sammanhanget.

Dessutom skulle jag vilja tillåta mig att säga att tesen om att det här ska angripa svartspritkonsumtionen är lovvärd och angelägen, men frågan är – eftersom man under den här försöksperioden inte har ökat försäljningen i någon större omfattning – om det har angripit svartspritkonsumtionen, eller om detta bara är ett humbugresonemang som syftar till att i praktiken få öppna systembutikerna och öka möjligheterna till inköp där. Jag ställer mig lite tveksam till en del av de resonemang som nu förs.

Allra sist ska jag säga att jag stöder de två punkter i betänkandet där min och Nils-Erik Söderqvists motion har tillstyrkts. Men jag ska också deklarera att jag avser att stödja reservation 4 i omröstningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 31 maj

TU15 Lag om vägtrafikregister, m.m.

Punkt 3 (Reglerna för cabotage)

1. utskottet

2. res. (m)

Votering:

217 för utskottet

66 för res.

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna
För utskottet: 110 s, 35 v, 35 kd, 15 c, 12 fp, 10 mp
För res.: 66 m
Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Prot. 2000/01:119
1 juni

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU17 Förändring av aktiestrukturen i SAS

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Statens ägarengagemang i SAS)

1. utskottet

2. res. (c, m, kd fp)

Votering:

155 för utskottet

128 för res.

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 35 v, 10 mp

För res.: 66 m, 35 kd, 15 c, 12 fp

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

BoU10 Förlängd giltighetstid för vissa bestämmelser om kommunala bostadsföretag

1. utskottet

2. res. (m, kd, c, fp)

Votering:

154 för utskottet

129 för res.

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 34 v, 10 mp

För res.: 66 m, 1 v, 35 kd, 15 c, 12 fp

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

BoU12 Den bostadsbidragsgrundande inkomsten för år 2001 m.m.

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Bostadsbidragens utformning efter 2001)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

4. res. 4 (fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

8 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

SfU14 En begränsad översyn av socialförsäkringsregisterlagen
Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU15 Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension

Punkt 1 (Principer för socialförsäkringarna)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (c)

4. res. 3 (fp)

5. res. 4 (mp)

Förberedande votering 1:

Kammaren biträdde res. 2 med acklamation.

Förberedande votering 2:

66 för res. 1

15 för res. 2

202 avstod

66 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

144 för utskottet

66 för res. 1

73 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 32 v, 3 kd

För res. 1: 66 m

Avstod: 1 s, 3 v, 32 kd, 15 c, 12 fp, 10 mp

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Lisbeth Calner (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Per Landgren (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Inkomstrelaterad sjukersättning)

1. utskottet

2. res. 6 (kd)

Votering:

247 för utskottet

35 för res. 6

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 66 m, 35 v, 15 c, 12 fp, 10 mp

För res. 6: 35 kd

Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

SoU17 Omskärelse av pojkar

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. (mp)

Votering:

249 för utskottet

10 för res.

20 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 s, 54 m, 29 v, 35 kd, 14 c, 11 fp

För res.: 1 m, 9 mp

Avstod: 4 s, 8 m, 5 v, 1 c, 1 fp, 1 mp

Frånvarande: 21 s, 19 m, 9 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Punkt 7 (Åldersgränser)

Yrkanden:

1. utskottet

2. under överläggningen särskilt framställt yrkande (v)

Votering:

247 för utskottet

14 för yrk.

20 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 57 m, 26 v, 34 kd, 14 c, 11 fp

För yrk.: 1 m, 5 v, 8 mp

Avstod: 5 s, 6 m, 4 v, 1 kd, 1 c, 1 fp, 2 mp

Frånvarande: 21 s, 18 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU18 Ny socialtjänstlag m.m.

Mom. 1 (allmänna utgångspunkter för socialtjänsten)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

217 för utskottet

66 för res. 1

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 35 v, 35 kd, 15 c, 12 fp, 10 mp

För res. 1: 66 m

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Mom. 5 (riksnormen)

1. utskottet
2. res. 4 (m, kd, c)

Votering:

168 för utskottet

114 för res. 4

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 1 m, 34 v, 1 kd, 12 fp, 10 mp

För res. 4: 65 m, 34 kd, 15 c

Frånvarande: 21 s, 16 m, 9 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Lennart Hedqvist (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 22 (5 kap. 10 § förslaget till socialtjänstlag)

1. utskottet
2. res. 16 (kd, fp, mp)

Votering:

227 för utskottet

55 för res. 16

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 65 m, 35 v, 15 c, 1 fp, 1 mp

För res. 16: 35 kd, 11 fp, 9 mp

Frånvarande: 21 s, 17 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Lars Ångström (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 26 (vissa kvalitetsfrågor)

1. utskottet
2. res. 21 i motsvarande del (mp)

Votering:

223 för utskottet

10 för res. 21

50 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 66 m, 35 v, 12 fp

För res. 21: 10 mp

Avstod: 35 kd, 15 c

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Mom. 40 (behandling av personuppgifter inom socialtjänsten)

1. utskottet

2. res. 22 (m, c, fp)

Votering:

189 för utskottet

93 för res. 22

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 35 v, 35 kd, 9 mp

För res. 22: 66 m, 15 c, 12 fp

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 7 mp, 1 -

Mom. 54 (människor med funktionshinder)

1. utskottet

2. res. 31 (kd)

Votering:

248 för utskottet

35 för res. 31

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 66 m, 35 v, 15 c, 12 fp, 10 mp

För res. 31: 35 kd

Frånvarande: 21 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU19 Vissa ändringar i alkohollagen

Återförvisningsyrkande (kd)

Proposition ställdes först beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

För bifall räckte att *minst en tredjedel* av de röstande anslöt sig till detta.

Votering:

236 för avslag

46 för bifall

67 frånvarande

Kammaren hade avslagit återförvisningsyrkandet av ärendet för ytterligare beredning.

Partivis fördelning av rösterna:

För avslag: 110 s, 65 m, 35 v, 15 c, 11 fp

För bifall: 35 kd, 1 fp, 10 mp

Frånvarande: 21 s, 17 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 6 mp, 1 -

Prot. 2000/01:119

1 juni

Mom. 1 (inriktningen på den svenska alkoholpolitiken m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

65 för res. 1

13 för res. 2

203 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

200 för utskottet

65 för res. 1

16 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 34 v, 32 kd, 15 c, 9 mp

För res. 1: 65 m

Avstod: 1 v, 3 kd, 12 fp

Frånvarande: 21 s, 17 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 7 mp, 1 -

Mom. 5 (lördagsöppet)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottet

2. res. 4 (v, kd, c, mp)

3. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. So58 yrk 1 (s)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 4 med acklamation.

Huvudvotering:

178 för utskottet

96 för res. 4

7 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 s, 63 m, 4 v, 1 c 9 fp

För res. 4 5 s, 1 m, 31 v, 35 kd, 13 c, 3 fp, 8 mp

Avstod: 4 s, 1 m, 1 c, 1 mp

Frånvarande: 21 s, 17 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 7 mp, 1 -

Gunnar Axén (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Motiveringen:
Godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 5 (m)

Votering:

118 för utskottet

65 för res. 5

97 avstod

69 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 4 v, 9 fp

För res. 5: 65 m

Avstod: 4 s, 31 v, 35 kd, 15 c, 3 fp, 9 mp

Frånvarande: 22 s, 17 m, 8 v, 7 kd, 3 c, 4 fp, 7 mp, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 2000/01:119

1 juni

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skrivelse

2000/01:131 Redovisning av AP-fondernas verksamhet år 2000

10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 1 juni

2000/01:1320 av *Ewa Thalén Finné* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skatteavtalet och Öresundsregionen

2000/01:1321 av *Beatrice Ask* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Kommentarmaterial om utvecklingssamtal

2000/01:1322 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Engqvist

Pensionsavgångar inom hälso- och sjukvården

2000/01:1323 av *Lena Olsson* (v) till socialminister Lars Engqvist

Utsatta kvinnor

2000/01:1324 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Otrygghetstalen

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 6 juni.

11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 1 juni

2000/01:1270 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Sexuella övergrepp i barnäktenskap

2000/01:1288 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Bostäder eller orörd mark

2000/01:1294 av *Ewa Larsson* (mp) till miljöminister Kjell Larsson
Skydd för Järvafältet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll onsdagen den 6 juni.

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.50.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 39
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 75 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 113 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

1 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
2 § En begränsad översyn av socialförsäkringsregisterlagen.....	1
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU14	1
(Beslut fattades under 8 §.).....	1
3 § Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension	1
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU15	1
Anf. 1 MARGIT GENNSER (m)	1
Anf. 2 KENNETH LANTZ (kd)	3
Anf. 3 BIRGITTA CARLSSON (c)	4
Anf. 4 BO KÖNBERG (fp)	5
Anf. 5 BIRGITTA CARLSSON (c) replik	6
Anf. 6 BO KÖNBERG (fp) replik	6
Anf. 7 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	6
Anf. 8 GÖTE WAHLSTRÖM (s)	9
Anf. 9 BO KÖNBERG (fp) replik	11
Anf. 10 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	12
Anf. 11 BO KÖNBERG (fp) replik	12
Anf. 12 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	12
Anf. 13 KENNETH LANTZ (kd) replik	12
Anf. 14 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	12
Anf. 15 KENNETH LANTZ (kd) replik	13
Anf. 16 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	13
Anf. 17 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	13
Anf. 18 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	14
Anf. 19 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	14
Anf. 20 GÖTE WAHLSTRÖM (s) replik	14
Anf. 21 CLAES STOCKHAUS (v)	14
(Beslut fattades under 8 §.).....	16
4 § Omskäreelse av pojkar.....	16
Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU17	16
Anf. 22 KIA ANDREASSON (mp)	16
Anf. 23 MARGARETA ISRAELSSON (s)	17
Anf. 24 LEIF CARLSON (m)	19
Anf. 25 ROLF OLSSON (v).....	21
Anf. 26 CHATRINE PÅLSSON (kd)	22
Anf. 27 KIA ANDREASSON (mp) replik	23
Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	23
Anf. 29 KIA ANDREASSON (mp) replik	23
Anf. 30 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	24
Anf. 31 KENNETH JOHANSSON (c)	24
Anf. 32 KERSTIN HEINEMANN (fp)	24
Anf. 33 KIA ANDREASSON (mp) replik	25
Anf. 34 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	26

Anf. 35	TASSO STAFILIDIS (v)	26
Anf. 36	ULLA HOFFMANN (v)	28
Anf. 37	LEIF CARLSON (m) replik	30
Anf. 38	ULLA HOFFMANN (v) replik	30
Anf. 39	LEIF CARLSON (m) replik	31
Anf. 40	ULLA HOFFMANN (v) replik	31
Anf. 41	MARGIT GENNSER (m)	31
Anf. 42	PÄR-AXEL SAHLBERG (s)	32
Anf. 43	ULLA HOFFMANN (v) replik	33
Anf. 44	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	33
Anf. 45	ULLA HOFFMANN (v) replik	34
Anf. 46	PÄR-AXEL SAHLBERG (s) replik	34
Anf. 47	TASSO STAFILIDIS (v)	34
Anf. 48	LEIF CARLSON (m)	35
Anf. 49	TASSO STAFILIDIS (v)	35
Anf. 50	LEIF CARLSON (m)	35
Anf. 51	TASSO STAFILIDIS (v)	36
	(Beslut fattades under 8 §.)	36
5 §	Ny socialtjänstlag m.m.	36
	Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU18	36
Anf. 52	LARS ELINDERSON (m)	36
Anf. 53	CHATRINE PÅLSSON (kd)	40
Anf. 54	KENNETH JOHANSSON (c)	42
Anf. 55	KERSTIN HEINEMANN (fp)	43
Anf. 56	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	46
Anf. 57	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s)	47
Anf. 58	LARS ELINDERSON (m) replik	50
Anf. 59	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	50
Anf. 60	LARS ELINDERSON (m) replik	51
Anf. 61	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	51
Anf. 62	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	52
Anf. 63	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	52
Anf. 64	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	52
Anf. 65	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	53
Anf. 66	INGRID BURMAN (v)	53
Anf. 67	LARS ELINDERSON (m) replik	56
Anf. 68	INGRID BURMAN (v) replik	56
Anf. 69	LARS ELINDERSON (m) replik	57
Anf. 70	INGRID BURMAN (v) replik	57
Anf. 71	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	58
Anf. 72	INGRID BURMAN (v) replik	58
Anf. 73	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	58
Anf. 74	INGRID BURMAN (v) replik	58
Anf. 75	GÖRAN LINDBLAD (m)	59
Anf. 76	ROSITA RUNEGRUND (kd)	63
	(Beslut fattades under 8 §.)	63
6 §	Vissa ändringar i alkohollagen	63
	Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU19	63
Anf. 77	LEIF CARLSON (m)	63

Anf. 78 ROLF OLSSON (v).....	66
Anf. 79 LARS GUSTAFSSON (kd)	69
Anf. 80 KENNETH JOHANSSON (c)	70
Anf. 81 HARALD NORDLUND (fp).....	71
Anf. 82 KENNETH JOHANSSON (c) replik	73
Anf. 83 HARALD NORDLUND (fp) replik	73
Anf. 84 KENNETH JOHANSSON (c) replik	74
Anf. 85 HARALD NORDLUND (fp) replik	74
Anf. 86 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	74
Anf. 87 HARALD NORDLUND (fp) replik	76
Anf. 88 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	76
Anf. 89 HARALD NORDLUND (fp) replik	77
Anf. 90 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	77
Anf. 91 RINALDO KARLSSON (s).....	77
Anf. 92 ROLF OLSSON (v) replik	79
Anf. 93 RINALDO KARLSSON (s) replik	80
Anf. 94 ROLF OLSSON (v) replik	80
Anf. 95 RINALDO KARLSSON (s) replik	81
Anf. 96 LEIF CARLSON (m) replik	81
Anf. 97 RINALDO KARLSSON (s) replik	81
Anf. 98 LEIF CARLSON (m) replik	82
Anf. 99 RINALDO KARLSSON (s) replik	82
Anf. 100 KENNETH JOHANSSON (c) replik	82
Anf. 101 RINALDO KARLSSON (s) replik	83
Anf. 102 KENNETH JOHANSSON (c) replik	83
Anf. 103 RINALDO KARLSSON (s) replik	83
Anf. 104 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	84
Anf. 105 RINALDO KARLSSON (s) replik	84
Anf. 106 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	85
Anf. 107 RINALDO KARLSSON (s) replik	85
Anf. 108 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	85
Anf. 109 RINALDO KARLSSON (s) replik	85
Anf. 110 LARS GUSTAFSSON (kd) replik	86
Anf. 111 RINALDO KARLSSON (s) replik	86
Anf. 112 YVONNE OSCARSSON (v)	86
Anf. 113 ELVER JONSSON (fp).....	87
Anf. 114 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	90
Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s)	91
(Beslut fattades under 8 §.).....	92

7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den**31 maj..... 92**

TU15 Lag om vägtrafikregister, m.m.	92
TU17 Förändring av aktiestrukturen i SAS	93
BoU10 Förlängd giltighetstid för vissa bestämmelser om kommunala bostadsföretag	93
BoU12 Den bostadsbidragsgrundande inkomsten för år 2001 m.m.	93

8 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid**dagens sammanträde 94**

SfU14 En begränsad översyn av socialförsäkringsregisterlagen	94
SfU15 Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension	94
SoU17 Omskärelse av pojkar	95
SoU18 Ny socialtjänstlag m.m.	95
SoU19 Vissa ändringar i alkohollagen	97
9 § Bordläggning	99
10 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	99
11 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	100
12 § Kammaren åtskildes kl. 15.50.	100

